

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

<http://www.archive.org/details/erdlyrmei00rd>

ERDÉLY ÉRMEI

KÉPATLASZSZAL.

KÖZLI

DR. ÉRDY JÁNOS,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA RENDES TAGJA, ÉS A MAGYAR NEMZETI MUZEUM RÉGISÉGTÁRÁNAK ŐRE.

A M. TUDOM. AKADEMIA KIADÁSA.

PESTEN.

EGGENBERGER FERDINÁND MAGYAR AKADEMAI KÖNYVÁRUSNÁL.

M. D. CCC. LXII.

CJ
2630
E7

Bevezetés.

Kezdetben a kereskedés és tőzslet viszonyos cserélésben állott. ez szűk körben tartá a termények és készítmények lassú forgalmát, melynek mozdulatlan élete a csereberélés számtalan akadályai közt keletkezett súly és mérték eszméjével egyarányban kezdett fejlődni.

A fémek, ezek között a réz, ezüst és arany, már az őskorban forgalmi eszközül, mint értékmérő fizetésül használtattak, és mivel a jegytelen darabokra osztott arany és ezüst cserébe becsátásakor mérlegeztették. utóbb, mivel a mérlegelés alkalmatlan volt, határozott értékű súlylyal jegyzett darabokra osztaték. Nálunk még Róbert Károly király 1342. évi érmeleti rendeletében parancsolja, hogy minden városban legyen mérleg és az alihoz tartozó nehezékek a közhelyeken kitéve, hogy a sokadalomra megjelent kereskedők, a mostani, régi s négy év előtt forgalomban volt, vagy nyirkált érmekkel, szokásuk szerint csalást ne űzhessenek. Az érmecsek mérlegelése sokszor említették az oklevelekben. IV. Béla király 1269. évi ítéletlevelében mondatik: „*14 marcos in denariis ponderatis*.” Azért igen természetes, hogy a darabokra osztott arany és ezüst leginkább mérlegelésétől nevezteték. A latin *penso* annyi mint súlyogat, mérlegel, *pensum* annyi mint *pondus*, súly; *pensus*, a, um annyi, mint mérlegezett; innen a magyar pénz, olasz pezzo, angol penny (többes számban pence) stb.

A pénz tehát forgalmi eszközül használt általános értékmérő s annyi mint a latin *pecunia*, *pecus*, marha, vagyon, érték; német Geld, hajdan Gilt, das Geltende, Gültige, értékes, kelendő; angol guilt, guilti stb.

Más értelem rejlik a magyar érem, érm-et, latin *moneta*, francia *monnaie*, angol money, német Münze stb. szóban: mert így egyedül a polgári főhatalom eszközzésével általános viszonyértékű forgalomba becsátott, határozott súlyértékű színtartalmú, vagy törvényes ötvű, változatos jellegű (typus), vert fémdarabok neveztetnek. ¹⁾

Pensa, vagy *aranypensa* már Szt. István és Szt. László királyok törvényeiben, oklevelekben, a pápai adószedők számadásaiban, és számos magán szerződéseken fordul elő. Értékének és súlyának meghatározásában Zsám-

¹⁾ Társalkodó. 1845. 43. sz.

bóky, Mosóczy, Kerhelich, Schoenvisner, Kovachich és mások sokat fáradoztak ugyan; de véleményeik eltérnek egymástól. Péterfy ¹⁾ külön dolgot írt a pensa súlyának és értékének meghatározásáról; csak hogy e dolgot közözzé nem tétették. A pensa nevezetnek szintűgy, mint a gira névnek. más értelmű volt a valóságban és más a számításban.

Az apró s csekély értékű bécsi érmecsek (denarii Viennenses) nálunk már IV. Béla (1235—1270.) király alatt voltak forgalomban. A győri káptalan 1265. évi oklevelében mondatik: „Decem pensis denariorum Viennensium computatis pro marca.“ IV. Béla 1267. évi ítéletlevelében rendeli, hogy a vesztes fél a vasvári káptalan előtt költség fejében fizessen 25 girát. minden girára zágrábi érmecsekben 5 pensát számítva, vagy 10 pensát bécsi mérlegezett érmecsekben. A pápai adószedő 1319. évre számadásaiban följegyezte: Az egri püspöki megyében ürességben volt a főesperesség, ennek jövedelme tesz 7 bécsi girát, minden bécsi girára 400 bécsi érmecset számítva. melyekből urunk (a pápa) részére tartottam 3 ¹/₂ girát. ezek mindegyike ér 3 és fél forintot.

E csekély tartalmú s értékű bécsi érmecsekről Róbert Károly 1342. évi érmeleési rendeletében mondja: „Quorum omnimodam extirpationem volumus et committimus.“ de azért már I. Lajos alatt és utóbb mindig forgalomban maradtak.

Ha az akár veretlen. akár edényekre, ékszerekre s eszközökre fordított és bármiként hasznosított. akár érmelt aranyat és ezüstöt mérlegre vetjük. annak súlyát. (poids, Schrot), súlyértékét határozzuk meg. Belértékének mennyisége. vagy a benne foglalt színarany, vagy ezüst, tartalomnak (Korn) mondatik

Mind a veretlen, mind az érmelt arany és ezüst, súlya s tartalma szerint becsültetik. Ilyen súly vagy mérték főleg a gira (marca), mely ha színtartalmú 16 latot (félfontot) foglal magában. ha pedig ötvözött, azaz: többé-kevésbé vegyített. vagy épen alszerűbb ötvű (Billon): akkor a vegyítéssel együtt 16 latot foglal ugyan magában: de a vegyíték kihagyásával kevesebbet. Így a 13 latos ötvű gira az. melyben 3 rész vegyíték foglaltatik; mert $13+3=16$.

Az arany súlya szintűgy, mint az ezüsté gira szerint mérlegeztetik és 16 latra becsültetik, de tartalma 24 fokra (carat), a fok 12 szemerre (Gran), osztatik fel.

Mikor az arany ezüsstel van vegyítve: akkor fehér ötvű: ha pedig rézzel van összekötve. akkor az arany veres ötvű.

¹⁾ S. Concilia I. 26.

Girának más értelme van a valóságban és más a számításban; mert gira nevezet alatt nem csak súly értetik, hanem határozott számú arany és ezüst érmek is egyenlő értékök miatt szinte girának hivattak.

Valamint másutt, úgy nálunk is nem csak érmelési (monetalis), törvényes, számítási nehéz és könnyű gira volt keletben; hanem majd minden városban, mind súlyra, mind számításra nézve különböző gira volt használatban.

A középkorban Európa csaknem minden részeiben hangosan nyilatkozott amaz eszme, hogy Palaestinát a keresztény hit bölesőjét meg kell a pogány igájától szabadítani. A római pápák e korszerű eszmének élére állottak, és az 1095. évi elermonti zsinat elhatározá a keresztes hadjárat megkezdését.

E keresztes had költségeinek fedezésére a papság jövedelmeinek tizedrészét fizeté a római kincstárba, mely fizetés kezdetben Jus decimandi, utóbb Szaladin tized (decimae Saladinae) néven hivaték.

Európában utóbb minden háborút keresztesnek neveztek el, főleg a pogányok és bálványozók, eretnekek és hitetlenek legyőzésére szoknak vagy megtérítésére vagy kiirtására viselt háború nevezteték keresztes hadjáratnak. A párisi zsinat 1226. évben az albigai (Albigenses) eretnekek ellen hirdetett keresztes háborút és költségeinek fedezésére az egyházi jövedelmektől tizedet rendelt behajtatni. 1311. évben a viennei zsinat Franciaországban hat évre rótt tizedet a papság jövedelmére.¹⁾ Ezt a tizedet a magyar papság is fizette, nem hat évig, hanem sokáig. A pápai tizedszedők számadásaiban vagy könyveiben (Libri camerae Apostolicae), ezeket találjuk 1340. évre följegyezve: Én Gervasi Péter, Miklós egri püspök úrtól, hajdan a viennei zsinatban kivetett hat évi tizedből, vettem 46 girát garasokban, minden girára 50 garast számítva; ez a budai számítás szerint tesz: 41 girát és 4 garast, minden budai girát 56 garasra számítva.“²⁾

XXII. János (1316 -1334) pápa, 1317. évben, a tizeden kívül minden megüresült első évi egyházi jövedelem felét az apostoli kincstárba rendelé behajtatni.³⁾

¹⁾ „In isto concilio (viennensi in Gallia) petita fuit et concessa decima sexennalis in subsidium terrae sanctae et annis successivis soluta.“ Philip. Labbei, et Gabr. Cossartii. Sacrosancta Concilia. Lutetiae Parisiorum, 1671. fol. Tom. XI. Part. II. col. 1565.

²⁾ Coll. Decim. pont. III. p. 275. Az egri girát 50, a budait 56 garasra számítja,
 $46 \times 50 = 2300$.
 $41 \times 56 = 2296 + 4 = 2300$ gar.

³⁾ „Fructus, redditus et proventus primi anni) beneficiorum hujus modi (ecclesiasticorum cum vacare contigerit, per medium dividantur, quorum medietas recipiatur pro camera praedicta (apostolica), reliquam vero medietatem ille pro sua sustentatione percipiat, qui beneficium hujusmodi (vacans) dignoscitur obtinere.“ (Cap. XI. de praeb. et dig. in extrav. com.)

A pápai adónak e neve utóbb Annatae név alatt ismeretes. Róbert Károly király, ki a római szentszék segédelmével jutott a magyar trónra, nem csak megengedte, hanem elő is segítette ez adószedést; azért azt nálunk korán kezdék behajtani. A pápai adószedők számadásaiban már 1318. évre találjuk: A váradi egyházi megyében üres volt a prépostság, melynek összes jövedelme 50 színezüst gira a budai súly szerint, ezek felét urunk (a pápa) részére tartottam meg. tudniillik 25 színezüst girát, melynek mindegyike ér 4 arany forintot.¹⁾

Az 1550: 14. és 1649. 87. törvényezikkeink még panaszt emelnek az annaták ellen.

Klimó György (1751—1777) pécsi püspök leíratta Rómában 1760. évben a Magyarországot illető pápai adószedők könyveit vagy számadásait, melyeket a pesti egyetem könyvtára Klimó példányaiból másoltatott le.

A magyar polgári alkotmány szerint, valamint a törvényhozást úgy az érmelést is a törvényes magyar király és az országgyűlés közösen gyakorolták. Ezt tünteti föl tiszta fényben azon alkotmányos régi intézmény, mely szerint az esztergami érsek és tárnok mint királyi kincstartó, amaz az ország ez a király részéről, mindegyik külön meghatalmazott ellenőre által ügyelt az érmelésre. Ezek tartották zárva az érmeléshez alkalmazott törvényes ötvű (liga) arany és ezüst rudakat, rájuk volt bízva a vasminták vagy érembélyegek őrzése. ők ügyeltek föl az érmeldékben, hogy az érmészek (monetarii) törvényes ötvű és mértékű érmekeket verjenek. Hogy az esztergami érsek az ország részéről ellenőrködött az érmeldékben, az azért nem szenved kétséget, mivel az érseknek meghatalmazott ellenőre az országnak kötelezte magát esküvel, hogy az érmeldékben híven fog ellenőrködni.²⁾ Ugyanezt hirdeti szakadatlanúl az esztergami érsekség pisetuma is, melyről egykor többet mondtunk; mert a pisetum (nehézék, pondus) az esztergami érseknek főleg az érmelő minták őrizetétől rendelt díja, mint IV. Béla az esztergami érsekségnek még a szent királyoktól nyert jogait megerősítő 1263. évi okleveléből tudjuk.

Hogy az érmelés a törvényes magyar királyt nem kizárólag, hanem az országgyűléssel közösen illeti, az számos törvényeinkből és okleveleinkből nyilván kitetszik, világos tanúja ennek, hogy a magyar alkotmány fénykorából semmit ne említsünk, az 1550. évi pozsonyi országgyűlés, hol I. Ferdinánd (1527—1564) király azt terjeszté elő, hogy a magyar érmelést azért volna czélszerű a német szerint szabályozni s azonegy értékre hozni, mivel a jobb tartalmú magyar érmek, a szomszéd tartományok alszerűbb ötvű érmeivel, az ország kárával váltatván be, az országból kivitetnek. I. Ferdinánd ez előter-

¹⁾ Coll. Dec. pont. I. p. 43.

²⁾ „Ad quod (officium) est Regno iuratus.“ 1557: 15.

jesztése meg is nyerte az országgyűlés helyeslését azon kikötéssel: hogy a magyar czímer és Mária képe, régi szokás szerint a magyar érmelelnél ezután is fenntartassanak. 1550: 48. 49. E törvényekből tudjuk azt is, hogy nálunk még akkor tallérokat ¹⁾ nem vertek, melyek 1553: 23. törvényben említettnek először.

Az eddig mondottakhoz járúl még az is, hogy királyaink minden érmelelési, forgalmi s adókiivetési rendeleteikben vagy az országos tanácsra vagy az országgyűlésre s ott hozott és szentesített törvényekre hivatkoznak. Róbert Károly 1342. kelt érmelelési rendeletében az országos tanácsra így hivatkozik: „Praelatorum et Baronum nostrorum voto unanimi et de consilio eorundem.“ midőn ezeket is rendeli: „Hogy az érmelelési kamara igazgatók (Comes Camerae, Praefectus rei monetalis, Cammergrafius) igazsága kitünjék, rendeljük, hogy azok mindegyike oly jegyet tegyen érmeire, melyből az általa veretett érmet meg lehessen ismerni.“ Méliiben hagyott László (1452—1457) király. 1453-ik évben kelt a körmőezi érmelelőnek adott rendeletét az országgyűlés határozatára alapítja így: „Inter ceteras providas ordinationes, quas nuper in Congregatione generali Praelatorum, Dominorum et Nobilium dicti nostri Regni Hungariae Posonii celebrata — — fecimus.“²⁾ és rendeli azt is, hogy az arany és ezüst érmein, a köriraton kívül két betű legyen a téren, jobbról az érmelelő, balról a kamara igazgató nevének első betűje.

A magyar és erdélyi érmeiken és fémereken előforduló számtalan rövidítések, egyes betűk vagy jegyek, jelvek és czímerek magyarázatát nálunk már többen kísérelték meg, csak hogy ott kezdték a fáradságos munkát, a hol azt végezniök kellett volna. Schlickeysen tíz évig kutatott a levéltárakban és úgy adta ki okiratokból merített nyomozásainak eredményét.³⁾ Érem vizsgálóink a régibb adatokat mellőzve, csaknem kizárólag Thurnschwamb János érmelelési ügynök. II. Ulászló és II. Lajos korszakából fennmaradt rövid jegyzeteit, melyeket Rindmüller pótlékkal toldott meg ⁴⁾, használták az érmeiken előforduló jegyek magyarázatául, mikor II. Ulászló (1490—1516) király alatt a bányászati kamarákat, a bányászat és érmelelő titkaiba avatott bethlenfalvai Thurzók bírták.

¹⁾ Schlick grófok Csehországban, Joachimsthal nevű völgyben gazdag ezüst bányákra akadtak, kik érmelelő jogot nyervén, 1518. év óta legtöbb nagyobb ezüst érmet verettek, melyek Joachimsthaler, rövidebben Thaler nevet nyertek. Innen van átvéve a Talerus, tallér nevezet.

²⁾ Catalogus Numorum Hungariae ac Transilvaniae Instituti nat. Széchenyiani. III. 317.

³⁾ Erklärung der Abkürzungen auf Münzen des Alterthums, des Mittelalters und der neueren Zeit. Von F. G. A. Schlickeysen. Berlin, 1855. 8.

⁴⁾ Fortsetzung der Allgemeinen Welthistorie. Halle, 1797. 4. 49. Th. I. 209.

Thurzó János az érmelesnek nevezetes újítója lón; II. Ulászló alatt nagyobb aranyakat, úgy mint az előbbieknél nagyobb veretű ezüst érmekeket és pedig évszámmal 1499-dikről először találunk, aranyain és érmecsein 1503-tól kezdve az évszámoknak már teljes sorozata fordul elő.

II. Ulászló néhány nagyobb aranyain és ezüst érmein a téren jobbról KREMITZ. bahról TVRSO (azaz: Körmöcz és Thurzó János) olvastatik.

Innen az következik, hogy e korszakban az érmekeken előfordul egyes betűk az érmele és az érmelesi kamaraigazgató nevét állítják elő.

II. Ulászló aranyain a K H vagy K h jegyek 1503—1508. évig annyit jelentenek, mint Kremnitz, Hanz, azaz: Körmöcz és Thurzó János. 1508. évi érmecsein majd K H, majd K G jegyek tűnnek föl; mert Thurzó János 1508. évi october 10-én szünt meg élni s a bányászati kamarák fiára Györgyre szállottak, ki Fugger Annát bírván nőül, bányászati társulatban is állott a gazdag Fuggerekkel.

Azért találunk II. Ulászló érmein 1508—1516. és II. Lajos (1516—1526) király érmein 1519. évig K G (azaz: Körmöcz és Thurzó György) jegyeket; e Thurzó György, kinek Körmöcz zálogos birtoka volt ¹⁾, betegsége miatt a bányászati kamarákat öcsére Elekre bízta; maga pedig akár hitésének tanácsára, akár gyógyulás reményében Augsburgba vonúlt, honnan 1521-ben egyedül kimúltának híre jött hazájába vissza. És II. Lajos érmein 1520—1524-ig K A (Kremnicium, Alexius Thurzó,) N A (Nagybánya, Alexius Thurzó) jegyeket találunk.

II. Lajos az országos tanács megegyeztével Máriának hitbérül és mint magyar királynénak 1522-ben több bányavárost, várat és nagykiterjedésű birtokot adományozott; e bányavárosok között volt Körmöcz is. ²⁾

Az 1525. évi fémer (Médaille) előlapján a téren: KREMNICZ BERNHART. BECHEN. olvastatik ³⁾; és így II. Lajosnak más szinte 1525. fémere hátlapján L. M. (Ludovicus Maria) névrejtőjegy mellett látható K. B. valamint II. Lajosnak 1525. és 1526. évi forgalmi aranyain is a K B jegyek Körmöcz és Beheim, másképp Beham, Bechem vagy Bóheim Bernhard jelentésűek, ki Németországból költözött ide, hogy Mária királynétól megnyerje a körmöczi kamara igazgatását.

II. Lajos és Mária királyi udvarában az idegenek pártolása s a hazafiak mellőzése nagy elégtelenséget okozott, mely 1525. évben pártokra sza-

¹⁾ Kovachich, Supplementum ad vestigia Comitiorum. II. 426.

²⁾ Francisci Kollár, Casp. Ursini Velii de bello Pannonico. Vindobonae, 1762. 4. In Auctario Diplomatico. XXV. pag. 317.

³⁾ Du Val, Monn. en Arg. p. 150.

kadozta az országot. Több fényes hivatal és számos királyi jövedelem forrás az idegenek kezében volt.

E káros rendetlenségek orvoslására alkották az 1525. hatvani fegyveres országgyűlésen a II. és IV. törvényezikket, hogy az idegenek minden hivataltól fosztassanak meg; a Fuggerek és más idegenek, kik az ország kincseit nyilván pusztítják és kihordják, azonnal küldessenek ki az országból. ¹⁾

Iliába járultak követséggel a király és királynéhoz, hogy az idegeket távolítsák el udvarokból: a törvények holt betűk, a kérelmek sikertelenek maradtak.

I. Ferdinánd 1527-ben Budán királyi kamarát alapított, mely 1530-ban Szulejman hadikészületei miatt Pozsonyba tétették át, 1748-ban udvari ezímet nyert, és 1784-ben Budára tért ismét vissza. Ez a magyar királyi, utóbb udvari kamara vagy kincstár. az országgyűlésnek volt felelős, melynek számot adni tartozott. 1597: 12. 1599: 24. I. Ferdinánd korában és ezen innen, azon érmeleési szabály, mely szerint az érmeiken előforduló egyes betűk az érmede s a kincstartó nevét állítják elő, egészen megváltozott; mert az érmeleés már nem kincstartókra, hanem ügynökségekre bízott, és a magyar és erdélyi érmeiken előforduló K. B. és N. B. jegyek. Körmöcz-Bánya (Kremnitz Bergstadt) és Nagy-Bánya jelentésűek.

Az érmeiken és fémereken előforduló számtalan egyes betűk értelme taláalomra ki nem mondható. hanem egyedül kútforrások után határozható meg. III. Károly (1711—1740.) király 1712. évi érmeleési rendeleteiből tudjuk, hogy a pozsonyi veretű érmein a C. H. betűk Camera Hungarica, az N. B. jegyek Nagy-Bánya jelentésűek. Úgy de e királynak a pozsonyi érmeldéből került 1712. és 1718. évi aranyain, valamint 1717. évi tallérain C. H. jegyeiken kívül P. W. jegyeket is találunk, melyek Paulus Wedrödi jelentésűek ki mint tudjuk, 1748. évig, melyben elhunyt, pozsonyi érmész volt.

Az 1766. évi jún. 9-én kelt érmeleési rendelet ²⁾ az érmeldéket következő betűkkel rendeli jelöltetni:

- A. Bécs.
- B. Körmöcz.
- C. Prága.
- D. Grécz (megszűnt).
- E. Gyulafehérvár. 1715. óta Alba Carolina. Carlsburg.
- F. Hall (megszűnt).

¹⁾ Kovachich, Supplementum ad vestigia Comitiorum III. 24. 25.

²⁾ Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze von 1740 bis 1780. Wien, 1787. in VIII. Bänden. V. Bd. 58.

G. Nagybánya.

H. Günzburg (megszűnt).

Eddig a rendelet; ezekhez járultak:

M. Milano, Mailand.

V. Velence, Venedig.

O. Orovicza. És

S. Szomolnok, Smölnitz.

A két utolsó érmeldében csak rezes érmeltek.

Az érembélyegeket és pecsétnyomókat kezdetben az ötvösök vészték. Igen, de az a kérdés: voltak-e nálunk a XI. században ötvösök? Magyarországnak és ezzel egy Erdélynek gazdag arany- és ezüst-bányái, a nemzet keleti fényűzése, s azon bámulandó mennyiségű szent és házi arany- és ezüst-edények, ékszerrek, ragyogó diszítványok és eszközök, melyekről történeti emlékeink szólnak; de melyekből a romboló századok szeszélye aránylag keveset kimélt meg. mind azt bizonyítják, hogy nálunk arany- és ezüstművesek, vagy ötvösök soha nem hiányzottak.

A pécsváradi monostort (*monasterium ad radices montis ferrei*), a sz. Benedek szerzetének részére, sz. István király alapította s azt 1015. évben kelt adománylevelében nagy jövedelmű jószágokkal halmozá: e monostor használatára, más szabados és szolga személyzetén kívül, sokféle mestert is rendelt, ezek közt szent- és házi edények készítésére öt aranyműves fordul elő. A sz. Király maga mondja adománylevelében: „Idem monasterium (ad radices montis ferrei) dotavimus — — aurificibus quinque.”¹⁾

Ha a sz. király a pécsváradi monostor mellé öt aranyművest rendelt: úgy kétségkívül magának is voltak udvari ötvösei, kik az ismeretes érmecseinek bélyegeit vészték, mely érmecsek szent István királyi palotájában verettek, mert még akkor állandó érmeldék nem voltak. Ötvösei dolgoztak azon nagy értékű aranykeresztén, melyet szent István király a monte casinói monostornak ajándékozott²⁾. Ezek készítették ama drága kövekkel és vésett írással ékes aranykeresztet, melyet neje Gizella a regensburgi egyháznak küldött, hol édes anyjának tetemei nyugodtak, mely utóbbi drága keresztnek rajza Praynál látható³⁾. Hazai ötvösök művei voltak azon arany gyűrűk és nyaklánczok, melyeket a magyar nők sz. Gellért püspöknek ajándokul nyújtottak⁴⁾.

A sz. király által alapított egyházak kincsei még inkább hirdetik a hazai ötvösök műszorgalmát. Hartvik sz. István király életirója beszéli, hogy a

¹⁾ Cod. Dipl. I. 297.

²⁾ Pertz, Script. VII. Chron. Mont. Casinensis pag. 674

³⁾ Pray, Diatribe, in Dissert. de S. Ladislao, pag. 182

⁴⁾ Endlicher, Vita S. Gerardi, cap. XII. pag. 220.

sz. király az általa alapított püspökségek és apátságok egyházait, keresztekkel, edényekkel és más isteni szolgálathoz kívántató készülékekkel bőven díszesíté. A nagyszerű székes-fehérvári egyház kincseiről Hartvik úgy szól, mint szemtanú: Szavaim valóságáról, úgymond, az tehet bizonyosságot, a ki látta e egyháznak szín aranyból készített és drágakövekkel ékesített oltárlapjait, valamint arany és ezüst edényekkel teljes kincstárát ¹⁾.

A tihanyi monostort a benedekiek részére I. Endre király alapította, s azt 1055. évben kelt adománylevelében szép jószágokkal gazdagította; e monostor használatára többféle szolgát és mestert rendelt, ezek közt egy aranyműves is (aurifex unus, fordúl elő ²⁾). Ez ötvösnek vagy utódának remekműve volt azon gyöngyökkel és drágakövekkel ékes kancsó, (scyphus), melyet II. Endre király, kereszthadjárata előtt a tihanyi monostorból elvitt, mint ezt II. Endre 1233. évi oklevelében maga állítja ³⁾.

A Garan melléki (de iuxta Gron) sz. benedeki monostort I. Gyéza (1074—1077.) király 1075. évben alapította a benedekiek részére; a király ez alapítványában ezeket is mondja: „Dedi unum **Aurificem** Nesku cum fratribus suis, et terram ad quinque aratra ultra Danubium.” ⁴⁾

III. Ince (1198—1216.) pápa e benedeki monostort 1209. évben pártfogása s sz. Péter védelme alá helyezi, s elsorolja annak egyházait, birtokait, szolgálait és szabadosait, ezek között nem az alapítványban olvasható: **Unum Aurificem**, hanem többesben **Aurifabros** kifejezés használtatik ⁵⁾, a mi nyilván mutatja azt is, a mit mondanunk sem kellene, hogy **Aurifex** és **Aurifaber** annyi, mint aranyműves, ötvös.

III. Béla király 1196. évben hagyta el a világot és a székes-fehérvári Boldog Asszony nagyszerű egyházában temetteték el, kire az ott nyugvó első neje Anna másképp Ágnes 1183. év óta várakozék. Egymás mellett feküdtek vörös márványlapokból összeállított koporsóba zárva, melyekben talált, s a m. Muzeum kincstárában látható gyászékszerek nagyobb részét vagy az udvari vagy a fehérvári ötvösök készítették. ⁶⁾

IV. Béla király 1243. évben, nejének Mária királynénak ötvösét, annak saját és inokatestvéreit a Veszprém megyei Bődöge helység bérbirtokosait, a királynénak tartozó minden szolgálat alól fölmenti, s őket a nemesek sorába igtatja, vagy mint a nemesi lévelben olvastatik: „Ab omni iugo debit

¹⁾ Szent István első magyar király életirata. Kiadja a sz. István társulat. Pesten 1854. 4. X. XII.

²⁾ Cod. Dipl. I. 392.

³⁾ Cod. Dipl. III. Vol. II. 352.

⁴⁾ Cod. Dipl. I. 432.

⁵⁾ Cod. Dipl. III. Vol. I. 95.

⁶⁾ Magyarország és Erdély képekben. I. 42.

sive servicii, quo sua generatio videlicet villa Bedegey eidem carissime consorti nostre regine Hungarie tenetur, penitus eximentes, sic pure et perpetue statuimus libertati“¹⁾. Ez arany szabadságot magában foglaló nemesi levél, arany pecsét alatt kelt, melyet, mint hihető, ez ötvös maga készített²⁾.

IV. Béla király 1248. évben ötvösének két és fél eke tér nagyságú telket ajándékozott gyarmatúl, letelepedésül, települ vagy szállásul (pro terra descensuali); mivel atyját II. Endre királyt és őt magát, mint ötvös híven szolgálta. Az adománylevelében ezeket mondja: „Quod cum magister Stephanus aurifaber, primum felicis recordationis Patri nostro in arte fabrili fideliter servisset, et tandem propter idem officium sic coram nostre maiestatis oculis se placabilem ob continuam legalitatem et servitia studeisset exhibere“³⁾.

V. István (1270—1272.) királynak Máté volt udvari ötvöse. István nádor 1389. évi ítéletlevelében átírja V. István király 1270. évi okiratának értelmét, melyben olvastatik: „Matthaeus Aurifaber eiusdem Domini Stephani regis“⁴⁾.

Róbert Károly király Péter ötvös mesternek, szepesi alispán és várnagynak 1331. évben birtokot adományozott; mert a királynak, ki őt *fidelis aurifaber noster* ezímen nevezi, hiteles pecsétet készített és vésett, vagy mint az adománylevelél mondja: „In memoriam revocantes meritoria servitia ipsius Magistri Petri, quae idem nobis — — in conservatione dicti castris Scepusiensis et in sculptione, fabricatione, seu paratione praesentis sigilli nostri authentici exhibuit et impendit“⁵⁾.

Róbert Károly 1309—1342.) királynak első még kiadatlan teljes épességű kettős pecsége a régi Kállay nemzetség gazdag levéltárában 1312. évi oklevélről függ.

De Péter ötvös Róbert Károlynak nem ezen 1312. évi, hanem azt a pecsétnyomóját készítette s véste, melyet 1323. év után használt, és melynek rajza Pray munkájában látható,⁶⁾ mert a király Péter ötvös részére 1331. évben kelt adománylevelében mondja: „In sculptione praesentis sigilli nostri authentici.“ És így azt a pecsétet érti, melyet 1323. évtől 1333. évig használt.

¹⁾ Győri történelmi és régészeti füzetek. Győr, 1861. 8. III. 207.

²⁾ A magyarországi arany szabadság kezdetéről. Tud. Gyűjt. 1819. I. 56.

³⁾ Cod. Dipl. IV. Vol. II. 14.

⁴⁾ Samuel Bredetzky, Beiträge zur Topographie des Königreichs Ungern. IV. Bändchen. Wien, 1805. 8. 61. Engel e kötetben Cornides Dániel ily című értekezését közli: Bruchstücke zur Geschichte der städtischen Cultur und des Gewerbfleisses in Ungern.

⁵⁾ Wagner, Analecta Scepusii. I. 131.

⁶⁾ Pray, Syntagma historicum de Sigillis. Tab. XII. fig. 1. pag. 53.

A magyarországi s ezzel egy erdélyi művészek és kézművesek sok ágú iparszorgalmát a középszázadokban, nyomozzák mások, ez nem feladatunk; még azon ötvösök sorát sem adhatjuk itt elő, kik hajdan a magyar király és királyné; a főpapok, prépostságok és apátságok egyházi birtokain, az országnagyok és főnemesei telkein, a rájuk rótt szolgálat föltétele mellett tanyáztak, vagy városokban laktak; itt egyedül azt akartuk megbizonyítani, hogy nálunk már a XI. század óta mindig voltak ötvösök, kik nem csak saját ízlésű remek műveket készítettek, hanem érembélyegeket és pecsétnyomókat is véstek.

A fémerzés (das Medailliren) a szépművészetek fölélesztésével Olaszországban a XV. században és a XVI. kezdetén tűnt újra föl, honnan a szépművészetnek ez új ága Angol- és Franciaországban, Augsburg és Nürnberg birodalmi városokban csakhamar elterjedett.

A fémerészek, kik nagyrészt ötvösök is voltak egyszersmind, természet, festvények és leírások után bélyegeket és mintákat készítenek, vagy fémlapokra vertek féldomború arczképeket, hogy a fejedelmek, hadvezérek, tisztviselők, tudósok és művészek emlékezetét az utókornak fenntartsák, vagy a feledékenységbe ment régiek emlékezetét megújítsák.

Aretinus, Gambello, Urbino, Benvenuto Cellini, ifjú Dürer Albert és más híres fémerészek, művészileg fogták föl és hozták életbe az arczképeket, és a fémerlés művészi kezeik alatt, a tökély főpontján állott; de mihelyt a nyereszkedés e művészi törekvésnek műhelyeket állított és gyárakat emelt: e szépművészet legott alább szállott és hanyatlásnak indult. Az olasz, francia, angol, müncheni, mint jelenleg a berlini fémergyárak nagyban működének, minden főleg nász és gyász eseményre fémert gyártottak; az ó és új testaméntumi híres személyek és nevezetes események emlékezetét, Ádám és Évától kezdve hozták életbe s fémereiket Rovillio Vilmos Lionban, 1553. évben olasz, latin, francia és spanyol nyelveken, mindegyiken külön kötetben adta ki fémerrajzokkal és rövid életírásokkal. A tudományt és szépművészetet pártoló Medici Katalin, II. Henrik (1547—1559.) francia király nejének ajánlott, két részre osztott ezen munka olasz kiadásának czíme ez: *Prontuario de le Medaglie de piu illustri, et fulgenti huomini et donne, dal principio del Mondo insino al presente tempo, con le lor vite in compendio raccolte.* In Lione, 1553. 4.

A fémerzés egykor oly divatos volt, mint napjainkban a fényképezés; egyedül a magyaroknál nem jöhetett a fémerzés divatba. Hol keressük ennek okát?

Nálunk az idegen hadvezérek és kamarai tisztviselők fémereivel gyakran találkozunk. Ampringen János Gáspár, a német rend nagymestere s 1673. évben Magyarország teljes hatalmú kormányzója s kegyetlen zsarnoka, több mint tízféle arany és ezüst fémerrel tisztelteték meg. Armpruster János,

XIV

pozsonyi főharminczadosnak és nejének Kamperin Annának is van fémere; de a magyarok e divatot a hazához hívtelen idegenektől eltanulni már azért sem kívánták; mert ha magyarnak fémert készítettek párthívei, az ellenpártnak első gondja volt e megtiszteltetést gúnyfémerrel megbuktatni.

A magyarok emlékezetére aránylag csekély számú fémereket találunk, nem azért, hogy a művészetet nem szerették, hanem részint azért, mert a fémerek nem voltak összhangzásban a magyar élet akkori viszonyaival, részint mivel a magyarnak az akkora divatos fémereknél kedvesebb, nemzeti érdekű s nagyobb művészi becsű emlékei voltak.

A magyar zászlós úr és nemes, az érdemei által szerzett, vagy őseitől öröklési jogon birtokába jutott adományleveleket, czímereket, a haza s szabadság védelmére használt fegyvereket, házi ezüst edényeket és ékszereket tekinté nemzetségi kincsekül, ezeket őrzé gondosan és hagyá utódainak kedves emlékül és további őrzésül.

I. FERDINÁND.

1551—1556.

Erdélyt I. Ferdinánd részére Castaldo foglalta el 1551.

Szeben (Cibinium, Hermannstadt) I. Ferdinánd pártján állott, és ennek érmei, Erdélyről szólunk, mind a szebeni érmeldében (domus monetaria) verettek. János király boszonkodott a szebeniekre, s az érmeldét Szebenből Kolosvárra tétette át.¹⁾

Castaldo a szebeni kamara igazgatását Váczy Pálra bízta, kinek 1552. mart. 20 án érmelesi utasítást adott.²⁾

Sehoenwisner szerint a H. betű anyyi, mint Hermannstadt; a két koronás, vagy korona nélküli kard pedig a szebeni királyi bíróság czímere³⁾. De az hihetőbb, hogy ez által Szeben város neve s czímere van előtűntetve úgy, mint Appel rézre véssett példányán, melyen két koronás kard mellett CI—BI (nium) olvasható⁴⁾. Csak hogy e példány a városok, helyek, közönségek és társulatok osztályába tartozik.

A három négy vagy több szögletű, jobbára sűrű körülmények között vert érmekeket *cssegely* néven nevezhetjük, melyek a német műnyelven *Klippe* néven hivatnak.

Denarius ismeretes ezüstérem, mely a rómaiaknál azért neveztetett így, mivel tíz As másképp Assis értéket foglalt magában, és akkor a denarius jegye X. (tízes) volt. A középkor e római nevezettől nem tudott megválni, s a denarius nevet oly apró érmek elnevezésére használta, melyek semmi más tíz érmet nem tartalmaztak.

A kicsinyező *érmecs* szó helyesen fejezi ki, a rég helytelenné vált denár szónak mostani értelmét.

I. Ferdinándtól egyedül hódolati s tábori cssegely, arany és érmecs ismeretesek, melyeken következő rövidítések és egyes betűk vagy jegyek fordulnak elő:

F. R. V. Ferdinandus Rex Vngariae. 52. évszám, az ezeres és százaz kihagyásával: 1552.

D. G. R. Dei gratia Rex. H. vagy h: Hermannstadt.

¹⁾ Fortsetzung der allgemeinen Welthistorie. Halle, 1798. 4. 49. Th. 2. Bd. 41.

²⁾ Fortsetzung der allgemeinen Welthistorie. Halle, 1801. 4. XXXI. Th. III. Bd. 35.

³⁾ Notitia. 360.

⁴⁾ Appel's Repertorium IV. I. a címlapon.

I.

Hódolati csegely.

SVB VMBRA. ALARVM. TVARVM. PROTEGE. NOS. A király koronás, szakállas és barkós balra fordúlt feje két virágosa között.

✠PATERNA REGIS. FERDINANDI. PH. VISITATIO. TRANSILVANIAE. REGNI. SVB. ANO M. D. LI. Felül és alul virágosa.

I. Tábla, 1. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

E csegely magyarázatát olvashatni: Köhler's Münz-Belustigung. XIV. Th. 239. Ungarisches Magazin. IV. Bd. 121.

II.

Egy lapra vert tábori csegely.

1. F. R. V. (Ferdinandus Rex Vugariae.) Nyílt szárnyú egy fejű sas, mellén Magyarország és Ausztria czímere. Alul döntött keresztbe helyezett két kard (Szeben) és (15) 52.

I. Tábla, 2sz.

Du Val, Catalogue des Monnoies en Argent. A Vienne, 1769. p. 150. Hasonlót láthatni szinte réznyomatban és leírva: Köhler's Münz-Belustigung. Nürnberg, 1733. 4. V. 409. munkájában.

2. Szintolyan különböző nagyságú három példány.

(Gr. Andrásy Manó.)

III.

*Arany.**Mária kisdédével. — Sz. László.*

1. FERDINAND D G * R * VNGARIE * Koronás Mária hold
homorában ülve, jobbján kisdede. Alúl Ausztria címere.

✕ S * LADISLAUS REX * 1553. Sz. László koronás fővel fegy-
verzetben állva, jobbján hosszú nyelű szekereze, oldalához hajlott
balján keresztcs gömb. A téren: H. döntött keresztbe helyezett két
koronázott kard és két csillag.

I. Tábla. 3. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

2. Mint 1. alatt, 1555. a téren: H. és döntött keresztbe helyezett
két koronázott kard; de a két csillag hiányzik.

Gr. Festetics példánya után Schoenwisner, 359. l. VI. 199.

3. FERDINANDI. D. G. R. VNGAR. Mária alatt külön vértén
egy fejű sas, mellén magyar csikolat.

✕ Mint 1. alatt, 1529. alúl virágosa, a téren: h, és hosszában két
térre szelt paizson jobbról alantabb, balról föntebb fekmentes csikolat.

(Du Val, Monn. en Or. p. 105.)

IV.

*Érmecs.**Paizs — Mária kisdédével*

* FERDINAND. D. G. R. VNG * 1531. Négy térre szelt paizs, 1.
terén fekmentes csikolat, 2. kettős kereszt, 3. dalmátországi koronás fe-
jek, 4. cseh oroszlán; és a paizs szívében külön vértén nyílt szárnyú
egy fejű sas tűnnek elő.

✠ * PATRONA * VGARIE. (így). Mária koronázott fejjel ülve, jobbján kisdede. A téren H. és kétes jegy. Alúl: két koronázott kard.

I. Tábla, 4. sz.

A szebeniek tehát régen 1551. előtt I. Ferdinánd pártján állottak, mint azt ez érmecs, az imént leírt 1529. évi arany, és Frangepán Ferencz kalocsai érsek, Nádasdy Tamáshoz 1532. írott válasza bizonyítja. ¹⁾

---

¹⁾ Pray, Epistolae Procerum Regni Hung. II. 13, 14.

II. JÁNOS ZSIGMOND,

anyjával Izabellával 1556—1558. ez év után 1571-ig egyedül érmelt.

Szapolyay János (1526—1540) magyar király neje Izabella (Erzsébet), I. Zsigmond (1506—1548) lengyel király leánya, Budán 1540. jul. 7. fiút szült, ki ámbár Istvánnak keresztelteték, mégis anyja kívánságára atyjától Jánosnak, anyúl ősétől Zsigmondnak; Szulejman szultánnak parancsából pedig II. Jánosnak hívaték, ki érmein: János Zsigmond, vagy II. János, ritkán János neveken fordul elő.

Médailion és *Médaille* nevet viselnek azon fémemlékek, melyeknek más czéljok nincsen, mint a személyek és események emlékeztetése az utókornak fentartani, vagy, ha arról az egykoruk nem gondoskodtak, azok emlékeztetése utóbb megújítani.

Ezeket *fémer* és kicsinyezett *fémerke* néven nevezhetjük, részint azért, mert a *Médaille* névnek is a *Metallum* (fém) szó szolgál alapul, részint mivel az ily nemű emlékek fém-ből erednek, és az azokban rejlő fémnek értékét is jelentik.

A rég megszűnt és csaknem végkép elenyészett *fémerezés* (das *Medailliren*) Olaszországban a XV. század első felében tűnt újra fel, honnan a szép művészetnek ezen ága is csakhamar elterjedt.

Figyelembe veendő, hogy ámbár a fémerke műszó kicsinyező értelmű, mégis a *Médailion* és *Médaille*, fémer és fémerke műszók vegyest használtatnak, úgy, hogy sokszor a nagyobb példány fémerke s a kisebb fémer. A *Münzen-, Klippen-, Médailen- und Ducaten-Sammlung* czímet, a mondott magyarázatok után, következőleg fejezhetjük ki: *Érem-, csegely-, fémer- és arany-gyűjtemény.*

II. János és Izabella fémerei, többféle változatú forgalmi arany és ezüst érmei s érmecsei rendre következnek, melyeken előforduló rövidítések és egyes betűk vagy jegyek ezek:

N. P.

S. F. V. Sic fata volunt.

Vár vagy torony; Kolosvár.

Döntött keresztbe helyezett két bányász csákány, milyen csákányok Úrvölgy (Herrn Grund, Vallis Minorum), Körmöczbánya, Selmeczbánya, Szomolnok érmein is láthatók, és általában bánya jelentésűek ugyan, de itt *Nagybánya* értelműek.

N. B. Nagybánya.

I. R. Joannes Rex.

I. E. R. V. Joannes electus Rex Vngariae.

I. S. R. V. Joannes secundus Rex Vngariae.

IO. SE. REX. VN.

IO. SE. R. V.

A szebeni két kard, már ismeretes.

I.

Képes fémer.

IOHANNES. SIGIS. MVND. D. G. REX. VNG. Balra fordúlt mellképe dolmányban, fején kalpag.

I. Tábla. 5. sz.

(Heraeus, Tab. max. Geneal.)

II.

Paizs és sz. László.

* IOANNES. SECVN * DEI * G * R * HVNG. Behorpadt oldalú, négy térre szelt koronás paizs, az 1. és 4. téren magyar csikolat, a 2. és 3. téren kettős kereszt; a paizs szívében 4. térre szelt vértén farkas és egyszarvú váltják föl egymást, mind a kettő Szapolyai czímere; a téren két gömböcs.

✠ S * LADISLAVS * * REX * 1556. Sz. László koronás fejfel, vasban állva, jobbában hosszú nyelű szekercze, baljában keresztcs gömb, a téren N. P.

I. Tábla, 6. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

III.

János-Zsigmond és Izabella neve.

1. IOHAN * SIGISM * R * VNG * S. F. V * (Sic fata volunt.) Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede, alúl vár vagy torony (Kolosvár.)

✠ * YSABE * D * G * R * EG * VNGA * 1558. Négy térre szelt egyenes oldalú paizs. Az 1. négy osztályú téren: farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú; a 2. lengyel sas, a 3. milanói bea, a 4. dalmátországi fejek állanak.

I. Tábla, 7. sz.

2. Hasonló; de a körirat között keresztké; előlapján alúl döntött keresztbe helyezett két csákány; hátlapján a REG + nincs megszakítva, s 1557.

3. Mint 2. alatt; de az évszám: 1+5+5+7+

4. IOHAN. SIGISM. R. VNG * 1. 5. 57 *

XC * YSABE * D: G * REG * VNGA * S * F * V *

5. Mint 2. alatt; de a körirat között csillagesák és 1558.

6. * IOHAN * SIGISM * R * VNG * S. F. V. Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede. Alúl döntött keresztbe helyezett két csákány.

XC * YSABE * D * G * REG * VNGA * 1. 5. 5.9. Behorpadt oldalú négy térre szelt koronás paizs; az 1. négy osztályú téren: farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú; 2. lengyel sas, 3. milanói boa, (Izabella anyjának milanói Bona Sfortiának címere); 4. dalmátországi fejek tűnnek föl.

I. Tábla. 15. sz.

7. Mint 6. alatt; de alúl vár vagy torony.

8. * IOHAN * SIGISM * * R * VNG * S. F. V. a többi mint 6. alatt; de 1. 5. 60.

(Mind a nemz. Muz.)

IV.

Paizs és Mária kisdédével.

1. * IO * SECV * D * G * ELE * REX * VN * 1570. Behorpadt oldalú, négy térre szelt koronás paizs; az első négy osztályú terén: farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú; 2. lengyel sas, 3. milanói boa, 4. dalmátországi fejek láthatók.

XC * PATRONA * * VNGARIE * * Mária koronás fővel a hold homorában ülve, jobbán kisdede, oldalainál csillag. Alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

I. Tábla, 11. sz.

2. Mint 1. alatt; de 1571.

3. Hasonló 1571. de a csillagok hiányzanak.

4. IO * SEC * D * G * ELEC * RE * VN * 1571.

✕ PATRON A * * VNGARIE. A többi mint 1. alatt.

5. Mint 1. alatt; de 1572.

6. * IO * SECV * D * G * ELE * REX. VN * 1565. Behorpadt oldalú négy* térre szelt koronás paizs; az első négy osztályú terén farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú; 2. lengyel sas, 3. milanói boa, 4. dalmátországi fejek jönnek elő.

✕ PATRONA * VNGARIE * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbján kisdede. Alúl vár, vagy torony két csillag között.

II. Tábla. 1. sz.

7. IO * SEC * D * G * ELE * R * VN * 1560.

✕ PATRONA ** VNGARIE Alúl döntött keresztbe helyezett két csákány.

8. * IO * SECVN * D * G * ELEC * R * VN * 1560.

✕ PATRONA ** VNGARIE. A többi mint 2. alatt.

9. Mint 1. alatt; de 1562.

10. Mint 1. alatt; de 1564.

11. Mint 1. alatt 1565. Alúl döntött keresztbe helyezett két koronás kard.

12. Mint 1. alatt 1566.

✕ PATRONA ***** VNGARIE * Alúl mint 6. alatt.

13. Mint 1. alatt 1568. Alúl mint 6. alatt.

14. * IO * SECV * D * G * ELE * REX * VN. 1569.

✕ PATRONA VNGARIE. ** Alúl mint 6. alatt.

15. Mint 1. alatt 1569.

✕ Mint 9. alatt.

V.

Nemzeti, magyar és dalmátországi címerek. — Mária kisdédével.

1. * IOAN. SECVN. D. G. R. VNG. 1557. Szemesés körben négy részre szelt paizs, melyben 1. magyar csikolat, 2. kettős kereszt, 3. dalmátországi fejek, 4. egyszarvú jőnek elő. A paizs szívében külön vértén farkas látható.

✠ PATRONA * . . * VNGARIE * Szemesés körbe foglalt koronás Mária, jobbán kisdede. A téren: N P.

I. Tábla. 8. sz.

(Du Val, pag. 104.)

2. Hasonló 1558. N B jegyekkel.

(Seivert, 142.)

VI.

Aranyka.

Négy térre szelt paizson: 1. magyar csikolat, 2. kettős kereszt, 3. dalmátországi fejek, 4. oroszán; a paizs szívében külön vértén farkas; a paizs fölött és oldalain virágcsák 1562. évszámmal tűnnek elő.

✠ Mária koronás és fénykörös fővel a hold homorában ülve, jobbán kisdede, oldalainál I R jegyek, az R betű fölött nap és hold láthatók.

I. Tábla. 9. sz.

(Jankovics.)

VII.

Izabella fémere jelmondattal.

1. † YSABELLA ☿ D * G * R * HVNG * DALMA * CROA * ETC. Behorpadt oldalú, négy térre szelt koronás paizs; az 1. négy osz-

tályú terén : farkas, kettős kereszt, magyar csikolat, és egyszarvú; 2. lengyel sas, 3. milanoi boa, 4. dalmátországi fejek fordulnak elő.

✕. 1. 5. 5. 7. SI ☼ DEVS ☼ NOBISCVM ☼ QVIS ☼ CONTRA : NOS : S ☼ F : V ☼ (öt sorban.)

I. Tábla, 10. sz.

(Seivert, p. 141. Lochner, II. 237.)

2. Előlapja ugyanaz; de a körirat végén: CROVA ☼ ETC ☼

✕ 1.5.5.7.: SI : DEVS : NOBI : SCVM : QVIS : CONTRA : NOS
Fej két csillag között. Ezüst.

(Gr. Andrassy Manó.)

VIII.

Egy lapra vert tábori érmek.

1. I. E. R. V. (Joannes Electus Rex Vng.) Behorpadt oldalú paizson hold és csillag között jobbra ágaskodó farkas, oldalainál: 1562.

I. Tábla, 12. sz.

(Nemzeti Muzéum.)

2. I. S. R. V. (Joannes Secundus Rex Vng.) Behorpadt oldalú paizson, hold és csillag között jobbra ágaskodó farkas, oldalainál: 1562.

I. Tábla, 13. sz.

(Gróf Festetics.)

3. IO. SE. REX. VN. Behorpadt oldalú paizson, hold és csillag között jobbra ágaskodó farkas, oldalainál: 1.5.6.5.

I. Tábla, 14. sz.

(Arany, gr. Festetics.)

(Ezüst, n. Muz.)

4. IO ° SE ° R ° V. 1 ° 56 ° 5. A többi mint 1. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

IX.

Paizs — Mária kisdédével és S. F. V. jelmondattal.

1. * IO * SECV * D * G * ELE * VN * REX * 1560. Behorpadt oldalú négy térre szelt koronás paizs; az 1. négy osztályú terén farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú, 2. lengyel sas, 3. milanoi boa, 4. dalmátországi fejek állanak.

✕ * PATRONA * * VNGA * SFV * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede. Alúl vár vagy torony.

II. Tábla, 2. sz.

2. * IO * SECV * D * G * ELE * REX * VN * 1560 * A többi mint 1. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

X.

Czímerek. — Mária kisdédével és Danzig bélyegnyomattal.

* IO * SECV * D * G * ELE * REX * VN * 1 * 5 * 71. Négy térre szelt koronás paizs; az 1. négy osztályú terén farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú, 2. lengyel sas, 3. üres, 4. dalmátországi fejek láthatók.

✕ * PATRONA * * VNGARIE *. Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede. Alúl döntött keresztbe helyezett két kard, és Danzig (Gedanum) város bélyegnyomata.

II. Tábla, 3. sz.

(Du Val. pag. 104.)

XI.

Kétszerezett nevével és S. F. V. jelmondattal.

1. * IO * SECV * D * G. ELE * REX. VN. 1562. Behorpadt oldalú négy térre szelt koronás paizs; az 1. négy osztályú terén farkas, kettős kereszt, magyar csikolat és egyszarvú, 2 lengyel sas, 3. milanoi boa, 4. dalmátországi fejek.

✕ IOHAN * SIGISM. R. VNG * S * F * V * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbján kisdede. Alúl vár vagy torony.

II. Tábla. 4. sz.

(Eszterházy gróf, ezüst.)

(A m. n. Muz. arany.)

2. IOH. SEC. D. G. ELE. REX. V. 1561.

✕ SIGISM. R. VNG. S. F. V. A többi mint 1. alatt. Arany.

(Seivert.)

3. Hasonló 1562. Arany.

(Schwartz, in Crit. Recens. Smeizelii. p. 15.)

XII.

Érmecsek.

1. * IOAN * SECVN * D * G * R * VN * 1556. Szemesés körben négy részre szelt paizson 1 magyar csikolat, 2. kettős kereszt, 3. dalmátországi fejek, 4. egyszarvú jőnek elő, a paizs szívében külön vértén farkas látható.

✕ PATRONA . . VNGARIE. Szemesés körbe foglalt koronás Mária, jobbján kisdede. A téren : N P.

II. Tábla, 5. sz.

2. * IOAN * SECVN * D * G * R * VNG * 1556. Mint 1. alatt.

3. * IOAN * SECVN * D * G * R * VNGA * 1556. Mint 1. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

4. * IOHAN. SECVN. D. G. R. VNGA * 1557. Szemesés körben négy részre szelt paizson 1. magyar esikolat, 2. kettős kereszt, 3. dalmátországi fejek, 4. egyszarvú; a paizs szívében külön vértén farkas.

XC PATRONA * * VNGARIE. Szemesés körbe foglalt koronás Mária, jobbán kisdede. A téren : N P.

II. Tábla, 6. sz.

5. Mint 2. alatt; de 1557.

6. * IOAN * SECVN * D * G * R * VNGAR. 1557.

(Mind a magy. nem. Múzeumban.)

BÁTHORI ISTVÁN,

1571.—1576. utóbb lengyel király, 1580.

Ettől képfémer, forgalmi arany és ezüst érmek, kevés változatban ismeretesek, melyeken következő rövidítések és egyes betűk vagy jegyek fordulnak elő :

MON. TRANSIL. S. B. D. S. Moneta Transilvaniae Stephani Báthori de Somlyó.

N. B. Nagybánya, melyet Rudolf királytól nyert eserében Szatmárért.

MAG. DVX. L. Magnus Dux Lithvaniae.

I.

Képfémer (Numisma iconicum).

II. Tábla. 7. sz.

(Heraeus, Tab. max. Geneal.)

II.

Sz. László. — Mária kisdédével.

1. * MON * TRANSIL * S * B * D * S. (Moneta Transilvaniae Stephani Báthori de Somlyó.) Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelű szekercze, oldalához hajlott baljában keresztes gömb, a téren 1575.

✠ * PATRONA VNGARIE * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede. Alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

II. Tábla. 8. sz.

2. MONE * TRANSIL * S * B * D * S * 1572.

(Welzl, II. B. II. Abth. 46.)

3. MON. TRANS. S. B. D. S. 1572.

(Pesti Egyetem.)

4. Mint 1. alatt; 1573.

5. Hasonló; 1574.

6. Szintolyan; 1582.

(Nemzeti Múzeum.)

III.

Lengyel királyi czíme. — Sz. László.

1. STEPHANVS. D G. REX. POL. PRV. Koronás Mária hold homorában ülve, jobbján kisdede. Alúl külön vértén Báthori czímer.

✠ S. LADISLAVS. REX. 1586. Sz. László koronás fővel fegyverzetben állva, jobbjában hosszú nyelű szekercze, kinyújtott baljában keresztcs gömb; a téren : N B.

II. Tábla. 9. sz.

2. STEPHANV. D. G. REX. PO. PRV. A többi, mint fönebb.

(Nemzeti Múzeum.)

IV.

Mellképe. — Páizs.

1. STEPHAN. D : G. REX. POLON. MAG. DVX. L. Balra fordult mellképe koronás fővel, szakállas, barkós és bajuszos arczezel, fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata.

✠ RVS. PRVS. MAS. SAM. LIVO. PRIN. TRAN. Négy térre

szelt koronás paizson lengyel sas és lithvániai lovag váltják föl egymást. A paizs szívében külön vértén Báthori czímer. A téren: 1585. NB.

II. Tábla, 10. sz.

2. Hasonló : 1586.

(Nemzeti Múzeum.)

3. STEPHANVS * D * G * REX * POLONIAE : 1580. Mint 1. alatt.

☒ MAG * DVX * LIT * RVS * PRVS * MAS * PR * TRA.
Mint 1. alatt; de nem nagybányai, azért nevezetes; mert czímei között áll a Princeps Transilvaniae czím is.

(Du Val, Mon. en or. p. 116.)

BÁTHORI KRISTÓF,

1576—1581.

Kitől jeligés fémerek, forgalmi aranyok és tábori tallérok ismereteseek, melyeken következő rövidítések és jegyek találatnak :

Z. et (cetera).

CHR. B. D. S. VAIVODA. TR. ET. SI. CO. Z. Christophorus Báthori de Somlyó, Vaivoda Transilvaniae et Siculorum Comes etcetera.

C. és két koronázott kard. Cibinium. C. B. D. S. Christophorus Báthori de Somlyó.

I.

Paizs. — Virtus unita valet jelmondat.

1. * CHR * BATH * DE * SOM * VAIVODA * TRANSILVA * ET * SIC * COMES * Z. Két paizstartó között koronás paizs, mely Báthori czímert mutat.

✕ * VIRTVS * VNITA * * VALET * Felül és alúl lombozat. Körirata ez : * ANNO * DOMINI * MILESIMO * QVINGENTESIMO * SEPTVAG * SEPTIMO *

II. Tábla, II. sz.

2. Mint fönnebb; de hátlapján : . VIRTVS * VNITA * VALET * Három sorban négy fekkentes vonal között; és körirata : + ANNO . D : MILLESI : QVINGEN : OCT : TERTIO. (megújított.)

(Nemzeti Muzeum.)

3. * CHR * B * D * S * VAIVODA * TR * ET * SI * CO * Z : Két paizstartó között koronás paizs, melyen Báthori czímer látható.

✕ * VIRTVS * VNITA * VALET * Három sorban. Felül és alúl lombozat között fej. Körirata ez : * ANNO * DO * MI * QVI * SEPT * SEPTIMO.

II. Tábla, 12. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

II.

Paizs. — Victrix casta fides jelmondat.

* CHR * B * D * S * VAIVODA * TR * ET * SI * CO * Z.
Két paizstartó között koronás paizs, melyen Báthori czímere látható.

✕ * VICTRIX * * CASTA * * FIDES * Három sorban. Felül és alúl lombozat között fej. Körirata ez : * ANNO * DO * MI * QVI * SEPT * SEPTIMO.

II. Tábla, 13. sz.

(Du Val. pag. 230.)

III.

Paizs. — Mária kisdédével.

* CH * B * D * S * V * TRANS * 1579. Négy térre szelt paizson, 1. magyar csikolat, 2. kettős kereszt, 3. dalmátországi fejek, 4. ágaskodó oroszlán, és a paizs szívében külön vértlen Báthori czímer tűnnek elő.

✕ * PATRONA * VNGARIE * Mária koronás és fátyolos fejjel ülve, jobbán kisdede. A téren C és döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

II. Tábla, 14. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

IV.

Sz. László. — Mária kisedével.

1. * MON * TRANSIL * C * B * D * S. Sz. László koronás fővel fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelvű szekercze, oldalához hajlott baljában keresztcs gömb, a téren 1577.

✕ * PATRONA VNGARIE. Koronás Mária hold homorában ülve; jobbán kisede. Alul döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

III. Tábla, 1. sz.

2. Hasonló : 1578.

3. ✕ * PATRONA * * VNGARIE * 1579.

4. Mint 3. alatt : 1580.

5. Mint 1. alatt : 1581.

(Nemzeti Múzeum.)

V.

Egy lapra vert tábori érmek.

1. C : B : D : S : Alább : 1580. Paizs Báthori czímerrel, e fölött két paizstartó feje látható.

III. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

2. * C * B * D * S * Paizson Báthori czímer, oldalánál : 1580.

III. Tábla, 3. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

BOCSKAI ERZSÉBET, BÁTHORI KRISTÓFNÉ,
1577.

Kitől háromféle nagyságú arany fémert ismerünk.

I.

Nemzetségi czímer. — Victrix casta fides jelmondat.

1. ✂ ELIZAB * BOCSKAI * CONSORS * ILL * PRINC *
TRANSSYLVANIE * Bocskai czímerrel díszes paizs.

✂ * VICTRIX * CASTA * FIDES * Három sorban; felül és
alul lombozat között fej. Körirata ez : * ANNO * DOMINI * MIL *
QVING * SEPTVAGE * SEPTIMO.

III. Tábla. 4. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

2. * ELIZAB * BOCSKAI * CONSORS * IL * PRI * TR^A.
Bocskai czímerrel díszes paizs.

✂ * VICTRIX * * CASTA * * FIDES * Három sorra osztott
fölrát; fölül és alul fekkentes vonal, és lombozat között fejek jönnek elő.
Körirata ez : * ANNO * DO * MI * QVI * SEPT * SEPTIMO.

III. Tábla. 5. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

3. Hasonló kisebb.

(Pesti Egyetem.)

BÁTHORI ZSIGMOND,

1581—1601.

Ettől : fémer , többféle veretű nagyobb és kisebb arany , csegely , tallér és hármas garas ismereteseik következő rövidítésekkel és jegyekkel :

SIGIS. BATORI. DE. S. VAIVO. TRAN. ET. S. C. Sigismundus Bátori de Somlyó, Vaivoda Transilvaniae et Siculorum Comes.

TRAN. MOL. WAL. TRANSAL. S. R. I. PR. Transilvaniae , Moldaviae, Walachiae Transalpinae , Sacri Romani Imperii Princeps.

WA. T. S. R. I. P. Walachiae, Transalpinae, Sacri Romani Imperii Princeps.

PAR. REG. HVN. DOMI. AV. VEL. E. ET. SI. CO. Partium Regni Hungariae Dominus , Aurei Velleris Eques et Siculorum Comes.

I.

Fémer.

SIGISM. TRANSIL. WAL. ET. MOLD. PRINC. Balra fordúlt mellképe födetlen üstökös fővel, bajuszos és barkós arczezal, díszes fegyverzetben, mellét nyakáról lógó befoglalt kereszt ékesíti, jobbájában vállára támasztott buzogányt tart.

✕ TEMESWAR. Ez erődtített város környékén táborhelyek.
(1596.)

III. Tábla, 6. sz.

(Luckii, Sylloge numismatum elegant. p. 359.)

E fémernek fémneme nem határoztatik meg, mely helyesebben a városok, helyek, közönségek és társulatok osztályába tartozik.

II.

Nemzetségi címér. — Virtus unita valet jelmondat.

* SIGIS : BATORI : DE : S : VAIVO : TRAN : ET : S : C. Koronás paizs két paizstartó között, melyen Báthori címér látható.

✕ * VIRTVS * VNITA * * VALET * Három sorra osztott fölirat négy fekmertes vonal között. Felül és alul csillagokkal ékes lombozat. Körirata ez : * ANNO : D : MILLESI : QVINGEN : OCT TERTIO.

III. Tábla, 7. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Kétfejű sas. — Brassó város címere.

SIGIS. TR·ANS. ET SAC. ROM IMP. PRIN. Arany gyapjúba foglalt kétfejű koronázott sas, mellét Báthori címér díszesíti, négy szögét virágcsák ékesítik.

✕ DEO VINDICI PATRIAE. Három sorban. A téren : 1601. Középkörirat : MONETA CIVITATIS CORONENSIS. Brassó (Corona, Kronstadt) város címere.

III. Tábla, 8. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

E csegey a városok, helyek, közönségek és társulatok osztályába tartozik.

IV.

Mellképe. — Kétfejű sas.

* SIGISMVN : D : G : TRAN : MOL : WAL : TRANSAL : S · R : I : PR. Jobbra fordult bajuszos mellképe födetlen fejjel, fegyver-

zetben és palástban, mellét spanyol galléros nyakáról függő kereszt ékesíti.

✠ PAR : REG : HVN : DOMI : AV : VEL : E : ET : SI : CO :

1.5.9.8. Arany gyapjuba foglalt kétféjű koronázott sas, mellét Báthori czímer ékesíti.

IV. Tábla, 1. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

V.

Neve s Mária kisdédével. — Erdély fejedelmi czíme, sz. László képverettel.

1. . SIGISMVND : . BATHORI * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbján kisdede, alúl Báthori czímer.

✠ . PRINCEPS . . TRANSSYLVA : Sz. László koronás fővel fegyverzetben állva, kinyújtott jobbjában keresztes gömb, baljában hosszú nyelű szekereze; a téren : 1590.

IV. Tábla, 2. sz.

2. Mint fentebb, de

✠ PRINCEPS . TRANSSYLV . 1591.

(Nemzeti Muzeum.)

VI.

Mária kisdédével. — Sz. László körirattal és képverettel.

1. : SIGISMVND . BATHORI * Koronás Mária hold homorában ülve; jobbján kisdede, alúl Báthori czímer.

✠ . S . LADISLAVS * REX . Sz. László koronás fővel fegyverzetben állva, kinyújtott jobbjában keresztes gömb, baljában hosszú nyelű szekereze, a téren : 1591.

IV. Tábla, 3. sz.

2. * SIGISMVND * * BATHORI * Mária mint fönnebb.

✕ S LADIS + + + + LAVS * REX. Mint fönnebb, de 1592.

3. Mint 2. alatt.

✕ S LADISLA — VS * REX * 1593.

4. SIGISMVND + BATHORI.

✕ S. LADISLA * VS * REX * A téren : 1594.

5. SIGISMVNDVS BATHORI *

✕ S. LADISLAVS. REX * 1595. A téren : N B.

6. Mint 2. alatt.

✕ + S. LADIS *** LAVS * REX + A téren : 1595.

7. * SIGISMVND * * BATHORI. Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede; alúl Báthori czímer.

✕ S * LADISLAVS REX * 1597. Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelű szekercze, kinyújtott baljában keresztes gömb; a téren : N B.

IV. Tábla, 6. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VII.

Illustrissimus czíme sz. László képverettel. — *Patrona Hungariae* hátlapí körirattal.

1. + MONE . TRA . IL. SIGI . B . D . S. Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelű szekercze, oldalához hajlott baljában keresztes gömb, a téren : 1593.

✕ PATRONA * * VNGARIE * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede. Alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

IV. Tábla, 4. sz.

2. : MONE : TRA : IL : SIGI : B. D. S. Mint fönnebb, 1593.

✕ * PATRONA * * VNGARIE * Mint fönnebb.

3. MON * TRAN IL SIGI * B * D S. A téren : 1583.

✕ PATRONA * VNGARIE. Két virágcsa.

4. Mint 3. alatt; 1584.

5. Mint 1. alatt; a téren : 1586.

6. Hasonló : 1587.

7. Szintolyan : 1588.

8. MON * TRANS IL * S * B + D + S. A téren : 1582.

✕ Mint 2. alatt.

9. MONE . TRA IL . SIG . B . D S. Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelvű szekereze, oldalához hajlott baljában keresztos gömb; a téren 1594.

✕ * PATRONA VNGARIE . * Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede, alúl vár vagy torony (Kolosvár).

IV. Tábla, 5. sz.

10. MONE : TRA : IL : SIGI : B : D : S : A téren : 1592.

✕ Mint 9. alatt, de alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

11. Mint 1. alatt; de a téren : 1594.

✕ Mint 9. alatt; alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

(Nemzeti Múzeum.)

Boeskey István, Báthory Zsigmond tanácsosa viselt Illustris címet; és így Báthory Zsigmond rövidített címe érmein így olvasandó : Moneta Transilvaniae Illustrissimi Sigismundi Báthori de Somlyó.

VIII.

Kétfejű sas. — Sz. László körirattal és képverettel.

. SIGIS . D . G . TRA MOL . WA . T . S . R . I . P . Arany gyapjuba foglalt kétfejű s nyílt szárnyú koronázott sas, mellét Báthori címér ékesíti.

✕ S LADISLAVS * * . REX. 1598. Sz. László koronás fővel fegyverzetben állva, jobbjában hosszú nyelű szekereze, kinyújtott baljában kereszt gömb; a téren : N B.

IV. Tábla, 7. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

IX.

Mellképe. — Keresztre függesztett paizs.

. SIGISMVNDVS . BATORI . PRINCEPS . TRANSSIL * Balra fordult mellképe födetlen fejjel, fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány, baljában kócsagtollas sisak.

✕ + MONETA . PRINCIPIS . REGNI . TRANSILVANIAE. Keresztre függesztett koronázott paizs Báthori czímerrel. A téren, felül 1589. alul N B.

IV. Tábla, 8. sz.

(Du Val, Catal. des Monnoies en Argent. A Vienne, 1769. fol. p. 437.)

X.

Mellképe. — Paizs.

1. SIGISMVNDVS * BATHORI * Balra fordult mellképe födetlen fővel, díszes fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata; előtte a téren kereszt.

✕ * PRINCEPS * TRANSSYLVANIAE * 1595 * Herczegi süveg alatt Báthori czímerrel díszes paizs, két paizstartó között.

IV. Tábla, 9. sz.

2. ❖❖ SIGISMVNDVS. ❖❖ BATHORI. Mint 1. alatt; de a kereszt hiányzik.

☒ ❖❖ PRINCEPS . TRANSSYLVANIAE. 1589.

3. Mint 2. alatt; 1590.

4. Hasonló, 1591.

5. Mint 1. alatt, díszesebb fegyverzetben; de a kereszt hiányzik, 1592.

6. Csegely, a téren kereszt, 1592.

7. Más fegyverzetben, a téren kereszt, 1593.

8. Más fegyverzetben, a kereszt mellett három pont, 1593.

9. Mint 8. alatt, 1594.

10. Hasonló, kereszt pontok nélkül, 1595.

11. Hasonló, 1596.

(Nemzeti Múzeum.)

Schoenwisner gyanítja, hogy azon kereszt, mely Báthori Zsigmond érmein vagy nyakáról függ, vagy mellképe előtt tűnik föl, nem más, mint azon drága kereszt, melyet Bethlen Farkas szerint (II. 208.) II. Szapolyai János végrendeletileg Erdélynek hagyományozott. Ez akár gyanítással, akár véleménynyel meg nem elégedhetünk; mert történeti adatunk van arra, hogy XIII. Gergely (1572—1585) pápa, 1584-ben arany keresztet küldött Báthori Zsigmondnak. (Kaprinai, MS. A. fol. Tom. XIV. pag. 114.) És e kereszt Báthori Zsigmond érmein csak 1584. év után tűnik elő.

XI.

Mellképe. — Moldva s Oláhország czímei keresztre függesztett paizsszal.

* SIGISMVNDVS * D * G * TRANSYLVÁNI * Balra fordult mellképe födetlen fővel, díszes fegyverzetben, jobbjaiban vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata; előtte a téren kereszt.

☒ * MOLDAVI : WALA : TRAN : S : R : I : PRIN : 1*5*9*7. Keresztre függesztett koronázott paizs Báthori czímerrel. A téren N B.

IV. Tábla, 10. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XII.

Hármas garas.

1. SIG. D. G. TRAN. MOL. WAL. S. R. I. P. Balra fordult feje.

✕ * I.I.I.* Báthori czímerrel díszes paizs között : 1.5.9.7. A téren : GRO : ARG : TRIP * PRIN : TRANSYL : VANIAE . * .

IV. Tábla, II. sz.

2. SIGISMUNDUS * BATOHRI.

✕ 1594. GRO ARG TRIP PRIN TRANSILVANIAE * * III *
felül Báthori czímer.

3. Mint 1. alatt, 1596.

4. Hasonló, 1598.

(Nemzeti Múzeum.)

MIHÁL ,
1593—1601.

Oláhországi vajda s Erdélyország helytartója.

Fémer.

MICHAEL : VAL : TRANS : VAIW : S : C : RAE : M : CONS :
PER : Mellképe szakállas és bajuszos areztelben, fején kalpag, melynek
bogláros forgójában kócsagtoll hajlong, öltözéke díszes mente.

✕ TRANSYL : LOCVM T : CIS : TRAN : PAR : EI SVP :
EXER GE : CAP. Középen : : A : D : VIGILANTIA : VIRTUTE : ET
ARMIS : VICTORIAM : NACTVS : 1600.

IV. Tábla, 12. sz.

(Du Val, Monn. en Or. Supplément. p. 68.)

E fémernek előlapi s ezzel kapcsolatban álló hátlati köriratát, mely sok vesződséget
okozott, így olvashatjuk: „Michael Valachiae Transalpinae Vaiwoda, Sacratissimae Caesareae
Rae (e) giacque Maiestatis (Rudolphi) Consiliarius, per ✕ Transilvaniam Locumtenens Cis-
Transilvaniam partiumque ei sup (b) iectarum, Exercitus Generalis Capitaneus.”

Középen : „Auxilio Dei, vigilantia, virtute et armis victoriam nactus. 1600.”

E fémer helyesebben a személyek fémerei sorába tartozik úgy, mint a kegyetlen
Basta György fémere.

SZÉKEL MÓZES,
1603.

Fémer.

☞ MOISES ZEKEL DE SEMIENFALVA VAIVODA TRANSILVANIAE ET SICUL : COMES. Két szemközt ágaskodó oroszlán, nyílt koronán átszúrt kardot tart, melynek csúcsát két csillag és szintennyi hold környezi.

✕ Közepén : DOMINVS PROTECTOR MEVS. Három sorban. Körirata ez: ANNO DOMINI MILLESIMO SEXCENTESIMO TERTIO. CLAVDIOPOLI.

IV. Tábla, 13. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

(Du Val, aranyban, 231. l. ezüstben, 438. l.)

Pinder, Die Beckerschen falschen Münzen. Berlin, 1843. 8. IX. a berlini ezüst példányt Becker koholmányának tartja.

RUDOLF,
1598—1605.

Erdélyországi példányai itt következnek, melyeken előforduló rövidítések és jegyek ezek.

ROM. IM. S. A. G. H. B. R. Romanorum Imperator Semper Augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae Rex.

S. L. Sanctus Ladislaus.

H. Hermanstadt.

A R. korona alatt. Albert Sűveg, németül Huet királybiró.

C. B. Clausen-Burg, mint alúl a vár mutatja.

I.

Diadalfémer.

RVDOLPHVS. II. ROMANORVM. IMPERATOR. SEMP. AVG.
Balra fordult szakállas, bajuszos és barkós mellképe, borostyán koszorús fejjel, díszes fegyverzetét szalagos öltözők födi, spanyol galléros nyakáról arany gyapju függ, baljában vezérbotot tart.

V. Tábla, 1. sz.

✕ VICTORIA DACICA. Személyesített béke nagyszerű diadalemlék között állva, jobbjaiban alákonyúlt szövétnek, fölemelt baljában olajág koszorú.

VI. Tábla, 1. sz.

Hergott, Numotheca Prinz. Aust. Tab. XIII. Helyesebben megfordítva : Köhlers, Münz-Belustigung. XXII. 265.

II.

Sz. László. — Mária kisdédével.

1. RVDOL . II D G ROM IM S . A . G HB R . Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelvű szekercze, oldalához hajlott baljában keresztcs gőmb, a téren S L. (S. Ladislaus.)

✕ * PATRONA ** HVNGARIAE (15)98. Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede. Alúl vár vagy torony.

V. Tábla, 2. sz.

2. RVDOL. II. D G RM. IM. S A. G. HB. R. A többi mint 1. alatt.

(Nemzeti Muzcum.)

III.

Kétfejű sas. — Szeben város czímere.

1. RUDOL. II D. G. RO. IMP. S. AVG. G. H. B. R.E.X. Kétfejű s nyílt szárnyú koronázott sas, mellén arany gyapjuba foglalt Ausztria s Burgundia czímere.

✕ * SOLI DEO GLORIA CIVIT : CIBIN : ANNO 1605. Döntött keresztbe helyezett koronázott két kard, a korona alatt három levelű háromszög, alúl egyszarvú, a téren H. és koronázott AR betűkből szerkezett névrejtő jegy.

V. Tábla, 3. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 300.)

2. RVDOL. II. D. G. RO. IMP. S. AVG. G. H. B. REX * Kétfejű s nyílt szárnyú koronázott sas, mellén arany gyapjuba foglalt Ausztria s Burgundia czímere.

✠ * SOLI DEO GLORIA CIVIT : CIBIN : ANO 1605. Döntött keresztbe helyezett két koronázott kard, a korona alatt három levelű háromszög, alul egyszarvú, a téren H és koronázott AR betűkből szerkeztett névrajtő jegy.

V. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Muzeum, arany és ezüst.)

IV.

Neve s képverete. — Kétféjű sas.

RVDOL. II. D G R.I.S A. G H. BO REX Rudolf koronás fővel, fegyverzetben, kardosan balra fordultán állva, jobbjaiban vállára támasztott kormánypálcza, baljában keresztos gömb; a téren CB. alul vár vagy torony.

✠ ARC : AVS : DVX . BVR : MA:MO. 1605. Kétféjű s nyílt szárnyú koronázott sas, mellén arany gyapjuba foglalt Ausztria és Burgundia ezímere.

V. Tábla, 4. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

V.

Határozatlan.

1. TERRENA CONSIDERES VT CAELICA POSSIDES. Három arcú fej, a jobbra fordult szakállatlan előtt : OCCIDENS; a balra fordult szakállas előtt : ORIENS; a fölfelé fordult előtt : DEVS olvasható.

✠ ATERGO ET FRONTE MALVM. TANDEM DEVS PROPITIARE AN. MDCII FATALI TRANSSYLVANIAE. Hét sorra osztott fölirat.

V. Tábla, 6. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. TERRENA . CONSIDERES . VT. CAELICA . POSSIDES.
Három arcú fej, a jobbra fordult szakállatlan előtt : OCCIDENS; a
balra fordult szakállas előtt : ORIENS; a fölfelé fordult előtt : DEVS
olvasható.

✕ A TERGO ET . FRONTE MALVM . TANDEM DEVS PRO-
PITIARE AN . MDCH . FATALI TRASSYLVANIAE. Hét sorra osz-
tott fölirat.

V. Tábla. 7. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

BOCSKAI ISTVÁN,

1604—1607.

Jeligés érme, arany és ezüst fémerei, forgalmi nagyobb aranyai és hasonló ezüst érmei, tallérai s garasai ismereteseek, melyeken következő jegyek fordulnak elő:

H. S. Hermannstadt.

C. V. Kolos-Vár, mint alul a vár mutatja.

S. L. Sanctus Ladislaus.

I.

Képe jelmondattal. – Neve s czíme paizszal.

✕ DVLCE . EST . PRO . PATRIA . MORI . 1606. Jobbra fordult mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, gombos dolmányban, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal díszes kalpag ékesíti.

✕ STEPH: BOCHKAY : D : G : „„ H. TRAN P. ET SICC. Herczegi süveg alatt hosszában szelt paizs, melyben jobbról hármashalmon kettős kereszt és magyar csikolat; balról nap és hold a székelek, nyílt szárnyu sas a magyarok, és hét vár a szászok czímerei foglaltatnak. A paizs szívében sárkánnyal körített Bocskai czímer látható.

VI. Tábla, 2. sz.

(Gr. Andrássy Manó.)

(Scheigery, Collect. Typorum.)

II.

Neve s mellképe. — Kardot tartó vaskar kettős jelmonddal.

1. * STE : BOCHKAY : D : G : HVNGA : TRAN : Q PRIN : ET : SICV : COMES. Balra fordúlt mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fegyverzetben, fejét kalpag födi.

✕ * DVLCE . EST . PRO . PATRIA . MORI . 1:6:0:5. Felhőből kinyúló hajlott vaskar kardot tart, melyre kígyózott szalagon ez olvasható : PRO DEO . ET PATRIA.

VI. Tábla. 3. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. Hasonló ezüst; de az évszámok között a pontok hiányzanak.

(Du Val, Mon. en Arg. pag. 438.)

3. STEPHANVS . BOCHKAY . D . G . HVNGARIAE . TRANSQ PRIN : ET . SICVL . COMES . A többi mint föntebb; csak hogy a kardra kígyózott szalagon alúl : PRO DEO és felül : ET PATRIA. Ezüst.

(Nemzeti Muzeum.)

III

Neve s címe mellképével. — Folytatott címe paizsszal.

1. STEPHANVS : D : G : HVNGARIAE . TRAN : SYLVANIE-QVAE : Balra fordúlt mellképe födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, díszes fegyverzetben, jobbában vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata.

✕ PRINCEPS : ET . SICVLOVM : COMES : 1606 : Koronás paizs, melyben jobbról hármashalmon kettős kereszt és magyar csiko-

lat; balról nap és hold a székeleyek, nyílt szárnyú sas a magyarok, és hét vár a szászok czímerei jönnek elő. A paizs szívét sárkányba foglalt Bocskai czímer ékesíti.

VI. Tábla, 4. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 231).

2. : STEPHANVS . D G HVNGARIAE TRANSYLVANIAE-QVAE.

✕ PRINCEPS : ET : SICVLORVM : COMES . 1606 : A többi mint 1. alatt, csak hogy ezüst.

(Nemzeti Muzeum.)

Itt a székeleyek, magyarok és szászok czímerei külön, először fordulnak elő.

IV.

Neve, teljes címe s czímere. — Mária eresztett hajjal.

. STEPHANVS . BOCHKAY DE KIS . MARIA . PRIN : TRAN : SYLVA . Sárkánynyal körített paizs Boeskay czímerrel, a paizs fölött : 1605.

✕ PARTIVM . REGNI : HVNG . DOMINVS : ET SICVLOR COMES . Koronás Mária eresztett hajjal, keresztes palástban hold horában ülve, jobbján kisdede. A téren : N B.

VI. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

V.

Mellképe. — Paizs.

1. * STEPHANVS . BOCH : D : G : HV : TRANQ : PRINCEPS. Balra fordult mellképe födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és

barkós arezezal, díszes fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány.

✕ SICVLORVM COMES EICZ. 1606. Koronás paizs, melyben jobbról hármassal halmon kettős kereszt és magyar csikolat; balról nap és hold a székek, nyílt szárnyú sas a magyarok, és hét vár a szászok címerei foglaltatnak. A paizs szívében sárkánnyal körített Bocskai címér látható. A téren : H S.

VI. Tábla, 6. sz.

2. Hasonló, de a paizs alatt döntött keresztbe helyezett két kard.

(Nemzeti Múzeum.)

VI.

Eltévesztett bélyeggel vert arany.

1. * STEPHANVS . BOCH . D . G PRINCEPS . HV . TR ET . S . C . Balra fordult mellképe, főtlen fejjel, bajszos, szakállas és barkós arczezal, díszes fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány. Alul döntött keresztbe helyezett két kard.

✕ GROS . ARGENT . SE . REG. HV . ET . TRA . 16.06. Koronás paizs, melyben jobbról hármassal halmon kettős kereszt és magyar csikolat; balról nap és hold a székek, nyílt szárnyú sas a magyarok, és hét vár a szászok címerei foglaltatnak; a paizs szívében sárkánnyal körített Bocskai címér látható. A paizs fölött : VI.

VII. Tábla, 1. sz.

2. Hasonló : 1605.

(Schoenwisner, Not. pag. 507.)

VII.

Nere s képe. — Czímere.

1. STE : BOCH : D . G : HVNG : TRAN : PRI . Balra fordúlt képe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét kalpag fűdi. A téren : C V.

✕ ET . SICVLORVM COMES . 1.606 . Sárkánynyal körített Boeszkai ezímer. Alúl : vár vagy torony.

VII. Tábla, 2. sz.

2. STE : BOCH : D . G . HVNG : TRAN : PRIN . A többi mint 1. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

VIII.

Sz. László. — Mária kisdédével.

1. STEPH . D . G . HVN . TRAN . P . ET . SIC : CO . Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbjában hosszú nyelvű szerkeze, kinyújtott baljában keresztos gömb. A téren : S L. (Kolozsvárott veretett, mint Rudolfé).

✕ * : PATRONA HVNGARIAE : 1605 . Koronás Mária hold homorában ülve, jobbján kisdede. Alúl Boeszkai ezímer.

VII. Tábla, 3. sz.

(Gróf Festetics.)

2. STEPH D G HVN : TRAN . P ET . SI . CV . Mint 1. alatt; de 1606.

(Nemzeti Múzeum.)

IX.

Mária kisdédével. — Sz. László körirattal és képverettel.

STEPHA : BOCHKAY : PR . TRANSYL . Koronás Mária hold homorábon ülve, jobbján kisdede.

✕ : S : LADISLAVS : REX : 1605 : Sz. László koronás fővel, fegyverzetben állva, jobbjában hosszú nyelű szekercze, kinyújtott baljában keresztos gömb; a téren : NB.

VII. Tábla, 4. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

X.

Hármas ezüst magyar garas.

1. STE . D G . HVN . TRAN . P . ET . S . CO . Balra fordúlt képe födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal.

✕ * GROS * ARG TRIP . REGNI . HVNGAR . 1606 . E négy sorra osztott fölirat fölött behorpadt oldalú három paizson Magyarországnak, Bocskai és Erdély czínnerei láthatók. Felül a * III * római szám a garas értékét jelenti.

VII. Tábla, 5. sz.

2. Hasonló 1606 . de a paizsok egyenes oldalúak.

3. STEPH . D . G . HVN . TRAN . P . ET . SIC . CO . 1605.

4. Mint 3. alatt , 1607.

5. STEPH . D . G . HVN . TRAN . P . ET SICV . 1607.

6. STEPH . D . G . HVN . TRA . P . T . S C . 1607.

7. STEPH . D . G . HW . TRA . P . T S C . 1607.

8. STEPH . D . G . HVN . TRAN . P ET SIC. 1607.

9. STEPH D G HVN TRAN . P . ET . SICV Balra fordúlt képe födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal.

✕ . GROS . ARG TRIP REGNI HVNGAR 1609. E négy sorra osztott felirat fölött egyenes oldalú három paizson Magyarország és Boeszkai czímerei; a harmadik paizson pedig rövid nyelvű szekereze láthatók. Felül a . III . római szám e garas értékét jelenti.

VII. Tábla, 6. sz.

10. STEPH . D . G . HVN . TRAN . P . ET . SI . C. A többi mint 9. alatt, de 1608.

(Nemzeti Múzeum.)

XI.

Vértezett mellképe. — Szeben czímere.

STEPH . D . G . HVN . TRAN . P . ET . SIC . COM. Vértezett mellképe.

✕ SOLI DEO GLORIA . CIVI . TAS CIB . ANNO 1606. Két döntött keresztbe helyezett koronázott kard, a korona alatt három levelű háromszög, alul egyszarvú, a téren H és koronázott AR betűkből szerkezett névrejti jegy. Ez arany Rudolféhoz hasonló (III.)

(Schoenwisner, Not. pag. 508. n. 6. Rajza hiányzik.)

Találtaknak, név és évszám nélkül, ily köriratú aranyok:

MON . OR . TRANISL . VA . VNG . Sz. László koronás fejjel fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelvű szekereze, oldalához hajlott baljában keresztos gömb; alul külön vértlen oroszlán.

✕ PATRONA . VNGARIE. Koronás Mária hold homorában ülve jobbán kisdede; alul döntött keresztbe helyezett két esákány.

Ez és több ehhez hasonló, a Széchenyi Catal. (II. 23. 24. l.) leirt és (Tab. 4. n. 5. 6.) lerajzolt arany, Boeszkai Istvánnak tulajdoníttatik, és az előlapi körirat így magyaráztatik: Moneta ordinaria Transilvanico-Vngarica.

Boeszkai aranyai közé sorolták a Welzl, Catal. (II. Bd. II. Abth. 48. n. 1398.) leirői az előbbihez hasonló aranyat is:

MON . ORD . TRA-NSIS . V . VN . körirattal.

Du Val is p. 314, erdélyi aranyaknak mondja.

Ezek Bocskai István aranyai között nem foglalhatnak helyet, és változó előlapi köriratuk így olvasandó : Moneta Ordinum Transissulaniae (Reipublicae Belgii) valoris Vngarici.

Ezt szükségtelen hosszasan mutogatnunk, miután nem csak Transisalana, vagy Transissulania (Ower Issel) többféle arany és ezüst érmei ismereteseek, hanem Geldriának (Duché de Gueldres) is vannak ily köriratú aranyai :

MON . AV . DV . GEL . VAL . VNGARIE. Koronás Mária hold homorában ülve, jobbján kisdede.

✕ CONFID . DN . NO . MOVETVR. Sz. László koronás fejfel, fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelvű szekercze, oldalához hajlott baljában keresztes gömb; alúl külön vértén oroszlán.

(Du Val, Mon. en Or. p. 266.)

RÁKÓCZI ZSIGMOND,

1607.

Kettős jelmondatú arany és ezüst fémerci, forgalmi aranyai s ezüst érmecsei e következők, melyeknek jegyei már föntebb fordultak elő.

I.

Fémer kettős jelmondattal*).

SIGISMVNDVS RAKOCII D : G : PR : TR : PAR : RE : H :
D : ET SIC : CO : Balra fordult mellképe födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fegyverzetben, jobbában vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata.

✠ . NON * EST CVRRENTIS NEQVE * VOLENTIS SED MISERENTIS DEI. Hat sorra osztott fölirat. Körirata ez : * SOLI . DEO . GLORIA * ANNO . DO : M DC VII.

VII. Tábla, 7. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

Ezüstben. Welzl, Verzeichniss, Münz- und Medaillen-Sammlung. Wien, 1845. 8. II. Bd. II. Abth. 48.

II.

Mellképe. — Czimere AQVILA fölirattal.

1. SIG : RAKO : D : G : PR : TR : PAR . REG : HV DO : Balra fordult mellképe födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezel,

---

*) A czím és jelmondat betűinek alakjai az ábrán láthatók.

fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata; a téren : C V.

✕ ET SICVLORVM COMES MDCVIII. Nyílt szárnyú koronázott sas, bal lábával talapon áll, jobb lábával kardot tart, a talap fölött AQVILA, alatta egy sorban hét vár, alúl vár vagy torony. (Kolosvár.)

VII. Tábla, 8. sz.

2. Hasonló. MDCVII.

3. SIG : RAKO : D : G : PR : TR : PAR : RE : HV : DO. A többi mint 1. alatt, de M : DC . VII.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Paizs. — Mária kisdédével. Érmecs.

SIG : RAKOCY . D . G : P . TRAN Négy részre szelt paizson: magyar csikolat, kettős kereszt, dalmátországi fejek, és oroszlán; a paizs szívében ausztriai csikolat; a paizs fölött 160--

✕ PARTIVM REG : HVN. Koronás Mária ülve, jobbján kisdede. A téren C V. alúl vár vagy torony.

VII. Tábla, 9. sz.

(Nemzeti Muzeum)

BÁTHORI GÁBOR,

1608—1613.

Arany és ezüst jeligés fémerei, sokféle változatú aranyai, tallérai, egy lapra vert tábori tallérai, garasai, hármás garasai s érmecsei így következnek, melyeken a még elő nem fordúlt rövidítések és jegyek így olvasandók :

C I. Cibinium, mint a szebeni két kard mutatja.

K O. Kolosvár, mint alúl a vár igazolja.

G. B. P. T. Gabriel Báthori Princeps Transilvaniae.

AL. IV. Alba Julia.

I.

Három paizs. — Jelmondat. Jeligés fémer.

1. GABRIEL . D . G . PRIN : TRAN : PAR : REG : HVN : D : ET . SI : COMES. Sárkánynyal körített korona alatt három paizs, a középsőn Báthori czímer, jobbról talapon nyílt szárnyú sas, balról hét vár láthatók; a korona oldalainál : CI-BIN olvasható.

✠ PRO PATRIA ARIS . ET FOCIS . 16.11 . Öt sorra osztott fölirat.

VII. Tábla, 10. sz.

2. Hasonló : 1613.

3. Hasonló, de előlapján alúl : 1611 . CIBIN.

E jeligés fémer ezüstben.

4. Mint 1. alatt.

5. Hasonló, 1613.

6. Előlap köriratának vége : ET : SIC : COMES . Alúl : 16.11. CIBIN.

✕ Mint 1. alatt.

7. Mint 1. alatt, alúl : CIBIN. évszám nélkül.

✕ Mint 1. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

II.

Egy lapra vert.

1. GABRIEL . D . G . PRIN : TRAN : PAR : REG : HVN : D . ET . SIC : COMES. Sárkánynyal körített korona alatt három paizs, a középsőn Báthori ezímer, jobbról talapon nyílt szárnyú sas, balról hét vár láthatók; alúl : 16.11 . CIBIN. Hátlapja üres.

2. Hasonló; de körirata végén : ET . SI . COMES.

(Nemzeti Múzeum.)

III.

Mellképe. — Czimere.

1. * GAB . BATHORI : D : G : TRAN : PRI. Balra fordúlt mellképe födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arccezal, fegyverzetben, jobbjaiban vállára támasztott buzogány. A téren : C V.

✕ PAR : RE : HV : DO : ET SI : CO : 1609. Sárkánynyal körített koronás paizson Báthori ezímer. Alúl vár vagy torony.

VIII. Tábla, 1. sz.

2. Hasonló; de

✕ PAR . REG . HV : D : ET SICVL : COM . Évszám nélkül.

(Du Val, Mon. en Or. p. 232.)

3. Mint 1. alatt.

⌵ PAR : REG : HV : DO : ET SI : CO : 1609.

4. Hasonló.

⌵ PA : RE : HVN . DO : ET : SI : CO : 1610.

5. Mint fönebb, de

⌵ PAR : RE : HVN : DO ET SIC : CO : 1611.

6. GAB : BA : D : G : TRAN : PRINCE :

⌵ PAR : RE : HV : DO : ET . SIC : CO : 1612.

(Nemzeti Muzeum.)

IV.

Sz. László. — Mária kisdédével.

1. GABRIEL : D : G : PRIN : TRAN : ET . SI : Sz .László koronás fejjel fegyverzetben állva, jobbában hosszú nyelvű szekereze, kinyújtott baljában keresztos gömb. A téren N B.

⌵ PATRONA . HVNGARI : 1610 * Mária hold homorában ülve, jobbán kisdede.

VIII. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. GABRIEL . D . G . PRIN . TRAN . SI . C.

⌵ PATRONA . HVNGARIAE. 1609.

(Du Val, Mon. en Or. p. 231.)

V.

Födetlen feje. — Egy fejű sas.

1. GABRIEL D . G . PRIN . TRANSYL : Balra fordúlt födetlen feje, bajszos, szakállas és barkós arczezal.

⌵ PAR . REG . HVN . DO . ET . SI . CO . 1613 : Nyílt szárnyú egy fejű sas, mellén Báthori czímer. A téren N B.

VIII. Tábla, 3. sz.

2. GABRIEL . D . G . PRIN . TRANSYLVA.

✕ PAR : RE : HVN : DO : ET . SIC : CO : 1611. Egyébként mint 1. alatt.

3. Mint 1. alatt.

✕ Mint 2. alatt, de 1612.

4. Mint 1. alatt, de 1612.

(Nemzeti Múzeum.)

VI.

Födetlen feje. — Czímere.

GABRIEL . D . G . PRIN . TRANSYLVA : Balra fordúlt födetlen feje, bajuszos, szakállas és barkós arcezel.

✕ Döntött keresztbe helyezett két kard, PAR . REG . HVN . D . ET . SI . CO . 1613. Sárkánynyal körített Báthori czímer. A téren : C I.

VIII. Tábla, 4. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 232).

VII.

Födetlen feje. — Czímere mellett : CIBINI.

GABRIEL . D . G . PRIN . TRANSYLVA : Balra fordúlt födetlen feje, bajuszos, szakállas és barkós arcezel.

✕ Döntött keresztbe helyezett két kard, PAR . RE . HVN . DO . ET . SI . CO . 1.6.1.3. Sárkánynyal körített Báthori czímer. A téren : CIBINI.

VIII. Tábla, 5. sz.

(Du Val, Mon. en Or. pag. 300.)

VIII.

Kalpagos feje. — Czimere.

1. GAB : D : G : P : TR : VAL TRANS : Balra fordúlt képe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fején bogláros forgóval és tolltárral díszes kalpag.

✕ PAR : RE : HV₁ : DO ET SIC : CO : 1613. Sárkánynyal körített koronás paizson Báthori czímer. A téren : K O. Alúl vár vagy torony.

VIII. Tábla, 6. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 232.)

2. GAB : D : G : P : TR : WAL : TRAN. A többi mint 1. alatt, 1613.

3. GAB : D : G : P : TR : WAL : TRANS . A többi mint 1. alatt, 1613.

(Nemzeti Múzeum.)

IX.

Mellképe. — Val. Transal. czímmel, czímere.

GAB : D : G : PR : TRA : VAL : TRANSAL . Balra fordúlt mellképe fűdetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott buzogány; a téren C V.

✕ PAR : RE : HVN : DO ET SIC : CO : 1611. Sárkánynyal körített koronás paizson Báthori czímer. Alúl vár vagy torony.

VIII. Tábla, 7. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

X.

Paizs. — Mária kisdédével.

GABRI . D . G . PRIN . TRAN . ET S Négy részre szelt paizson : magyar csikolat, kettős kereszt, dalmátországi fejek és oroszlán, a paizs szívében üres vért. A téren : 16-10.

✠ PATRO HVNG . Koronás Mária telő hold fölött ülve, jobb-ján kisdede.

VII. Tábla, 11. sz.

(Gróf Festetics.)

Nem áll-e ez aranykán 1616. évszám? Ha igen, úgy Betlen Gáboré. De a dalmátországi fejek és cseh oroszlán Báthori Gábor érmein fordulnak elő : Betlenéin nem.

XI.

Mellképe. — Paizs.

* : GABRIEL : BATHORY : D : G : PRINCEPS : TRANSYLVANIAE : Balra fordúlt mellképe födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fegyverzetben, jobb-jában vállára támasztott buzogány, bal-jában kardjának markolata.

✠ PARTIVM . REGNI : HVNG : DOMINVS : ET . SICVL . COMES . 1609. Korona alatt sárkánynyal körített, fekkentesen két részre szelt paizs szívét Báthori czímer díszesíti, felül nyílt szárnyú sas, alul hét vár, a téren N B láthatók.

VII. Tábla, 12. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XII.

Mellképe. — Három paizs.

1. * : GABRIEL : BATHORY : D : G . PRINCEPS . TRAN : SYLVANIAE : Balra fordúlt mellképe födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fegyverzetben, jobbában vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata.

✕ * PARTIVM : REGNI : HVNG : DOMINVS : ET . SICVL . COMOS : 1608. Sárkánynyal körített három koronás paizs, a középsőt Báthori czímer ékesíti, ennek jobb oldalát elfoglalón hét vár, a baloldalon állón talap fölött nyílt szárnyú sas jönnek elő.

VII. Tábla, 13. sz.

2. Hasonló : 1609.

(Nemzeti Muzeum.)

XIII.

Egy lapra vert jelmondattal.

PRO . PATRIA . ARIS . ET . FOCIS . 16.11. Sárkánynyal körített Báthori czímer. A téren G. B. P. T. (Gabriel Báthori Princeps Transilvaniae.) A paizs alatt : CIBIN.

VII. Tábla, 14. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XIV.

Mária kisedével. — Paizs.

. GABRIEL . D . G . PRIN . TRANSYLVANI . Mária fedve s jobbján kisedét tartva ül. A téren : N B.

✕ * : PAR . REG . HVN : DOMINVS : ET . SI . CO . 1610 :
Négy térre szelt paizson : magyar csikolat, kettős kereszt, oroszlán, és
dalmátországi fejek. A paizs szívében külön vértén Báthori címér.

VII. Tábla, 15. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XV.

Hármas garas.

1. GABR . D . G . PRIN TRA . ET . SI . CO. Balra fordúlt fö-
detlen feje, bajuszos, szakállas és barkós arczezal.

✕ GROS . ARG . TRIP . REG . TRANS . Felül rövid nyelvű
szekercze s virágcsa között III. ez alatt sárkánynyal körített Báthori
címér, oldalain 16-09.

VII. Tábla, 16. sz.

2. GABRIEL . D . G . PR . TR . E . S C.

✕ GROS . ARG . TRIP . REG . TRANSYLVANIAE. Felül III.
Sárkánynyal körített Báthori címér, oldalain : 1609.

3. GABRIEL . D . G . PRI . TR . E . SC .

✕ Mint 2. alatt.

4. GABRIEL . D . G . PR . TR . ET SI . C .

✕ Mint 1. alatt; felül III. két rózsavirágcsa között, sárkányba
foglalt Báthori címér, oldalain : 16-09.

(Nemzeti Múzeum.)

XVI.

Hármas garas paizsszal.

1. GABRI . D G . PRIN . TR . ET SC * Balra fordúlt födetlen
feje, bajuszos, szakállas és barkós arczezal.

✕ GROS . ARG TRIP REGNI TRANSYLVANIAE Felül *III*
ez alatt Báthori czímer, oldalain AL . IV . 1.6.1.3.

VIII. Tábla, 8. sz.

2. Hasonló, a czímer oldalain : AL . IV. 1.6.11.

3. Mint 1. alatt.

✕ Felül *III* a paizs oldalain : CI . BI . 1.6.1.1.

4. Mint 1. alatt.

✕ GRO ARG . TRIP . REGN TRANSILVANIAE. Felül . III . a
paizs oldalain : CI BI . 16.11.

5. Mint 1. alatt.

✕ A paizs oldalain : CI . . BI . . 1.6.1.2.

6. GABRIEL . D . G . PRIN . TRAN . ET . S .

✕ GROS ARG TRIP : REG TRANSYLVANI. Felül III. két
virágcsa között; a paizs oldalain : 1613.

7. GABRIEL . D . G . PRIN . TRAN . ET . A többi mint 6.
alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

XVII.

Herczegi korona alatt neve. — Egy fejű sas. Garas.

1. Herczegi korona alatt : 16-13 . GAB : BATHO D : G : PRIN .
TRAN .

✕ GROSSVS . REGNI . TRANSIL : Nyílt szárnyú egy fejű
sas, mellén Báthori czímer, a téren N B.

VIII. Tábla, 9. sz.

2. Hasonló 1610.

✕ GROSSVS REGNI . TRANSYL .

3. Mint 1. alatt, 1611.

4. Szintolyan , 1612.

(Nemzeti Múzeum.)

XVIII

Egy fejű sas. — Hét vár.

* GABRIEL : : BATHORY Nyilt szárnyú egy fejű sas, mellén Báthori czímer; a téren : N B.

✕ PRINCEPS : TRANSYL . 1608 . Herczegi korona alatt hét vár.

XXII. Tábla, 1. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XIX.

Czímer. — Mária kisdédével.

GABRIEL . D . G PRIN . TRAN . 16.11. Paizson hét vár, közepett külön vértén döntött keresztbe helyezett két kard.

✕ PATRONA * HVNGARIE . Koronás Mária ülve, jobbján kisdede. A téren : C I.

VII. Tábla, 17. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

BETHLEN GÁBOR,

1613—1629.

Érmein kezdetben erdélyi fejedelem, utóbb Magyar- és Erdélyország hercege czímen fordul elő. 1620. ápril 12. Besztercebányára (Neosolium) országgyűlést hirdetett, hol királyul választaték, és ez évtől választott magyar király czímet nyert. Az 1621. évi dec. 31-én kötött nicklsburgi béke föltételei szerint Oppolia s Ratibor herczegség adatott át neki Sziléziában úgy, hogy királyi czímét a birodalmi, oppoliai s ratibori herczeg czímmel cserélje föl; de azért érmein az év után is választott magyar király czímen íratik.

Károlyi Zsuzsanna Bethlen Gáborné életét 1622. évi május 12. napján Kolosvárott oltá el a halál, és Bethlen Gábor brandenburgi Katalinnal 1626. évben kelt egybc: 1627. és 1628. évi érmein még is Károlyi Zsuzsanna címere tűnik föl.

Fémerei, nagyobb aranyai, tallérai, féltallérai, kisebb aranyai, aranykái, sokféle garasai, érmecsei s fillérei, változó czimei szerint elő nem sorolhatók, melyeken következő rövidítések és jegyek fordulnak elő:

A. I. Alba Julia.

C. M. és M. C. Schoenwisner (Not. 523. és 524. l.) szerint: Civitas Megyes, és Megyes Civitas. A Széchenyi Catal. (II. 42. l.) szerint: Cibiniensis Moneta, és Moneta Cibiniensis, Schlickeysen, Erklärung der Abkürzungen. 77. l. ezekhez adja még: Civitas Miskolcz. Mind ez pusztá vélemény.

C. C. Civitas Corona, Brassó.

B. Z. Balthasar Zwirner, boroszlói és oppoliai (oppelni) érmész. 1620—1624.

N. G.

G. D. G. P. Gabriel Dei Gratia Princeps.

I.

Neve s mellképe. — Vaskar kardot tart, melyre korona van tűzve, kettős jelmonddal.

GAB : BETLEN D : G : P : TRAN : PART : REG : HVN : DO :
ET SI : CO : Jobbra fordúlt fején bogláros forgóval és tolltarajjal díszes kalpag, bajuszos, szakállas és barkós arczczal.

✕ DÑS : ILLVM : MEA ET SALVS MEA QVEM TIMEBO.
 16.16. Felhőkből kinyúló vaskar kardot tart, melyre korona van tűzve, mellette szalag kígyózik, melyen ez olvasható : CONSILIO FIRMA-TA DEI.

VIII. Tábla. 10. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

II.

Neve s mellképe. — Nemzetségi s erdélyi címerek.

1. GABRIEL . BETH . D : G . PRIN . TRAN Balra fordult mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fején kócsagtollas kalpag.

✕ * PAR * REG * HVNG * DOM * ET . SICVL * COM *
 1619. Két oroszlán koronát tart, alatta három paizs áll, a középsőt sárkány köríti, melyen szemközt álló nyakon átnyilazott két vadlúd (nem hattyú), mint a Bethlen nemzetség iktári ágának címere látható. Jobbról fekméntesen két térre szelt paizsnak fenső osztályában nap és hold, a székeleyek, alsóban félig kiemelkedett nyílt szárnyú sas, a magyarok címerei foglaltatnak. Balról külön paizson hét vár, mint az erdélyi szászföld címere látható. Alul monorú vértén : A. I. (Alba Julia).

VIII. Tábla. 11. sz.

(Du Val, Mon. en Or. pag. 232.)

2. * GABRIEL BETH D . G . PRIN TRAN Balra fordult mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, vállaira panyókán vetett sújtásos mentéjét szőrmegallér díszíti.

✕ * PAR * REG * HVNG * DOM * ET * SICVL * COM *
 1619. Két oroszlán koronát tart, alatta három paizs áll, a középsőt sár-

kány köríti, melyen Bethlen ezímer látható. A jobbról álló paizsnak felső osztályát nap és hold, az alsót sas foglalják el; a balról álló paizson hét vár tűnik föl. Alúl : C M.

VIII. Tábla. 14. sz.

(Du Val, Mon. en Arg. p. 439.)

III.

Mellképe, fején púpos kalpag. — Nemzetségi, magyarországi s erdélyi címerek.

1. GABRIEL . D . G . REGNORVM . HVNGARIAE. Balra fordult mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes púpos kalpag fűdi, sújtásos és gombos mentéjét hölgyszőrme (Hermelin) gallér díszíti.

✠ TRANSYL : PRINCEPS . AC SICVLORVM . COM : Koronás négy térre szelt monorú paizsnak külkarimája faragott mű, szívét sárkánynyal körített vértlen Bethlen ezímer tűnik föl, jobbról Magyarország, balról Erdély címerei állanak, minden jegy nélkül.

VIII. Tábla. 12. sz.

2. Hasonló ezüst.

(Nemzeti Múzeum.)

3. GABRIEL . D : G . SAC . ROM . IMP . ET . TRAN . PRINC. Balra fordult mellképe födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, díszes fegyverzetén palást lebeg.

✠ PAR . REG . HVNG . DOM . SIC . COMES OPVLIE . RATIBQ . DVX. Korona alatt négy térre szelt paizs, melynek külkarimája faragott mű, a paizs szívében Bethlen ezímerét sárkány köríti, ennek oldalait szívtépő karval, mint Károlyi Zsuzsanna Bethlen Gáborné, alatta nyílt szárnyú sas Bethlen címere, és Erdély címerei foglalják el.

VIII. Tábla. 15. sz.

(Gr. Festetics.)

IV.

Mellképe, római birodalom hercege czímmel. — Bethlen, Károlyi Zsuzsanna s erdélyi címerek.

1. . GABRIEL D : G : SAC . ROM . IMP . ET . TRAN . PRIN-
C'PS . Félig balra fordúlt mellképe, födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arezezal, díszes fegyverzetben.

⌵ . PAR . REG . HVNG . DOM . SIC . COMES . OPVLIE .
RATIBO . DVX . Korona alatt négy térre szelt paizs, melynek külka-
rimája faragott mű, szívében sárkánynyal körített vértlen nyakon nyíllal
átszegzett két vadlúd, mint a Bethlen nemzetség iktári ágának címere,
látható; jobbról fekkéntesen két térre szelt paizsnak felső osztályát
ballábán sziklaesúson álló, nyílt szárnyú s szívtepő karul, karöli kar-
val (Nisus, Sperber) ékesíti, ez az 1622. elhunyt Károlyi Zsuzsanna,
Bethlen Gáborné nemzetségi címere. Ugyanc paizsnak alsó osztályá-
ban nyílt szárnyú s vértlen mellű, jobbra tekintő sas foglaltatik, ez szinte
Bethlen címér. A baloldali fekkéntesen két térre szelt paizsnak felső
osztályában nap és hold a székelyek, és nyílt szárnyú sas a magyarok,
az alsó osztályban pedig hét vár, mint az erdélyi szászföld címerei tűn-
nek föl; a paizs alatt : 1626.

A köriratban említett Opulia s Ratibor címeknek megfelelő címerei itt hiány-
zanak *).

VIII. Tábla, 13. sz.

(Du Val, Mon. en Arg. Suppl. p. 23.)

V.

*Kalpagos mellképe római birodalom hercege czímmel. — Bethlen, Károlyi
Zsuzsanna s Erdély címerei.*

1. GAB . D . G . SA . RO . IM . ET TRAN . PRIN . Balra for-
dult vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét

*) Magyar Akadémiai Értesítő. 1847. II. sz. 41—46. l.

bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbjában vállára támasztott kormánypálczát tart.

XC PAR . REG . HVN . DOM . SI . CO : OP . RAT . DVX .
1628. Korona alatt négy térre szelt paizs, melynek monorú külkarimája faragott mű, a paizs szívében Bethlen ezímerét sárkány köríti, ennek oldalait szívtépő karval, mint Károlyi Zsuzsanna Bethlen Gáborné, alatta nyílt szárnyú sas Bethlen ezímere s Erdély ezímerei foglalják el; a téren : N B.

XXII. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VI.

Kalpagos mellképe római birodalom hercege czímmel. — Bethlen, Károlyi Zsuzsanna s Erdély ezímerei.

1. GAB . D . G . SA . RO . IM : TRAN . PRIN . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczezel, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbjában vállára támasztott kormánypálczát tart.

XC PAR . REG . HVN . DOM . SIC . CO . OP . RAT . DVX .
1628 . Korona alatt négy térre szelt paizs, melynek egyenes oldalú külkarimája faragott mű, a paizs szívében Bethlen ezímerét sárkány köríti, ennek oldalait szívtépő karval, alatta nyílt szárnyú sas és Erdély ezímerei állanak; a téren : N B.

XXII. Tábla, 3. sz.

2. GAB . D : G : SA . RO . IM . ET . TRAN . PRINC.

XC Mint 1. alatt.

3. GAB . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRIN.

XC Mint 1. alatt; 1629.

(Nemzeti Muzeum.)

4. Mint 2. alatt.

✕ Mint 1. alatt; 1628, a téren : N B.

(Du Val, Mon. en Or. p. 232.)

5. GABRIEL . D . G . SA . RO . IMP . ET . TRAN . PRIN.

✕ Mint 1. alatt; 1628.

(Nemzeti Múzeum.)

VII.

Üstökös, vértezett és palástos mellképe, római birodalom hercege címmel. — Bethlen, Károlyi Zsuzsanna s erdélyi címerek.

1. GAB . D . G . SA . RO . IMP : ET . TRAN PRIN : Balra fordúlt vértezett és palástos mellképe, üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal.

✕ . PAR . REG . HVN : DOM . SIC . CO OP . RAT . DVX . 1627. Korona alatt négy térre szelt paizs szívében Bethlen címere, oldalait szívtépő karval, mint Károlyi Zsuzsanna Bethlen Gáborné címere, alatta nyílt szárnyú sas, a paizs baloldalát Erdély címerei foglalják el; alúl a paizs karimájában : N B.

XXII. Tábla, 4. sz.

2. * GAB . D : G . SA : RO : IM . ET TRAN : PRIN :

✕ Mint 1. alatt szinte 1627, de a téren : N B.

3. Mint 2. alatt; de 1628.

4. GABRIEL . D . G . SA . RO : IM . ET . TRANSSYL : PRINCEPS, a téren : 1622.

✕ PAR . RE . HVN . DO : SIC . CO . AC . OPOL . RATIB . DVX . a téren : N B . Arany.

(Nemzeti Múzeum.)

VIII.

Mellképe, római birodalom hercegi címmel. — Nemzetségi, magyarországi s erdélyi címerek.

1. * GABR . D : G : SA . R . IMP . ET . TRANS . PRINCEPS *
Balra fordúlt mellképe, födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, díszes fegyverzetben, jobbájában vállára támasztott buzogány; alúl a kamara igazgató címere.

⌘ * PAR . RE . HVN . DNS . SI . CO . OP . RATI . DVX .
1627 × Koronázott faragott karimájú paizs szívében sárkánynyal körített Bethlen címér, oldalait Magyarország és Erdély címerei foglalják el; a téren : M C.

IX. Tábla. 9. sz.

2. Mint 1. alatt.

⌘ PAR . RE . HVN . DNS . SI : CO . OP . RATIB . DVX .
1627. Nem csegely.

3. * GABR * D * G * S * R * IMP * ET * TRANS * PRINCEPS : * :

⌘ * PAR * R * HVN * DNS * SI * CO × OP . RATIB × DVX * 1628. A téren : CC. Csegely.

4. Hasonló 1629 *

5. Mint 2. alatt, 1629. minden jegy nélkül.

6. Mint 1. alatt.

⌘ * PAR . RE . HVN . DNS . SI . CO . OP . RATIB . DVX .
1628 . a téren : CC. Fél tallér.

7. Hasonló féltallér; de csegely.

(Nemzeti Múzeum.)

IX.

Kormánypálczát tartó vértezett és üstökös mellképe, a körirat között jobbról magyar címér, balról Mária kisdédével. — Nemzetségi, magyarországi s erdélyi címerek.

1. * GABRIEL (Mária kisdédével) D . G . EL . HVNGARIAE . DAL . CR . (Magyarország címere) SCL . REX . Balra fordúlt vértezett mellképe üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, jobb-jában vállára támasztott kormánypálcza.

✕ * TRANS * PRINCEPS * ET * SICVLOR * COM * 1621 * Koronázott faragott karimájú paizs szívében sárkányba foglalt Bethlen címér, oldalait Magyarország és Erdély címerei foglalják el; alúl a téren : K B.

XXII. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. Hasonló; de a K B jegyek vagy hiányzanak, vagy a rajzban hagyattak ki.

(Du Val, Mon. en Or. pag. 107.)

3. Hasonló; 1622. és alúl a téren : K B.

(Gr. Festetics.)

4. GABRIEL . D . G . ELECTVS . HVNGARIAE . DALMA . Bálra fordúlt vértezett és palástos mellképe, fejét tolltarajjal ékes kalpag fűdi.

✕ CRO . SCLA . C (cetera) REX . TRAN . PRINC . ET SIC . COM . 1620 . Négy térre szelt paizs szívében sárkányba foglalt Bethlen címér, oldalait Magyarország és Erdély címerei foglalják el; a téren : A I.

(Seivert után Schoenwisner, 521.)

X.

Vértezett és üstökös mellképe, a körirat között jobbról magyar címér, balról Mária kisdédével. — Nemzetségi, magyarországi s erdélyi címerek.

1. * GABRIEL . (Mária kisdédével) D : G . EL . HVN . DAL . CROA . (Magyarország címere) SCL . REX . Balra fordúlt mellképe födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fegyverzetben, jobbjában vállára támasztott kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PRIN . TRANSYL . ET . SICVL . COMES . 1621. Koronázott faragott karimájú paizs szívében sárkánnyal körített Bethlen címér, oldalait Magyarország és Erdély címerei foglalják el; a paizs karimájában N B.

IX. Tábla. 10. sz.

2. GABRIEL D G . EL HVN : DAL : CRO SCL . REX.

✕ Mint 1. alatt; 1622.

(Nemzeti Múzeum.)

XI.

Üstökös, vértezett és palástos mellképe, a körirat között jobbról magyar címér, balról Mária kisdédével. — Nemzetségi, magyarországi s erdélyi címerek.

1. * GABRIEL . D . G . EL . HVN . DAL . CROA . SCLA . REX . Balra fordúlt vértezett és palástos mellképe üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, a körirat között jobbról magyar paizs, balról Mária kisdédével.

✕ PRIN . TRANSYL . ET . SICVL . COMES . 1621 . Koronázott faragott karimájú paizs szívében sárkányba foglalt Bethlen cí-

mer, oldalait Magyarország és Erdély címerei foglalják el; a paizs karimájában : N B.

XXII. Tábla, 6. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ PRIN . TRANSYL . ET . SICVLOR . COMES . 1621 . a téren alúl : N B .

(Nemzeti Muzeum.)

Ez utóbbi kopasz tallér rajzát és hosszú magyarázatát adja Köhler, Münz-Belustigung. XV. 249.

XII.

Mellképe s erdélyi fejdelem címe. — Nemzetségi címere.

1. GABRIEL D G PRIN TRAN . Balra fordúlt mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajjal ékes kalpag födi, fegyverzetén palást csügg. A téren : A. I.

✕ PAR . RE . HVNG . DOM . ET . SIC . COM . 1620 . Korona alatt kerek paizs, külkarimája faragott mű, ezt Bethlen címer díszíti.

IX. Tábla, 1. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ PAR . RE . HVN . DOM . SIC . CO . 1620 . a téren : A I.

3. Mint 1. alatt.

✕ PAR . RE . HVN . DOM . ET . SIC . CO . 1619 . a parányi A I. jegyek alúl a téren alig láthatók.

(Nemzeti Muzeum.)

XIII.

A. Mellképe s választott magyar király czíme. — Mária kisdédével.

1. * GAB. D G . EL . HVN DA CR S REX . Balra fordult mellképe, födetlen üstökös fejfel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fegyverzetén palást lebeg.

✕ PRIN . TRAN ET SI . COM.S 1623 . Mária koronás és fénykörös fejfel, magyar öltözékben hold homorában ülve, jobbján kormány-pálezát tartó kisdede; alúl Magyarország czímere, a téren : N B.

IX. Tábla, 2. sz.

(Magyar Egyetem.)

2. Hasonló; de az előlapi körirat végén : SC . REX . és

✕ PRIN . TRANSY . ET SIC . COMES 1621 . de ezen és a következőkön a koronás Mária feje, nincs fénykörbe foglalva; a téren : Ñ ß

3. + . GAB . D . G . E . HV . DA . CR . S . REX .

✕ PRIN . TRANS . ET . SIC . COMES . 1622.

4. * GAB : D : G : E . HVN . DA . CR . S . REX .

✕ . PRIN . TRANS . ET SIC . COMES . 1622 . a téren : N B.
(pontok nélkül).

(Nemzeti Muzeum.)

B. Mellképe, római birodalom hercegi czímmel. — Mária kisdédével.

1. × GAB . D . G . S . R . I . ET . TRAN . PRIN . Balra fordult mellképe, mint A. alatt 1.

✕ PA . R . HVN . DO . SI . CO . OP . RA . DVX . 1623. Mária, mint A. 1. a téren : Ñ ß alúl : Magyarország czímere.

2. Mint 1. alatt.

✕ PA . R . HV . DO : SI . CO . OP . RA . DVX . 1625.

3. Hasonló; 1626.

4. Szintolyan; 1627.

(Nemzeti Muzeum.)

XIV.

*Kormánypálczát tartó mellképe, s választott magyar király czíme. —
Mária kisdédével.*

1. GAB . D . G . EL . HV DA . CR . SC . REX . Balra fordúlt mellképe födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fegyverzetben, jobbában vállára támasztott kormánypálcza, a téren: K B.

✕ TRANS . PR . ET SIC . COM . 1621 . Mária koronás és fénykörös fejjel hold homorában ülve, jobbán kormánypálczát tartó kisdéde; alúl Magyarország czímere.

IX. Tábla, 3. sz.

2. Hasonló; 1620.

3. Szintolyan; de

✕ TRNS (TRANS helyett) 1620.

4. Mint 1. alatt; de 16.2.1..

5. Hasonló; de * GAB . és ✕ . 1621 : .

6. Mint 1. alatt; de 1622.

(Nemzeti Múzeum.)

XV.

Mindkét neve, kalpagos feje. — Nemzetségi czímere jelmonddal, vagy a nélkül.

1. GA : BET : D : G : P : T : P : R : H : D : ET SI : CO . Balra fordúlt feje, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajjal ékes kalpag fűdi.

✕ DEI DON : EST NE QVIS GLO : 1614. Bethlen czímerét koronázott sárkány köríti; alúl vár.

IX. Tábla, 4. sz.

2. GA . BET . D . G . P . T .

✕ PAR . RE . HV . DO . ET . SI . CO . 1614 . alúl vár.

3. Mint 2. alatt.

✕ PA . RE . HVN . DO . ET SI . CO : 1615.

4. Hasonló ; 1616.

5. Mint 2. alatt.

✕ PA . RE . HV . D . ET : SI : CO : 1618.

6. GABRIEL . BET . D . G . P . TRAN .

✕ PAR . RE . HVN . DOM . ET SIC . CO . 1619 . a téren
alúl : A. I.

(Nemzeti Múzeum.)

7. Mint 2. alatt; de az előlapi körirat végén : P : TR .

✕ Mint 2. alatt : 1614. alúl : vár.

(Du Val, Mon. en Or. p. 132).

XVI.

*Kormánypálczát tartó mellképe, római birodalom hercege czímmel. —
Bethlen, Károlyi Zsuzsanna s erdélyi czímerék.*

GAB D G . SAC . ROM . IM . ET . TRAN . PRI . PAR Balra
fordúlt mellképe, füdetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós
arczezal, fegyverzetben, jobbjaiban vállára támasztott kormánypálcza;
a téren 1622.

✕ REG . HVN . DOM . SIC . CO . AC OPOL . RATIB . DVX .
Korona alatt négy térre szelt paizs, melynek külkarimája faragott mű,
a paizs szívében Bethlen czímerét sárkány köríti, ennek oldalait karval,
mint Károlyi Zsuzsanna Bethlen Gáborné, alatta nyílt szárnyú sas
Bethlen, és Erdély czímerei; a téren : A I.

IX. Tábla. 5. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

Du Val, Mon. en Or. pag. 232. Hol az A jegy kihagyatott.

XVII.

Mellképe, római birodalom hercegi címével. — Mária fénykörben, balján kisdede.

1. * GAB . D G . SA . RO . IM . ET TRAN . PRIN Balra fordult képe, födetlen üstökös fejével, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fegyverzetén palást lebeg.

⌘ PAR . R . HVN . DO . SI CO OP . RAT . DVX . 1629 . Koronás Mária fénykörben ülve, jobbájában kormánypálcza, balján kisdede; alúl faragott karimájú hosszúdad paizson Magyarország címere, ez alatt N B.

IX. Tábla, 6. sz.

2. Mint 1. alatt; 1627.

3. GAB . D . G . SA . RO . I . ET . TRAN . PRIN .

⌘ Mint 1. alatt; 1628.

4. Mint 1. alatt.

⌘ PAR . R . HVN . DOM . SIC . COM . OP . R . DVX . 1629.

(Nemzeti Múzeum.)

XVIII

Magyarország címere. — Mária kisdedével.

* GAB . D . G . S . R . I ET . TRAN . PRIN Magyarország címere; a téren : N B.

⌘ PA . R . HV . D . SI . CO . OP . RA . D 62. (így 1626. helyett, az ezeres és százaskilagyásával.) Koronás Mária hold homorában ülve, jobbájában kormánypálczát tartó kisdede.

IX. Tábla, 7. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 232.)

XIX.

Koronázott paizson Magyarország czímere. — Mária kisdédével.

GAB . D . G . SA . RO . IM ET TRAN . PR . Korona alatt Magyarország czímere; a téren N B.

XC PAR . R . HV . DO . SI . C . OP . R . DV . 1627. Mária fénykörös fejfel ülve, jobbján kisdede.

IX. Tábla, 8. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XX.

Balra fordúlt képe. — Bethlen, Károlyi Zsuzsanna, erdélyi s oppóliai czímerek.

* GABRIEL . D . G . SAC . RO . IM . ET . TRA . PRI . P . Balra fordúlt képe, födetlen üstökös fejfel, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fegyverzetben és palástban; alúl : (24.)

XC REG . HV . DN . SI . CO . AC . OP . RA . DVX . S . 1623. Koronázott faragott karimájú paizs szívében sárkánynyal körített Bethlen czímer, oldalait karval, mint Károlyi Zsuzsanna Bethlen Gáborné, alatta nyílt szárnyú ezüst holdas mellű sas mint Oppolia czímere, sas és hét vár mint Erdély czímerei foglalják el; a téren : B Z

IX. Tábla, 11. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

Ez Oppolia s Ratibor herczegség garasa.

XXI.

*Neve s nem koronázott paizson nemzetségi s magyarországi czímerek. —
Mária kisdédével.*

1. * GABRIEL . D . G . E . HVN . CROA . DAL . SCLA .
REX . Korona nélküli paizs szívében Bethlen czímer, oldalain Magyar-
ország czímere; a téren : Ñ Ò .

✕ PRIN . TRAN . ET . SIC . COMES 1620. Koronás Mária,
hold homorában ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede.

XXII. Tábla, 7. sz.

2. * GABRIEL . D . G . E . HVN . CRO . DAL . SCL . REX .
A téren : Ñ Ò

✕ PRIN . TRANS . ET . SICUL . COM . 1620 . Mária, jobbjá-
ban kormánypálcza, baljában gömböt tartó kisdede.

3. Mint 1. alatt; 1621.

4. GAB . D . G . EL . HVN . DAL . CRO . SCLA . REX .
A téren : Ñ Ò

✕ Mint 1. alatt; 1622.

5. Mint 4. alatt; a téren : N B.

✕ PRIN . TRAN . ET . SI . COMES . 1623.

(Nemzeti Muzeum.)

XXII.

A. Magyarország czímere. — Patrona Hungariae

1. * GABRIEL . D : G . SAC . RO . IM . TRAN . PR . PA .
Behorpadt oldalú paizson Magyarország czímere; a téren : B Z

✕ * PATRONA . HVNGARIAE . 162.2. Koronázott Mária hold
homorában ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede.

IX. Tábla, 13. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

B. Magyarország címere, szívében Bethlen címér. — Patrona Hungariae.

2. GABRIEL . D . G . SAC . RO . IM . TRAN . PRI^{II} . P . A téren : N B.

✕ PATRONA . HVNGARIE . 1622.

3. GABRIEL . D . G . SAC . RO . IM . TRAN . PRI . PA . A téren : N B.

✕ PATRON . HVNGARIAE . 1622.

4. + GABRIEL . D . G . SAC . RO . IM . TRA . PR . P . A téren : N B.

✕ PATRONA HVNGARIAE . 1623.

5. GABRIEL . D . G . SAC . RO . IM . TRA . PRI . P . A téren : N B .

✕ PATRONA . HVNGARIA . (így) 1623.

(Nemzeti Muzeum.)

XXIII.

Neve s fénykörbe foglalt Mária kisdédével. — Koronázott paizson nemzeti s magyarországi címerek.

1. GAB . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRIN . 1625. Koronás Mária fénykörben hold homarában ülve, jobbán kormánypálcát tartó kisdede.

✕ PAR . REG . HVN . DO . SIC . CO . OP . RAT . DVX . Koronázott paizs szívében Bethlen címér, oldalain Magyarország címere; a téren : N B

XXII. Tábla. 8. sz.

2. Hasonló; 1626.

(Nemzeti Muzeum.)

XXIV.

Koronátlan magyar czímer szívében nemzetségi czímere. — Mária kisdédével.

1. GABR . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRIN . Koronátlan magyar czímer szívében sárkánynyal körített Bethlen czímer.

✕ PA . R . HV . D . SI . C . OP . RA . DV . 1624. Mária fénykörös és koronás fejjel hold homorában ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede; a téren : C M.

XXIII. Tábla, 1. sz.

2. Mint 1. alatt; 1624. a téren : M M.

3. GAB . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRIN . a téren : Ñ Ñ .

✕ PA . R . HV . D . SI . CO . OP . RA . DVX . 1624.

4. Mint 1. alatt; a téren : Ñ Ñ

✕ Mint 3. alatt; 1623.

5. Mint 1. alatt.

✕ Mint 1. alatt; 1623. a téren : C M.

(Nemzeti Muzeum.)

XXV.

Nemzetségi s magyarországi czímerek. — Mária fűzött magyar vállban, jobbján kisdede.

1. GAB . D G SA . RO . IM . ET . TRANS . PRIN . Koronázott paizs szívében sárkánynyal körített czímer, oldalainál Magyarország czímere; a téren : N B.

✕ PAR . REG . HVN DO SI . CO . OP . RA . DVX . 1629 . Mária fénysugáros körben, fénykörös koronás fejjel, fűzött magyar vállban hold homorában ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede.

IX. Tábla, 12 sz.

2. GABR . D . G . S . R . IMP . ET TRANS . PRINC . A téren ;
CC. alúl : vért.

✕ PAR . R . HVNG . DNS . SI . CO . OP . RAT . DVX . 1625.

3. Mint 2. alatt; 1626.

4. GAB . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRIN . A té-
ren : Ñ Ñ

✕ PAR . REG . HVN . DO . SI . CO . OP . R . DVX . 1626 .

5. Mint 1. alatt; a téren : Ñ Ñ

✕ Mint 1. alatt; 1627.

6. Mint 4. alatt.

✕ PAR . REG . HVN . DO . SI . CO . OP . R . DV . 1627.

7. GAB . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRI . A té-
ren : Ñ Ñ .

✕ PAR . REG . HVN . DO . SIC . CO . OP . R . DV . 1627.

8. Mint 2. alatt; a téren : M. C. 1627.

9. Mint 4. alatt; 1628.

(Nemzeti Múzeum.)

XXVI.

*Bethlen, Károlyi Zsuzsanna s erdélyi címerek. — Koronás Mária,
jobbján kisdede.*

+ GABR . D . G . SA . RO . IM . ET . TRAN . PRIN .
Négy térre szelt koronátlan paizs szívében sárkányba foglalt Bethlen
címer; jobbról : szívtépő karval, mint Károlyi Zsuzsanna Bethlemé
címere, s jobbra tekintő sas állanak ; balról : nap és félsas, hold és hét
vár láthatók ; a téren : Ñ Ñ.

✕ PA . R . HV . D . SI . C . OP . RA . DV . 1622. Koronás Mária magyar öltözetben hold homorában ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede.

XXIII. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XXVII.

Korona alatt neve s címe. — A székeljek, magyarok és szászok címerei.

Korona, oldalainál : 16-17. alatta : GAB . BETHLEN . D . G . PRIN . TRAN .

✕ * GROSSVS : REGNI TRANSIL . Fekmentesen három osztályra szelt paizs, melyekben a székeljek, magyarok és szászok címerei foglaltatnak.

IX. Tábla, 14. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XXVIII.

Korona alatt neve s címe. — A magyarok és szászok címerei.

1. Korona, oldalainál : 16-19. alatta : GABRIEL . D . G . PRIN : TRAN :

✕ GROSSVS . REGNI TRANSYLVANIAE Faragott karimájú paizs a magyarok és szászok címereivel.

IX. Tábla, 15. sz.

2. Hasonló; 1620.

(Nemzeti Muzeum.)

XXIX.

A magyarok és szászok címerei. — Korona.

1. GAB . D : G . S . R . I ET . TR . PR . P . R . HV . D . SI . CO . OP . RA . D . Faragott karimájú paizs a magyarok és szászok címereivel; a téren CC.

✕ Korona, oldalainál : 16-26. alatta : GROSSVS REGNI . TRANSYL.

IX. Tábla, 16. sz.

2. Mint 1. alatt; a téren : N B.

✕ Korona, oldalainál : 1625. a többi mint 1. alatt.

3. Mint 1. alatt; a téren : M C.

✕ Korona, oldalainál : 1627. a többi mint 1. alatt.

4. Mint 1. alatt.

✕ Korona, oldalainál : $\frac{x}{N} \frac{x}{B}$. 1625. alatta mint 1. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

XXX.

Feje, neve s címe. — Nemzetségi címere.

GAB . D . G . SAC . R . IM . T . PR . PA . Balra fordúlt feje alúl 3.

✕ REG . HV . DN . SI . CO . OP . RA . D . 1622. BZ. Sárkánynyal körített Bethlen címer.

IX. Tábla, 17. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XXXI.

Oppeln és Ratibor hercegség garasai.

1. GAB . D : G . SAC R . IM . TRA . PR . Balra fordúlt üstökös feje, bajuszos, szakállas és barkós arczezal.

✠ Nyílt szárnyú, holdas mellű jobbra tekintő sas és jobbra emelkedő félsas között koronás paizson, korona fölött kettős kereszt, ezek között 1623. alattok : GROS . ARG . TRIP : OPO ET . RAT .

XXIII. Tábla. 3. sz.

(Dr. Stur.)

2. Hasonló kerek; de hátlapján : .III.

(Szik Lipót.)

3. Korona, oldalainál 16-23, alatta : GABRIEL : D : G . S . R . I . ET TRA . PRI . B . Z .

✠ * GROSS . DVC . OPPAL . ET RATIBOR . Nyílt szárnyú holdas mellű jobbra tekintő sas, mint Oppolia hercegség czímere. Csegely.

XXIII. Tábla. 4. sz.

(Dr. Stur.)

Bethlen Gábor Oppolia (Oppeln) és Ratibor hercegség más érmei : Welzl, Münz- und Medaillen-Sammlung. II. Bd. II. Abth. 334. Appel, Repertorium. III. Bd. II. Abth. 959. Dewerdeck, Silesia numismatica, és ugyanennek Silesia in numis munkákban nyomozandók.

XXXII.

Koronátlan Magyarország czímere. — Mária kisdédével.

1. GAB . D . G . EL . H . DA . CR . SC . R . Magyarország czímere; a téren : A I.

✕ TR . PR . ET . SI . CO . 1621 . Mária fénykörös koronázott fejével hold homorában ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede.

IX. Tábla. 18. sz.

2. GAB . D . G . EL . HV . DA . CR . SC . R . a téren : K B.

✕ Mint 1. alatt; de 1620.

3. Mint 1. alatt, de a téren : K B . és 1620.

4. Mint 1. alatt, de a téren : K B . és 1621.

5. + GAB . D . G . EL . HVN . CR . D . SCLA . RE .
a téren : Ń Ć .

✕ TRA . PRIN . ET SI . CO . 1621.

6. Mint 1. alatt; de a téren : K B . és 1622.

(Nemzeti Muzeum.)

XXXIII.

Koronás Magyarország címere. — Mária kisdedével.

1. GAB . D . G . S . R . I . ET . TRAN . PR . Koronás paizson Magyarország címere; a téren : Ń Ć .

✕ PA . R . HV . D . S . C . OP . R . D . 1625. Mária fénykörben ülve, jobbján kormánypálczát tartó kisdede.

XXIII. Tábla. 5. sz.

2. Hasonló; de az előlapi körirat végén : TRAN . PRI . a téren : M C.

✕ A körirat végén : OP . RA . DV . 1625.

3. Mint 2. alatt; de a téren : N B.

✕ Mint 1. alatt; 1625.

4. Mint 1. alatt; 1626.

5. Mint 1. alatt; de a téren : C C.

✕ Mint 2. alatt; 1626.

6. Mint 2. alatt; a téren : C C.

✕ Mint 2. alatt; 1626.

(Nemzeti Muzeum.)

XXXIV.

Fejedelmi címe s Magyarország címere. — Mária kisdédével.

GA . D . G . HV . ET TRANS . PR . Magyarország címere korona nélkül; a téren K B.

✕ . AC . SICV . COM . 1620 : Koronás Mária eresztett hajjal hold homrában ülve, jobbján kormánypalczát tartó kisdede.

IX. Tábla, 19. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XXXV.

Koronátlan Magyarország címere. — Patrona Hungariae.

1. ✱ GABR . D . G . S . R . IM . TRAN . PRI . Magyarország címere korona nélkül; alúl paizs.

✕ PATRONA HVNGAR . 1623 ✱ Koronás Mária hold homrában ülve, jobbján kisdede; a téren C M.

IX. Tábla, 20. sz.

2. + GAB . D . G . SA . RO . IM . TRA . PR . PA . a téren : B Z.

✕ PATRONA . HVN . 1622.

3. Mint 2. alatt; a téren : B Z

✕ PATRON . HVN . 1623.

4. ✱ GAB . D . G . SA . R . IM . TR . PR . P . a téren : B Z.

✕ Mint 2. alatt; de 1623.

5. Mint 4. alatt; a téren : Z B.

✕ Mint 3. alatt; 1623.

6. Mint 4. alatt; a téren : N G.

✕ PATRON . HVNG . 1623.

7. Mint 4. alatt; a téren : N B.

✕ Mint 3. alatt; 1628.

8. GAB . D . G . S . R . I . ET . TRAN . PR . a paizs fölött
1629. a téren : N B.

✠ PATRONA . HVNGARI . Mária a hold homorában ülve, jobb-
jában kormánypálcza, balján kisdede.

(Nemzeti Múzeum.)

XXXVI.

Neve s Erdély czímere. — Mária kisdedével.

1. . GABRIEL . D . G . PRIN . TRANSIL . Fekmentesen két
térre szelt paizson, felül félsas, alúl hét vár.

✠ PATRONA HVNGARIAE . 1620. Koronás Mária hold homo-
rában ülve, jobbában kormánypálcza, balján kisdede; a téren : A I.

XXIII. Tábla, 6. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

2. GABRIEL . BETH . D . G . PRIN . TRAN .

✠ Mint 1. alatt; 1619. a téren : A I. Aranyka.

(Seivert után Schoenwisner, 519.)

XXXVII.

Koronátlan magyar czímer. — Mária kisdedével.

Magyarország czímere, fölötte : 1621 . a téren : N B .

✠ Koronás Mária hold homorában ülve, jobbán kormánypálczát
tartó kisdede.

XXIII. Tábla, 7. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

E fillér Bethlen Gáboré; mert Körmöczbánya s Nagybánya 1621-ben nem voltak
II. Ferdinánd (1618—1637) királynak birtokában.

XXXVIII.

Bányászati rézérem.

G . D . G . P . 1628 . * .

✕ V. két virágcsa között, felül döntött keresztbe helyezett két
bányász csákány, virágcsa s I L között; alul F K.

IX. Tábla, 21. sz.(Nemzeti Múzeum.)

BRANDENBURGI KATALIN,

1630.

Bethlen Gábor özvegye.

I.

Mellképe díszviseletben.

1. CATH . D : G : N . M . B . S . R . I . ET . TRAN .
PRINC . (Catharina Dei Gratia nata Marchionisa Brandenburgica, Sacri
Romani Imperii et Transilvaniae Princeps.) Mellképe szemközt felfésült
hajjal korában divatos díszviseletben, nyakát merően emelkedő csipkés
gallér ékesíti, nyakát és mellét gyöngyfűzér díszíti.

✕ PAR . R . H . D . SIC . CO I . B . I . C . M . D . 1630 .
(Partium Regni Hungariae Domina, Siculorum Comes, in Borussia Ju-
liaci Cliviae, Montium Dux.) Mária fénykörös és koronás fejjel, rezgő
sugárkörben ülve, jobbjaiban kormánypálcza, balján kisdede; alúl bran-
denburgi sas.

IX. Tábla, 22 sz.

1. CATH . D . G . N . M . B . S . R . I . ET . TRAN .
PRINC . Mellképe szemközt felfésült hajjal, korában divatos díszvis-
eletben, nyakát merően emelkedő csipkés gallér ékesíti, nyakát és mellét
gyöngyfűzér díszíti.

✕ PAR . R . H . D . SIC . CO . A . B . I . C . M . D : 1630 .
(Partium Regni Hungariae Domina, Siculorum Comes, ac Borussiae,
Juliaci, Cliviae Montium Dux.) Koronázott faragott karimájú monorú
paizs szívében Bethlen ezímerét sárkány köríti, a paizs osztályaiban :

1. nap és fél sas, 2. hold és hét vár, 3. jülichi ágaskodó oroszlán, 4. brandenburgi sas, 5. pomeráni grif, 6. zollerni négy koczka foglaltatnak. A téren : C V . (Kolosvár.)

IX. Tábla. 23. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

3. CATH . D . G . N . M . B . S . R . I . ET TRAN . PRIN
Mellképe szemközt.

✕ TANDEM . BONA CAUSA TRIVMPHAT. Kutyát tipró oroszlán, felül személyesített győzelem koszorút tart. Monorú arany fémer, leírja Seivert után Schoenwisner, 527. l.

BETHLEN ISTVÁN,

1630.

I.

Neve s címe. — Nemzetségi címere.

STEPHA . BET . D . G : PRIN . TRA . Balra fordúlt képe
fegyverzetben, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros
forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi.

✂ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SIC . COM . 1630 . Bethlen
címerét és C V. koronázott sárkány köríti.

IX. Tábla, 24. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

I. RÁKÓCZI GYÖRGY,

1631—1648.

Vannak fémerei, többféle aranyai, tallérai és garasai, melyeken előforduló jegyek már ismereteseek; rövidítések pedig ezek:

G. R. Georgius Rákóczi.

G. R. P. T. Georgius Rákóczi Princeps Transilvaniae.

I.

Neve, s kalpagos vagy födetlen fejű mellképe. — Köriratba s négyszögbe foglalt kettős jelmondat.

1. GEORG . RAKOC' . II . D : G . PR . TR . PAR . RE . HVN . DO . ET . SIC . COM . Balra fordúlt mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, fegyverzetben, jobbjoban vállára támasztott buzogány, baljoban kardjének markolata.

✕ * SOLI * DEO * GLORIA * ANNO * DOM . 1631 . Faragott rámába foglalt négyszög, következő hat sorra osztott fölirattal: NON EST CVRRENTIS NEQVE VOLENTIS SED MISERENTIS DEI. A téren C V.

X. Tábla, 1. sz.

2. Mint 1. alatt; de 1639.

3. * GEORGIUS . RAKOCII . D . G . PR . TR . PAR . RE . HVN . DO . ET SICVL . COM . Balra fordúlt vértezett mellképe födetlen fejfel, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, jobbjoban vállára támasztott kormánypálcza, baljoban kardjének markolata.

✕ * SOLI * DEO GLORIA * ANNO DOM . M DC XXXI . Faragott karimába foglalt négyszög oly fölirattal mint 1. alatt; de minden jegy nélkül.

(Nemzeti Muzeum.)

II.

Neve s kalpagos vagy földetlen fejű mellképe. — Et sicularum Comes körirat és Rákóczi sas.

1. * GEO . RAKO . D : G . PR . TR . PAR . RE . HVN . DO . Balra fordúlt vértezett mellképe, földetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, jobbjaiban vállára támasztott buzogány, baljában kardjának markolata.

✕ ET . SICVLORVM . CO . MES . MDCXXXI . Koronázott nyílt szárnyú Rákóczi sas, bal lábán talapon állva, jobb lábával kardot tart, a talap fölött AQVILA olvasható, alatta hét vár, és alúl vár (Kolosvár) látható.

X. Tábla, 2. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 233.)

2. GEOR . RAKO . D . G . PR . TR . PAR RE HVN . DOM . Balra fordúlt mellképe kalpagos fejjel.

✕ * ET . SICVLORVM . COMES . 1631.

3. Mint 2. alatt; de az előlapi körirat végén : PA . RE . HVN . DOMI . Kalpagos fejjel.

✕ Mint 2. alatt; de 1633.

4. Mint 2. alatt; de az előlapi körirat végén : PA . RE . HV . DO . Kalpagos fejjel.

✕ Mint 2. alatt; de 1636.

(Nemzeti Múzeum.)

5. GEOR . RAG . A többi mint 2. alatt; kalpagos fejjel.

✕ Mint 2. alatt, 1632. A többinél nagyobb.

6. GEORG : RAKOCI . D . G . PR . TR . PA . RE . HV . DO . Kalpagos fejjel.

✕ Mint 2. alatt; de 1639.

(Du Val, Mon. en Or. p. 233.)

III.

Neve s kalpagos vagy födetlen fejű mellképe. — Mária kisdédével. . .

1. GEORGIVS . RAKOCI . D : G : PRI . TRA . Balra fordúlt vértezett mellképe, födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, jobbjában kormánypálca, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVN DO . ET . SI . CO . 1648 . Koronázott Mária fűzött magyar válban hold homorában ülve, jobbján keresztes arany almát tartó kisdede, baljában kormánypálca; alúl Magyarország czímere; a téren N B .

X. Tábla, 3. sz.

2. GEORG . A többi mint 1. alatt. 1648.

3. GEORG . RAKO : D : G . PRI . TRANS . A többi mint 1. alatt.

✕ PAR . REG . HVNG . DO . ET . SI . CO . 1648. a téren: N B .

(Nemzeti Muzeum.)

4. GEORGIVS . RAKOCI . D : G . PRIN . TRANS . Balra fordúlt üstökös, vértezett és palástos mellképe, kormánypálca nélkül.

✕ PAR . RE . HVN . DO ET . SI . CO . 1645. a téren : N B. Mária mint 1. alatt; de jobbján kormánypalczát tartó kisdede.

5. GEORGIVS . RAKOCI . D . G . PRI : TR . Balra fordúlt kalpagós, vértezett és palástos mellképe, kormánypálca nélkül.

✕ PAR . REG . HV . DO . ET SI : COM . 1647 . Koronázott palástos Mária hold homorában ülve, jobbjában kormánypálca, balján kisdede; alúl Magyarország czímere. A jegyek hiányzanak.

(Du Val, Mon. en Or. p. 233).

IV.

Buzogányt tartó kalpagos mellképe. — Czímere.

1. GEORG . RAKO . D . G . PRI . TRA . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes bozontos kalpag fűdi, jobbjában buzogány, baljában kardjának markolata.

✕ * PA . RE . HV . DO . ET . SIC . CO . 1646. Koronázott nyílt szárnyú Rákóczi sas, bal lábán talapon állva, jobb lábával kardot tart, a talap fölött AQVILA olvasható, alatta hét vár, a téren A I. látható.

X. Tábla. 4. sz.

2. Mint 1. alatt; de 1640. a téren : A I.

(Nemzeti Muzeum.)

V.

Koronázott Magyarország czímere. — Mária kisdédével.

GEOR . RAKO . D . G . PRI . TRAN . Koronázott Magyarország czímere; a téren N B.

✕ PATRONA . HVNGARI . 1642. Mária rezgő sugárkörben hold homorában ülve, jobbjában kormánypálca, balján kisdede.

X. Tábla. 3. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VI.

Kormánypalczát tartó vértézett mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. GEORGIVS . RAKOCI . D : G . PRINCEPS . TRANS . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag fűdi; jobbjában kormánypálca.

✕ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SI . COM . 1645 . Faragott karimájú koronás paizs szívében Rákóczi félkereke, körötte : 1. A székelly nap és hold, 2. a magyar fél sas, 3. Rákóczi kardot tartó koronás sasa, s 4. a szászföld hét vára tűnnek föl; a téren N B Csegely.

X. Tábla, 6. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ PAR . REG . HVNG . DOM . ET . SIC . COM . 1645 . a téren : N B.

3. Mint 1. alatt.

✕ A körirat végén : ET . SIC . COM . 1646 . alúl a téren : N B Csegely.

4. GEORG : RAKO . D . G . P . TRA . Mellképén jobbjában kormánypálca, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVNGA . DOM . ET . SIC . CO . 1647 . a téren : N B.

5. Mint 1. alatt; de az előlapi körirat végén : PRINCEPS . TRA . és mellképe mint 4. alatt.

✕ A körirat végén : ET . SI . COMES . 1648 . a téren : N B.

6. GEORG . RAKOCI . D . G . P . TRA . Mint 4. alatt.

✕ Mint 1. alatt; de a körirat végén : ET . SIC . COMES . 1648. N B.

(Nemzeti Muzeum.)

7. * GEORGIUS . RAKO . D : G . PRIN . TRNSIL . Mellképe mint 1. alatt.

✕ Mint 1. alatt; de a körirat végén : ET . SI . COMES . és más-kép faragott karimájú paizs; alúl a téren : N B.

(Du Val, Mon. en Arg. p. 440.)

8. Mint 4. alatt.

✕ Mint 1. alatt; de a körirat végén : ET . SIC . COMES . 1645. Hosszú ezüst lemez, melyre e körirat és jelleg háromszor van mintegy negyed tallér nagyságban verve; a téren : N B. (Széchenyi Catal. 51.)

(Nemzeti Muzeum.)

VII.

Kalpagos vértezett mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímer.

: GEOR . RAK . D : G : PRIN . TRAN[~]: Balra fordúlt vértezett mellű képe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajos kalpag fűdi ; a téren 16.

☩ PAR . R . HVNG : DO : ET : SIC : CO . A paizs szívében Rákóczi koronázott sasa s félkerekke ; körötte : nap és hold, fél sas és várak ; fent 37. mely évszám az előlapival áll kapcsolatban, 1637.

X. Tábla, 7. sz.

(Appel, III. B. II Abth. 1004. 1.)

VIII.

Kalpagos mellképe. — Hármass paizsen nap, hold és várak.

GEO : RAKO . D : G PRIN : TRAN . Balra fordúlt kalpagos mellképe.

☩ PAR . REG . HV . DOM . ET . SIC . CO . 1637. Korona alatt : VI. és hármass paizs, melyeken nap, hold, és várak tűnnek föl.

XXIII. Tábla, 8. sz.

(Dr. Szabó).

IX.

Keresztes gömb. — Nemzetségi s erdélyi czímer.

1. MONE . N . REG TRA . Keresztes gömb, benne 24. a kereszt karjai alatt 37. alúl (C V.)

☩ DE . O . RR . D . G P^T PAHD Koronázott paizs szívében Rákóczi sasa és félkerekke , körötte : nap , hold , fél sas és várak ; alúl: (3.)

X. Tábla, 8. sz.

(Bécsi es. Muzcum.)

2. MONE . NO . REG . TRA. Keresztes gömb, benne 24. a kereszt karjai alatt 37. alúl hold homorában csillag.

⌵ (G) EOR . R . D . G . P . TRA. Mint 1. alatt.

(Nemzeti Muzeum.)

X.

Nevének és címének négy kezdő betűi. — Két bányászcákány.

1634. G . R . P . T . Felül és alúl keresztké.

⌵ . Z . B . V . Döntött keresztbe helyezett két bányászcákány, közöttök virágcsák.

X. Tábla, 9. sz.

(Gr. Festetics.)

XI.

Nevének két kezdő betűje. — Lombozat között V.

G . . R Döntött keresztbe helyezett két bányász csákány lombozat között.

⌵ V benne : 1630. lombozat és csillagok között.

X. Tábla, 10. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

II. RÁKÓCZI GYÖRGY,

1649—1660.

Nagyobb, kisebb aranyai s tallérai itt következnek. A rövidítések és jegyek könnyű magyarázatúak.

I.

Vértezett kalpagos mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímerek ; külkarimáját virágcsák ékesítik.

1. GEORGIVS * RAKOCI * D * G * PRINCEPS * TRA *
Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fejét tolltarajjal ékes bozontos kalpag födi, jobbában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

XC PART * REG * HVN * DO * ET SIC CO * 1657. Faragott karimájú hosszában szelt koronázott paizs szívében Rákóczi sasa s ke-reke, körötte : nap és hold, talapról emelkedő fél sas és hét vár; alúl A. I.

X. Tábla, II. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. Hasonló; de hatszögletes és így csegely.

(Welzl, Münz- und Medaillen-Sammlung. II. Bd. II. Abth. 52. n. 1486.)

II.

Vértezett kalpagos mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. . GEOR : RAKO . D : G : PRI . T . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbájában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

⌵ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SIC . COM . 1652. Faragott karimájú koronázott paizs szívében Rákóczi sasa s kereke, körötte : nap és held, talapról emelkedő fél sas és hét vár ; a téren N B.

X. Tábla, 12. sz.

(Gr. Festetics.)

2. Hasonló ; de 1653.

(Du Val, Mon. en Or. p. 234.)

3. Hasonló ; de 1654. leírja Schoenwisner (544. l.) Scivert után, ki azt 7. arany nagyságúnak mondja ; Weszerle megjegyzi, hogy az, melyet 1831. látott, 10. arany nagyságú volt.

4. GEOR : RAKO . D . G . P . TRA.

⌵ Mint 1. alatt ; 1650. a téren : N B . Tallér és csegely. 1860. octob. 6. fordúlt meg kezemen.

5. GEOR . RAK . D . G . PR . TR .

⌵ PAR . REG . HVN . DO . ET . SIC . CO . 1660. a téren : C. V. Arany.

(Gr. Wiczay.)

6. GEORG . RAKO . D . G . PR . TR .

⌵ Mint 5. alatt ; 1660. a téren C V.

(Schoenwisner, 544. Scivert után.)

III.

Neve s kalpagos fejű mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímer.

1. GEOR : RAKO D : G : PR . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobbjaiban kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

⋈ PAR . REG : HVN : DO : ET : SIC : CO : 1660. Faragott karimájú koronázott paizs szívében Rákóczi sasa s kereke, körötte : nap és hold, talapról emelkedő fél sas és hét vár; a téren C. V.

X. Tábla, 13. sz.

(Du Val, Mon. en Arg. p. 440.)

2. GEORGIVS . RAKO : D : G : P . T . A többi mint 1. alatt.

⋈ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SIC . COMES . 1649. a téren : ·N·B·

3. GEORG . RAKO : D : G : PRIN : TRA .

⋈ Mint 2. alatt; 1649. N. B.

4. GEORG : RAKO D : G : P. TRAN .

⋈ PAR : REG : HVN : DOM : ET . SIC : COM : 1650. alúl a téren : ·N·B·

5. Mint 4. alatt.

⋈ Mint 2. alatt; 1650. ·N·B·

6. GEOR : RAKO . D : G : P : TRA.

⋈ Mint 2. alatt; 1650. alúl a téren : N B.

7. GEORGIVS . RA . D : G : P : T.

⋈ PAR : REG : HVN : DO : ET . SIC . COM . 1650. alúl a téren : N B.

8. Mint 4. alatt.

⋈ Mint 2. alatt; 1650. alúl a téren : N B.

9. Mint 7. alatt.

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET . SI . COMES . 1651. a téren : Ñ ß .

10. Mint 7. alatt.

✕ Mint 2. alatt ; 1651. a téren : Ñ ß .

11. GEOR : RAKO . D : G . PRI . T.

✕ Mint 4. alatt ; 1651. N B.

12. Mint 11. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1652. N B.

13. Mint 11. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1653. N B.

14. Mint 11. alatt.

✕ Mint 4 alatt ; 1655. N B.

15. Mint 2. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1656. N B.

16. GEOR . RAKO D : G . PR . T.

✕ Mint 4. alatt ; 1656. Ñ ß

17. Mint 11. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1656. N . B.

18. Mint 2. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1657. N . B.

19. Mint 2. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1658. N B.

20. GEORGI . RA . D : G . P . T.

✕ Mint 4 alatt ; 1658. Ñ ß

21. Mint 20. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1658. N B. Csegely.

22. Mint 20. alatt.

✕ Mint 4. alatt ; 1659. N B.

23. GEOR : RA . D : G : P : T .

✕ Mint 4. alatt ; 1659. N B. *).

24. GEOR : RA . D : G : P . TR .

✕ Mint 4. alatt ; 1660. N B.

(Mind a magy. nem. Muzeumban.)

*) A Széch. Catal. (50. l. 1. alatt leírt azon tallér, melynek külkarimájára Wilke Dániel neve van vésvé, 1659. (nem 1639); és így nem I. haueu II. Rákóczi Györgyé.

IV.

Neve s kalpagos fejű mellképe. — Mária kisdédével.

1. GE . RA : D . G . P . T . Balra fordúlt vértezett mellképe , bajszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobb-
jában kormánypálca, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HV . DO ET . SIC . CO . 1653 . Koronázott Mária fűzött magyar vállban hold homorában ülve, jobbján keresztes gömböt tartó kisdede, baljában kormánypálca; alúl Magyarország ezí-
mere; a téren Ñ B.

X. Tábla, 14. sz.

2. GEOR . RA . D : G : P . TR .

✕ Mint 1. alatt; de a körirat végén : ET . SI . CO . 1649. a té-
ren : Ñ B.

3. Mint 2. alatt.

✕ PAR . RE . HV . DO . ET . SI . COM . 1650.

4. GEO . RA . D : G : P . TRA.

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET . SI . CO . 1650.

5. Mint 2. alatt; de a körirat végén : P . T.

✕ Mint 4. alatt; de 1650. N B.

6. Mint 1. alatt.

✕ Mint 3. alatt; de 1651. Ñ B.

7. Mint 1. alatt; de 1654.

8. Mint 1. alatt.

✕ PAR . RE . HV . DO . ET . SIC . COM . 1655.

9. Mint 1. alatt.

✕ Mint 8. alatt; de 1656. Ñ B.

10. Mint 1. alatt.

✕ Mint 8. alatt; de a körirat végén : ET . SIC . CO . 1657.

(Mind a nemz. Muzcumban.)

V.

Nere s kalpagos fejű mellképe. — Rákóczyi sas.

1. GEORG . RAKO . D . G . PRI . TRA . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajos bozontos kalpag fűdi, jobbjaiban kormánypálcza, baljaiban kardjának markolata.

XC * PA . RE . HV . DO . ET . SIC . CO . 1657. Koronázott nyílt szárnyú Rákóczyi sas, bal lábán talapon állva, jobb lábával kardot tart, a talap fölött AQVILA olvasható, alatta hét vár, a téren A I. látható.

X. Tábla, 15. sz.

(Nemzeti Muzcum.)

2. GEORG . RAKO . D . G . PRI . TRA . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajos bozontos kalpag fűdi, jobbjaiban kormánypálcza, baljaiban kardjának markolata.

XC PA . RE . HV . DO . ET . SIC . CO . 1657 . Koronázott nyílt szárnyú Rákóczyi sas, bal lábán talapon állva, jobb lábával kardot tart, a talap fölött AQVILA olvasható, alatta hét vár, a téren A I. látható.

XI. Tábla, 1. sz.

(Gróf Festetics.)

3. GEORG . RAKOCI . D . G . PR . TR . PA . RE . HV . DO . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobbjaiban kormánypálcza, baljaiban kardjának markolata; a téren C V

XC ET . SICVLORVM . COMES . 1659. Koronázott nyílt szárnyú Rákóczi sas, bal lábon talapon állva, jobb lábával kardot tart, a talap fölött AQVILA olvasható, alatta hét vár.

XI. Tábla, 2. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 234.)

VI.

Magyarország czímere. — Mária kisdédével.

GEOR . RAKO . D . G . PRI . TRA . Koronázott Magyarország czímere; a téren N B

XC PATRONA HVNGAR . 1653. Koronázott Mária rezgő sugárkörben ülve, jobbjában kormány páleza, balján kisdede.

XI. Tábla, 3. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

—————

BARCSAI ÁKOS,

1659—1660.

Ermein következő rövidítések és jegyek fordulnak elő :

C. V. Kolosvár.

P . T . PA . RE . HV . DO . SI . C . Princeps Transilvaniae , Partium Regni Hungariae Dominus Siculorum Comes.

I. R. A Széchenyi Catal. II. 58. l. mondatik : Talán Johann Retecke ? de ez hamburgi bélyegmetsző volt 1664—1720. és így ez érmeknél utóbb.

C. B. Civitas Brassó, mint a város czímere mutatja.

I.

Üstökös fejű mellképe begombolt dolmányban. — Nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. ACHA : BAR . D . G . PR . TR . Balra fordúlt mellképe begombolt dolmányban, födetlen üstökös fejjel, bajuszos, szakállas és barkós arczezel, jobbában kormánypálcza; alúl lombozat.

☒ PAR : REG : HVN : DO : ET : SIC : CO : 1660 . Faragott karimájú koronázott paizs szívében átnyilazott kardikós (Acinaces) vas-kar koronára könyököl (Baresai czímer); körötte : nap és hold, talapról emelkedő félsas és hét vár; a téren C V.

XI. Tábla, 4. sz.

(Gr. Festetics.)

2. Mint 1. alatt.

☒ PA . REG . HVN . DO . ET . SI . CO . 1659.

(Nemzeti Múzeum.)

II.

Neve, nemzetségi s erdélyi címerek. — Deus providebit jelmondat.

1. * ACHATIVS . BARCSAI . D : G P : T . PA . RE : HV : DO : SI . C . Koronázott paizs szívében Baresai ezímer, körötte Erdélyország hármass címere; a téren : 1660.

✕ DEVS PROVIDEBIT . Három sorra osztott fölirat. Nagyobb körben : * SVB . RAKOCIANA . OPPRESSIONE . REGNI . TRANS.

Kisebb körben folytatás :

ILVANIAE . ET . OBSIDIONE . CIBINIENSI.

XI. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. Mint 1. alatt, szinte esegely; de a körirat végén : PA . REG . HV . DO . SI . C . 1660 . 5 arany nagyságú.

(Magyar Egyetem.)

3. Mint 1. alatt; de kerek és fél tallér nagyságú arany.

(Nemzeti Muzeum.)

4. ACATIVS . BARCSAI . D . G . PR . T . P . R . H . D . S C. Faragott karimájú koronázott paizs szívében Baresai ezímer, körötte Erdély címerei, a téren korona mellett CI—BI. (nem G B.)

✕ DEVS PROVIDEBIT. Felül 16. alúl 60. Nagyobb körben : SVB . RAKOCIANA . OPPRES . REG . TRA . Kisebb körben folytatás : NS . ET . OBSIDIONE . CIBINIENSI.

XI. Tábla, 10. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

Ily nemű tallérok :

5. Mint 1. alatt; de a körirat végén : SI . CO . 16-60. a paizs alatt . I. R.

6. Mint 5. alatt; 16-60. I. R. a paizs oldalainál.

7. Mint 5. alatt; de Barcsai czímerében a vaskar nincs átnyilazva.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Neve, nemzetségi s erdélyi czímerék. — Egész közepét elfoglaló fölírat körirattal.

1. * ACHATVS . BARCSAI . D . G . P . T . P . R . H . D . ET . SI . CO . Faragott karimájú koronázott paizs szívében Barcsai czímer, körötte Erdély hármass czímere.

✕ SERVA NOS QVIA PERIMVS . SCHESBVRGI 1.6.6.0. Öt sorra osztott fölírat. Körirata ez : * DE PROFVNDIS CLAMAMVS . AD . TE . DOMINE.

XI. Tábla, 6. sz.

2. ACHAT . BAR . D . G . PRI . TR . P . R . H . D . ET . SI . CO.

✕ A körirat előtt két virágcsa. Kisebb.

(Nemzeti Muzeum.)

IV.

Neve, nemzetségi s erdélyi czímerék. — Szegélybe foglalt vagy szegély nélküli fölírat, alatta Brassó czímere körirattal.

1. ACHATVS . BARCSAI . D . G . P . T . P . R^H . D . S . C . Faragott karimájú koronázott paizs szívében Barcsai czímer; körötte Erdély hármass czímere.

⌘ SERVA . NOS . QVIA . PERIMVS Szegélybe foglalt két sorra osztott fölirat, felül emberfej, alul koronázott fagyökér mint Brassó czímere, oldalainál : 1660. C. B. Körirata ez : DE . PROFVN-
DIS CLAMAMVS AD TE DOMINE.

XI. Tábla, 7. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 234.)

2. Mint 1. alatt; tallér.

3. Hasonló; de hátlapján két virágcsa.

(Nemzeti Muzeum.)

4. ACHATIVS . BARCSAI . D . G . P . TR . P . R . H . D .
S . C .

⌘ SERVA . NOS QVIA . PERIMVS. Három sorra osztott föl-
irat nagyobb szegélybe van foglalva.

(Du Val, Monn. en Arg. p. 471).

5. Mint 4. alatt.

⌘ SERVA NOS QVIA PERIMVS. E három sorra osztott fölirat
nincsen szegélybe foglalva.

6. Mint 1. alatt.

⌘ ⦿ SERVA ⦿ NOS QVIA PERI ⦿ MVS A többi mint 5.
alatt.

(Nemzeti Muzeum.)

V.

*Üstökös fejű mellképe begombolt dolmányban. — Nemzetségi s erdélyi
czímerek.*

1. ACHATI . BAR . D . G . PRI . TRA . Balra fordult mellképe
begombolt dolmányban, födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós
arczczal, jobbájában kormánypáleza.

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET . SI . COM . 1659. Faragott karimájú koronázott paizs szívében Barcsai czímer, körötte Erdély hármas czímere; a téren C V.

XI. Tábla. 8. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ PA . RE . HV . DO . ET . SI . CO . 1659. Felül a téren :
C V.

(Nemzeti Múzeum.)

VI.

Vértezett és kalpagos mellképe — Nemzetségi és erdélyi czímerek.

A.C.H.A . BAR D . G . P . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajos kalpag födi, jobbában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PA . RE . HV . DO . ET . SI . CO . 1659 . Faragott karimájú koronázott paizson Barcsai és Erdély czímerei; a téren C V.

XI. Tábla, 9. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 234).

KEMÉNY JÁNOS,

1661.

Ritka érmein előforduló rövidítések és jegyek ezek :

PRI. TRA. vagy P. T. Princeps Transilvaniae.

PAR . REG . HVN . DO . ET . SIC . CO . Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

C. V. Kolosvár.

A. B.

S. B. Schäss-Burg, mint alúl a vár, Burg mutatja.

I.

Kalpagos vértezett mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímerek.

IOAN : KEMENY D : G : PRI : TRA . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes púpos kalpag fűdi, jobbájában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET : SIC . CO . 1661. Koronázott és függélyesen két osztályra szelt paizs, külkarimája faragott mű sárkány fejekkel. szívében külön vértén koronából szarvas nő ki, mint Kemény János nemzetségi czímere, körötte Erdélynek czímerei tűnnek föl; a téren: C V.

XI. Tábla, II. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

II.

Kalpagos vértezett mellképe. — Felül háromszögletű paizson nemzetségi, körötte erdélyi czímerek.

1. IOAN . KEMENI . D . G . PRIN . TRA . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajos kalpag födi, jobbában kormánypáleza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET . SI . CO 1661. Koronázottkét térre szelt paizs szívében Kemény János nemzetségi czímere, körötte Erdélynek czímerei, a felső téren A B.

XI. Tábla, 12. sz.

(Gr. Festetics.)

2. IOA : KEMEN . D : G : P : TR.

✕ Mint 1. alatt; 1661. minden jegy nélkül.

(Du Val, Monn. en Or. 235.)

3. IO . KEMENI . D . G . P T.

✕ Mint 2. alatt.

(Nemzeti Múzeum.)

III.

Kalpagos, vértezett mellképe. — Virágésúkkal, vagy sárkány fejekkel ékes paizson nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. ✱ IOANNES ✱ KEMENI ✱ D ‡ G + Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos szakállas és barkós arczezal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbában kormány páleza.

✠ PRI : TRAN : PAR : RE HVN : DO : ET . SI CO : Koronázott virágessákkal ékes paizs szívében Kemény János nemzetségi címere, körötte Erdély címerci; a téren S. B. és 1661. alúl vár.

XI. Tábla, 13. sz.

2. IOAN . KEMENY D : G : PRI . TRA . Mellképe mint a 10. arany nagyságún, jobbjában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✠ PAR : REG : HVN : DO : ET : SIC : CO : 1661. sárkány fejjel ékes paizs mint a 10. arany nagyságún, alúl a téren : C V.

3. IOANNES : KE . D . G : PRI . TR . Mellképe mint 2. alatt.

✠ Mint 2. alatt; 1661. C V.

4. Mint 2. alatt; de féltallér nagyságú.

(Mind a nemzeti Muzeumban.)

APAFI MIHÁLY,

1661—1690.

Különféle nagyságu aranyai, tallérai s garasai, sokféle változatban így következnek, melyeken ime rövidítések és jegyek fordulnak elő:

DNS, Dominus.

C. B. H. Christian Bonhorst érmész.

A. F. Mások Arx Fogaras érmeldének, mások Andreas Fleischer szász királybíró-nak olvassák.

K. V. Kolosvár.

A. C.

A. I. Alba Julia.

C. T. és szebeni két kard.

C. B. Civitas Brassó, mint a koronás fagyökér e város czímere mutatja.

B. T.

H. R. és szebeni két kard.

C. I. Cibinium.

S. B. Schäss-Burg, mint alúl a vár, Burg igazolja.

N. E.

B. E.

MO. MO. }
C. és CO. } a téren : N. E.
M.

C. B. Cibinium, mint a szebeni két kard mutatja.

S. V. Szeben város, mint a két kard igazolja.

I.

Száz arany.

1. MIC : APAFI DEI . G : P : TR : Ágkoszorúba foglalt kör-
irata ez : SPLENDOR OPES AVRVM . MVNDI MIHI NVLLA VO-
LVPTAS QVIN PVTO PRO CHRISTO HAEC OMNIA DAMNA MEO.
Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal,

fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbjában kormánypálca, baljában kardjának markolata.

XII. Tábla. 1. sz.

✕ PART : REG : HVNGARIAE : DNS . ET . SI : CO : 1677.
 Ágkoszorúba foglalt körirata ez : SPES CONFISA DEO NVNQVAM
 CONFVSA RECEDIT FIDENTEM NESCI DESERVISSE DEVS.
 Koronázott paizs faragott karimáját egymástól elfordúlt két grif képezi;
 a korona alsó karimáján C B II betűk láthatók; a paizs szívében kard-
 dal átszúrt gerezdes szőlőfára függesztett sisak, mint Apafi czímere,
 körötte Erdély czímerei állanak; alúl külön vértén A : F : és három
 hal tűnik föl.

XIII. Tábla. 1. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 235.)

2. Hasonló; de ezüst.

(Du Val, Mon. en Arg. p. 442.)

II.

Száz arany.

* MICHAEL * APAFI . D . G . PRIN * TRAN * Balra fordult vértezett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbjában kormánypálca, baljában kardjának markolata.

Ezt más tíz kisebb veret köríti következő körirattal :

MI . APAFI * D . G . PR . T . Balra fordult vértezett mellképe, mint fentebb.

XII. Tábla. 2. sz.

✕ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SIC . CO 1674. Koronázott faragott karimájú paizs szívében Apafi címér, jobbról nap és hét vár, balról hold és talapon nyílt szárnyú sas láthatók.

Ezt más tíz kisebb veret köríti következő körirattal :

PAR . REG . HVN . DO . ET SIC . 1674. Koronázott faragott karimájú paizs szívében Apafi címér, de jobbról nap és félsas, balról hold és hét vár tűnnek föl.

XIII. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Koronázott monorú paizson nemzetségi s erdélyi címerek.

1. * MICHA . APAFI . D . G . PR . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczczal, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobbjában kormánypálca, baljában kardjának markolata, alúl lombozat.

✕ * PAR . REG . HVN . D . ET . SICV . CO . 1663 * Koronázott faragott karimájú paizs szívében Apafi címér, jobbról nap és félsas, balról hold és hét vár mint Erdély címerei tűnnek föl; alúl külön vértén döntött keresztbe helyezett két szebeni koronás kard látható, közbeszótt háromlevelű lóherrel.

XII. Tábla, 3. sz.

2. Mint 1. alatt; 1662.

3. Mint 1. alatt; de mellképe alatt a lombozat hiányzik.

✕ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SI . CO . 1667 . alúl a téren : K V. de a két kardos vért hiányzik.

4. MICHAEL . APAFI . D . G . PRIN . TRAN .

✕ PAR . REG . HVN . DOM . ET . SIC . CO . 1670 . a téren : A F.

5. Mint 4. alatt ; 1671. a téren . AC.

6. * MICH * APAFI * D . G . PR . TR .

✕ PAR . REG . HVN . D . ET . SIC . CO . 1675. alúl külön vértén két hal, e vért alatt : A F.

7. MICHAEL * APAFI * DEI * GRATIA * PRINC ✕ TRANS *

✕ PAR . REG . HVNGARIAE . DO ET . SI . COMES . 1681. alúl külön vértén : A I. és virágosa.

8. Mint 7. alatt ; 1683. alúl külön vértén : A I. és két halom.

9. Mint 7. alatt ; 1689. hat szögletes, és így esegely.

10. MIC . APAFI . D . G . P . T .

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET . SI . CO . 1668. a téren : A F. esillag alakú arany, melynek súlya : $4\frac{1}{4}$ arany.

(Mind a nemz. Muzcumban.)

Ily nemű tallérok.

11. MICHA . APAFI . D . G . PR . TRA.

✕ PAR . REG . HVN . DO . ET . SIC . COM . 1665. alúl koronázott fagyökér, jegy nélkül.

12. Mint 1. alatt ; 1671. a téren : C T . alúl külön vértén döntött keresztbe helyezett két koronás kard látható, közbeszótt háromlevelű lóherrel.

(Du Val , Monn. en Arg. p. 442.)

IV.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Koronás magyar paizson nemzetségi s erdélyi címerek.

1. * MI . APA . D . G * PRIN . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arezezal, fejét bozontos kalpag fõdi, jobbájában kormánypáleza, baljában kardjának markolata.

✕ * PAR . REG . H . D . ET . SI . CO . 1666 * Koronázott paizs szívében Apafi czímer, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, alúl koronázott fagyökér.

XIII. Tábla, 3. sz.

(Báró Bretfeld.)

2. * MI * APA * D . G . PRIN * TRAN *

✕ * PAR . REG . HV . DO . ET . SI . COM . 1664. alúl koronázott fagyökér, a téren : Č B .

3. Mint 2. alatt; de 1667. alúl koronázott fagyökér, minden jegy nélkül.

4. Mint 2. alatt.

✕ * PAR . REG . HV . DO * ET . SIC . CO . 1667. alúl koronázott fagyökér minden jegy nélkül.

5. MIC . APA . D : G * * PRIN . TRAN *

✕ PAR . REG . HV . DO * ET . SIC . COM . 1667. alúl koronázott fagyökér két virágcsa között, a paizs oldalainál két rózsza.

6. MIC : APA : D : G . PRIN : TRA :

✕ Mint 4. alatt; de 1672. a téren : B T.

7. MICHA : APAFI : D : G . PRIN : TRANSIL.

✕ Mint 4. alatt ; 1672. a téren : B T.

8. : MICH : APAFI : D : G : PRIN : TRAN.

✕ Mint 4. alatt; 1672. a téren : B T.

9. Mint 7. alatt; de a körirat végén : PRIN : TRANSIL.

✕ Mint 4. alatt. 1672. alúl döntött keresztbe helyezett két kard látható, közbeszótt háromlevelű lóherrel, a téren : CI BI.

10. * MI * APA × D : G * PRIN * TRA ×

✕ * PAR . RE . HV . DO . ET . SI . CO . 1665. alúl koronázott fagyökér; féltallér.

(Mind a magy. nem. Muzeumban.)

V.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Négy térre szelt magyar paizson nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. . MI . APA . D . G . PRIN . T. * Balra fordúlt vértezett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczczal, fejét kalpag födi, jobbában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . H . D . ET SI CO. 1673. Négy térre szelt koronás paizs szívében Apafi czímer, jobbról nap és fél sas, balról hold és hét vár foglaltatnak; alúl koronázott fagyökér, mint Brassó város czímere látható.

XII. Tábla. 4. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 235).

2. MI . APA . D . G . PRIN . TRA.

✕ PAR . RE . HV . DO . ET . SI . CO . 1663. a téren : C B . alúl koronázott fagyökér.

(Gr. Wiczay.)

3. MI . APA . D . G . PR . TR .

✕ Mint 1. alatt; 1664. C B.

(Schoenwisner, 541. l. 3. Seivert után.)

VI.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Koronázott monorú paizson nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. MIC . APAFI . D . G . PR . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVN . DO ET . SI . CO . 1666. Két térre szelt koronázott paizs szívében Apafi címér, jobbról nap és fél sas, balról hold és hét vár foglaltatnak; a téren alúl A F.

XII. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VII.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Grif fejekkel ékes koronás paizson nemzeti s erdélyi címerek.

1. MIC . APAFI D G . PR . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczczal, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobbájában kormánypálca, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVN . D . ET . SI . CO . 1663. Két térre szelt koronázott paizs szívében Apafi címér, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár; alúl döntött keresztbe helyezett két kard. Csegely.

XII. Tábla, 6. sz.

(Gr. Festetics.)

2. MIC . APAFI DG . P . TR.

✕ PAR . REG : HVNG : DO . & SI : CO : 1678. alúl : A F.

3. Mint 2. alatt.

✕ Mint 2. alatt; de a körirat végén : SI . COM . 1680. A F.

4. MIC : APAFI D : G : PR . T.

✕ PAR . REG : HVNG : D^o & SICV : COMES . 1681. A F.

5. MIC : APAFI . D . G . P . TRA.

✕ PAR : REG . HVNGARIAE DO : & SICV : CO . 1683. A F.

6. Mint 5. alatt.

✕ PAR . REG : HVNGA . DO . & SICV . CO . 1684 . A F.

7. Mint 6. alatt mindenre nézve; csakhogy hatszögletes csegely.

8. Mint 5. alatt.

✕ Mint 6. alatt; de a körirat végén : SI . CO . 1684. A F.

9. Mint 2. alatt.

✕ PAR : REG HVNGA : DO & SICULO : COM : 1685. AF.

10. MIC . APAFI D . G . P . TRAN.

✕ Mint 6. alatt; 1687. A F.

11. A 10. alattihoz mindenben hasonló; de hatszögletes csegely.

12. Mint 10. alatt; de 1688. A F.

13. Mint 12. alatt, 1688. A F; de hatszögletes csegely.

14. MICH . APAFI . D . G . P . TRAN .

✕ PAR . REG . HVNGA . DO . & SICVLOR . COM. 1689. A F.

(Mind a nemzeti Muzeumban.)

15. Mint 1. alatt; 1663. alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

16. MIC . APAFI . D . G . P . T.

✕ Mint 1. alatt; 1668. A F.

(Du Val, Mon. en Or. p. 235.)

VIII.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Koronázott, felül behorpasztott paizson nemzetségi s erdélyi címerek.

1. MIC . APAFI D . G . P . T . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajszos, szakállas és barkós arczezel, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . REG . HVNG . DOM . & SI . CO . 1676. Koronázott paizs szívében Apafi czímer, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár; alúl A I.

XII. Tábla, 7. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ PAR . REG . HVNG . DO . ET . SI . CO . 1676. A F.

3. Mint 1. alatt.

✕ PAR : REG : HVNG : DO : ET . S . C : 1677. minden jegy nélkül.

(Nemzeti Múzeum.)

4. MIC . APAFI D : G . P . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbjobban kormánypáleza, baljobban kardjábanak markolata.

✕ PAR . REG . HVNG : DO : & SI . CO . 1678. Koronázott paizs szívében Apafi címér, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár.

XII. Tábla. 8. sz.

(Császári Múzeum.)

IX.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Két grif fej közé foglalt koronás paizson nemzetségi s erdélyi címerek.

1. MICHA . APAFI . D . G . PR . TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbjobban kormánypáleza, baljobban kardjábanak markolata, alúl lombozat.

✕ * PAR . REG . HVN . D . ET . SICV . CO . 1662. Grif fejekkel ékes koronázott paizs szívében Apafi címér, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard látható, közbeszótt háromlevelű lóherrel. Négyszögletes esegely

XXIII. Tábla. 9. sz.

2. Mint 1. alatt; de 1663. és hatszögletes esegely.

3. MICHA . APAFI . D . G . PR . TRA.

✕ PART . REG . PAN (noniae) D . ET . SIC . COM . 1663.
felül a téren : C B . alúl : koronázott fagyökér.

4. MICHAEL . APAFI . D . G . PRIN . TRAN.

✕ PAR . REG . HVN . DOM . ET SI . CO . 1668.

5. Mint 4. alatt.

✕ A körirat végén : ET . SIC . CO . 1669. és alúl a téren : A F.

6. Mint 1. alatt; 1671. alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard látható, közbeszótt háromlevelű lóherrel, és H R.

7. Mint 1. alatt; 1671. alúl a téren : C I.

8. MIC . APA . D . G . PRINCFPS . TRANSILVA *

✕ PAR . REG . HV . DO . ET . SIC . COM . 1672. alúl koronázott fagyökér, minden jegy nélkül.

9. Mint 8. alatt; 1672. alúl koronázott fagyökér, a téren : C B.

10. * MICH * APAFI * D : G : PR * TR.

✕ PAR . REG . HVN . D . ET . SIC . COM . 1672. alúl : vár, a téren : S. B.

(Mind a nemzeti Muz.)

X.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Két szárnyas grif közé foglalt koronás paizson nemzetségi s erdélyi czímerek.

1. MICH * APAFI * D * G * PRIN TR . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajos kalpag födi, jobbában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR : REG . HVN : DO ET . SIC : COMES . 1678. Két szárnyas grif, mint paizstartó közé foglalt koronás paizs szívében Apafi czímer, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, alúl külön vértén : A I. és virágcsa.

XXIII. Tábla, 10. sz.

2. MIC . APAFI . D : G . P . T.

✕ PAR : REG : HVN : D^o ET SIC : COM : 1680. alúl : A I . és virágcsa.

3. MICHAEL * APAFI . DEI * GRATIA * PRINC * TRANS *
 X PAR . REG . HVNGARIAE DO : ET . SI . COMES . 1681.

alúl : A I . és virágcsa.

4. Mint 3. alatt; de 1683. alúl : A I . és virágcsa:

5. Mint 3. alatt; 1684. alúl : A I . és virágcsa.

6. Hasonló; de hatszögletes csegely.

(Mind a nemz. Muz.)

XI.

*Kalpagos és vértézett mellképe. — Lombozatból szerkezett paizson nemzet-
 ségi s erdélyi czímerek.*

MIC : APAFI D : G : P . TR . Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbájában kormánypálcza, baljában kardjának markolata, alúl lombozat.

X PAR : REG : HUN : DO : ET . SI . C . 1677. Lombozatból szerkezett koronázott paizs szívében Apafi czímer, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, alúl külön vértén : A F és két hal?

XXIII. Tábla, II. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XII.

Kalpagos és vértézett mellképe. — Sas és hét vár.

1. * MIC * APAF D * G * P * T * Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbájában kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

⌘ PA RE HV DO ET SIC CO GROS AR . 1672. Nyílt szárnyú sas, talapja alatt hét vár; alúl N * E.

XIII. Tábla. 4. sz.

2. Mint 1. alatt, 1672. de alúl M C.

3. MI . APA . D . G . P . TR .

⌘ PA . RE . H . DO . ET . SIC . CO . GROS . ARG. A többi mint 1. alatt; de alúl : B. E.

4. MICHAEL . APAFI . D . G . PR . TRA Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós areczsal, fejét kalpag födi.

⌘ PA . RE . HV . DO . ET . SIC . CO . GROS . AR . 1672. Nyílt szárnyú sas, talapja alatt hat vár, ezek alatt a hetedik, oldalainál CI-BI.

XIII. Tábla. 6. sz.

(Mind a nemzeti Muzeumban.)

XIII.

Kalpagos és vértézett mellképe. — Koronázott kettős paizs fölött VI.

1. MI . APAFI * * D G PR T. Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós areczsal, fejét tolltarajos kalpag födi, jobb-
jában kormánypáleza, baljában kardjának markolata.

⌘ PAR . R . H . D . ET . S C GR . AR . 1673. Koronázott kettős paizs fölött VI. jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, középett Apafi czímer, alatta külön vértén ^{MO}_C a téren : N E.

XIII. Tábla. 5. sz.

2. MI . APAFI . D . G . PR . TR .

⌘ Mint 1. alatt; 1673.

3. MIC . APAFI . D . G . PR . TR.

✕ PAR . RE . H . D . ET . S . C . GROS . AR . 1673. alúl :
MO

CO a téren : N E.

M

4. MICHAEL . APAFI . D . G . PR . TRA.

✕ PA . RE . H . D . ET . S . CO . GR . ARGEN . alúl döntött keresztbe helyezett két kard, felül a téren : 16. alúl 73.

5. MI . APAF D . G . P . T . * Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajos kalpag födi, jobbjaiban kormánypálcza, baljaiban kardjának markolata.

✕ PAR . R . H . D . ET . S C . GRS . ARG . 1674. Koronázott kettős paizs fölött VI. jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, közepett Apafi czímer, alatta külön vértén döntött keresztbe helyezett két kard látható, közbeszótt háromlevelű lóherrel, a téren C B.

XIII. Tábla, 7. sz.

6. Mint 1. alatt; de

✕ 1674. és alúl döntött keresztbe helyezett két kard, a téren : CI.

7. Mint 5. alatt.

✕ A körirat végén : GR . AR . 1674. alúl döntött keresztbe helyezett két kard, közbeszótt háromlevelű lóherrel.

8. Mint 2. alatt.

✕ Mint 1. alatt; de 1674. alúl : $\begin{smallmatrix} \text{MO} \\ \text{C} \end{smallmatrix}$ a téren : N E

(Mind a magy. nem. Muzeumban.)

XIV.

Kalpagos és vértézett mellképe. — Koronázott kettős paizs fölött XII.

1. MI . APAFI D G . P . T . * * Balra fordúlt vértézett mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajos kalpag födi, jobbjaiban kormánypálcza, baljaiban kardjának markolata.

✕ * PAR R H DO ET . S . C . GROS . ARGEN * Koronázott kettős paizs fölött XII. jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, középett Apafi czímer, alatta külön vértén koronázott fagyökér; a téren felül : 16. alúl : 72.

XXIII. Tábla, 8. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ * PAR . R . H . DO . ET . S . CO . GROS . ARG . A többi mint 1. alatt.

3. Mint 1. alatt.

✕ Mint 2. alatt; de a körirat végén : GROS . ARGE .

4. Mint 1. alatt.

✕ PAR . R . H . D . ET . S . C . GR . AR . 1673. alúl döntött keresztbe helyezett két kard, a téren : S. V.

5. Mint 1. alatt.

✕ PAR . RE . H . D . ET . S . C . GROS . ARGE . Alúl koronázott fagyökér, oldalainál : 1673.

6. Mint 1. alatt.

✕ PAR . REG . H . D . ET . S . C . GROS . A . 1673. alúl koronázott fagyökér, oldalainál két virágcsa.

7. MI . APAF D . G . P T . Balra fordúlt mellképe, bajuszos, szakállas és barkós arczezal, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobbjaiban kormánypálcza, baljában kardjának markolata.

✕ PAR . R . H . D . ET . S . C . GROS . AR . 1673. Koronázott kettős paizs fölött XII. jobbról nap és sas, balról csillagos hold és hét vár; közepett Apafi czímer, alatta koronázott fagyökér.

XXIV. Tábla, 1. sz.

(Dr. Stur.)

8. Mint 1. alatt.

✕ Mint 6. alatt; de a körirat végén : G . ARG . 1673. és alúl a keresztbe helyezett két kard két virágcsa között.

9. Mint 1. alatt.

✕ PAR . R . H . D . ET . S . CO . GR . AR . 1674. alúl döntött keresztbe helyezett két koronázott kard.

10. Mint 1. alatt.

✕ Mint 2. alatt; de a körirat végén : GROS . A. alúl koronázott fagyökér, a téren felül : 16. alúl : 74.

(A 7. számú csegelyt kivéve, mind a nemz. Muzeumban).

I. L I P Ó T ,

1690—1705.

Érmein következő rövidítések és jegyek fordulnak elő :

K. V. és C. V. Kolosvár.

R. I. S. A. G. H. B. R. Romanorum Imperator Semper Augustus , Germaniae , Hungariae , Bohemiae Rex.

F. T. Fogaras Turris érmeldének olvassák ; de a szebeni két kard az ottani érmeldére mutat , és így bélyeg metsző neve.

I.

Balra fordúlt mellképe. — Koronázott kétfejű sas, mellén Erdély czímerei.

1. LEOPOLDVS D . G . ROM + I . S . AVG × GER + HVN + BO + REX + Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét hosszú fodor álbaj födi s aranygyapjú ékesíti.

✠ + DVCATVS NOV⁹ TRANSYLVANIAE + 1696. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronás sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjuval körített paizson Erdély czímerei láthatók, alúl lombozat között. KV jegyek tűnnek föl. 10 arany nagyságú.

XIV. Tábla. 1. sz.

2. Mint 1. alatt; 1695. 10 arany nagyságú.

3. LEOPOLD⁹ D . G . R . I . S . A . GER . HVN . BOH . REX .

✠ DVCATVS NOVVS TRANSYLVANIAE 1697. alúl : K V. hatszögletes csegely. 4 arany nagyságú ($3\frac{14}{16}$).

4. Mint 3. alatt; de 1698. hatszögletes csegely. 4 arany nagyságú.

5. LEOPOLD . D . G . R . I . S . A . GER . HV . BO . R ×
 ✕ DVCATVS . NOV . TRANSYLVAN . 1696 . alúl : K V.

Hatszögletes csegely, két arany nagyságú.

(Nemzeti Muzeum.)

Egy arany nagyságúak.

6. Mint 5. alatt, 1696. alúl : K V.

7. LEOPOLDVS . D . G . R . I . S . A . G . H . B . REX .
 ✕ DVCATVS NOV₉ TRANSYL . 1697. alúl : K V.

8. LEOPOLD . D . G . R . I . S . A . H . B . R .

✕ Mint 5. alatt, 1699. alúl : K V.

(Nemzeti Muzeum.)

II.

Balra fordúlt mellképe. — Koronázott kétfejű sas, mellén hét vár.

1. LEOPOLD . D . G . R . I . S . A . GER . HVN . BOH . REX.
 Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét hosszú fodor állhaj födi s aranygyapjú ékesíti.

✕ DVCATVS NOV₉ TRANSYLVANIAE . 1694. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúval körített koronázott paizson hét vár; alúl lombozat között K. V. jegyek tűnnek föl. 5 arany nagyságú.

XIV. Tábla, 2. sz.

Egy arany nagyságúak.

2. Mint 1. alatt; de a körirat végén : BOH . R ×

✕ DVCAT₉ NOV₉ TRANSYLVAN . 1693. alúl : C V.

3. Az előbbihez hasonló; de 1694.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Kétfejű sas, mellén döntött keresztbe helyezett két kard. — Sas és hét vár.

MONETA . NOVA . TRANSYLVANIAE . 1692. Fekmentesen két térre szelt paizson egyfejű sas, alatta halmokra helyezett hét vár fordul elő.

⌘ LEOPOLDVS . D G R . I . S . A . G . H . & B . R . Kétfejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén koronázott paizson döntött keresztbe helyezett két kard látható közbeszótt háromlevelű lóherrel.

XIV. Tábla, 3. sz.

Du Val, Mon. en Or. p. 314. Hol az előlap a hátlappal van fölcserélve úgy, mint itt.

IV.

Koronázott király palástosan áll. — Kétfejű sas, mellén Erdélynek hármás czímere.

1. LEOPOLD . D . G . RO . I . S . A . G . H . BOH . REX . E koronázott és vértezett király balra fordúlva, palástosan és kardosan áll, mellét aranygyapjú ékesíti, jobbjaiban kormánypálcza, baljában keresztcs gőmb.

⌘ ARCHID . AVS . D . BV . MAR . MOR . COM . TYR . 1702. Kétfejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjúba körített koronázott paizson Erdélynek hármás czímere tűnik föl; a téren F T.

XIV. Tábla, 4. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

2. Hasonló; 1701.

(Welzl, Münz- und Medaillen-Sammlung. II. Bd. II. Abth. 54.)

V.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén Erdélynek hármasszímere. XV.

LEOPOLDVS . D . G . R . I . S . A . G . H . B . REX . Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét hosszú fodor álhaj födi s aranygyapjú ékesíti; alúl XV.

✠ . MONETA NOVA ARG . TRANSYLV . 1704. Kétfejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba körített koronázott paizson Erdélynek hármasszímere tűnik föl; a téren F T. alúl koronás vértén döntött keresztbe helyezett két kard.

XIV. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VI.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén Erdélynek hármasszímere. 3.

LEOPOLDVS . D . G . R . I . S . A . G . H . B . REX . Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét hosszú fodor álhaj födi s aranygyapjú ékesíti; alúl 3.

✠ MONETA NOV ARG TRANSYL 1696. Kétfejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba körített koronázott paizson Erdélynek hármasszímere tűnik föl; alúl F T.

XIV. Tábla, 6. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VII.

Balra fordúlt mellképe. — Erdélynek hármass czímere. Poltura.

1. LEOPOLDVS . D . G . R . I . S . A . G . HV . B . REX .
Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejvel, vértezett és palástos mellét fodor álhaj fűdi s aranygyapjú ékesíti; karjának alatta F T.

✂ Koronázott paizson Erdélynek hármass czímere tűnik föl, oldalainál : 1705. ez évszám alatt POLTVRA. olvasható; alatta döntött keresztbe helyezett két koronázott kard, közbeszótt háromlevelű lóherrel látható két virágcsa között.

XIV. Tábla. 7. sz.

2. Mint 1. alatt; de a körirat végén : G . H . B . REX . és 1704.

3. LEOPOLDVS . D . G . R . I . S . A . HV . BO . REX .

✂ Mint 1. alatt; 1705.

(Nemzeti Múzeum.)

TÖKÖLYI IMRE,

1682—1699.

Rövidítések és jegyek :

D. G. P. T. Dei Gratia Princeps Transilvaniae.

I. S. Talán Johann Smeltzing leideni bélyegmetsző?

E. F.

V. C.

I.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímerek.

EME . THOKO-LI . D . G . P . T . Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos és szakállas arczczal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag födi, jobbájában kormánypáleza, baljában kardjának markolata.

✂ PAR : REG : HVNGA : D : & SICVLO : CO : 1690. Négy osztályra szelt paizson : 1. balra fordúlt koronás oroszán, 2. ugyanaz jobbra fordúltan, 3. balra fordúlt egyszarvú, 4. ugyanaz jobbra fordúlva tűnnék föl; közepett külön vérten kétfejű sas, a téren jobbról nap és sas, balról hold és hét vár fordúlnak elő; a paizs fölött négy sisak áll, a két szélsőből két koronázott oroszán nő ki, s a baloldalú kardot tart.

XIV. Tábla, 8. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

II.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Kardot tartó vaskar.

EME . TÖKÖLY : PRIN : PAR : REGNI : HVN : DOMINVS :
Balra fordúlt vértezett mellképe, bajuszos és szakállas arczezal, fejét bogláros forgóval és tolltarajjal ékes kalpag fűdi, jobbjaiban kormány-pálcza, baljában kardjának markolata; a téren : SPES MEA IN DÑO
AE 26 :

✕ * DVLCE . ET DECORVM PRO PATRIA MORI : 1683.
Szögletes görbületes vaskar kardot emel, ezen szalag kigyózik, melyen ez olvasható : PRO DEO ET LIBERTATE. A kar tövében két koronás sisakból két koronázott oroszán nő ki, s a baloldali kardot tart; alul koronázott vértén Magyarország címere látható.

XIV. Tábla, 9. sz.

(Gr. Festetics.)

III.

Üstökös fejű vértezett és mentés mellképe. — Két oszlop közé kötött szilaj ló.

EMERIC TECKLY . DVX PROTEST . IN HVN . Föderlen és üstökös fejű, bajuszos arczú vértezett mellképe, mentéjét hölgyszőrűne (Hermelin) gallér ékesíti.

✕ SIC VIRTVS NESCIAT FRAENI . Két oszlop közé kötött szilaj ló, erejét érezőleg széttépi fölérőltetett fékeit, alábukott mestere lábai alatt hever, alul : I. S.

XIV. Tábla, 10. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

IV.

*Födetlen fejű mellképe dolmányban és arra panyókán vetett mentében. —
Tökölyit sas dobja meredek szikláról alá.*

. EMERIC . TOCKEL . HVNGAROR . REBELL . CAPVT .
Balra fordúlt mellképe födetlen fejjel, hátra fésült hajjal, bajuszos arc-
czal, dolmányban és arra panyókán vetett díszes mentében; alúl : E. F.

✕ × RETRO CADIT AVDAX . A dolmányba öltözött kardos
Tökölyit koronázott meredek szikláról, boszus sas dobja fejével lefelé
a mélységbe alá, hol rá dühös állat szájátva várakozik.

XIV. Tábla, II. sz.

(Nemzeti Muzéum.)

V.

Vértezett és palástos mellképe. — Ikarosz tengerbe bukása.

EMERIC . TOCKOL . HVNGAROR . REBELL . CAPVT .
Balra fordúlt mellképe, födetlen fejjel, bajuszos, szakállas és barkós
arczczal, vértezett mellét hölgyszörme palást fűdi, karja alatt : V . C.

✕ * RETRO CADIT AVDAX . A nap felé fölebb és fölebb
szállt Ikarosz tengerbe esik. Alúl : MDCCXXXIII.

XXIV. Tábla, 2. sz.

(Ezüst : gróf Andrássy Manó.)

(Ólom : Stúr Lipót.)

Megújított gúnyfémer. Tökölyi 1705. szűnt meg élni, és az ellenpárt még 1733. év-
ben is gúnyolja.

VI.

Tökölyi Imrének és Vezír budai basának összefoglalt mellképei.

DEKELI . QVOD MIHI . ID TIBI CONTINGET . 'Tökölyi Imrének és Vezír budai basának összefoglalt és jobbra fordúlt mellképei nemzeti díszöltözetben, kivel Tökölyi, a szultántól vett fölszólításra, Budán 1682. szövetséget kötött.

XIV. Tábla, 12. sz.

(Nemzeti Muz. ezüst és ólom.)

I. J Ó Z S E F ,

1705—1711.

Rövidítések és jegyek :

D. B. MAR. M. Dux Burgundiae , Marchio Moraviae.

I. F. K. Johann Franz Kropff, érmeleési ügynök.

F. T. között két szebeni kard.

M. I. és H. S. (Hermannstadt) között két szebeni kard.

I.

Vértezett és palástos mellképe. — Kétfejű sas, mellén Erdély czímerei.

IOSEPHVS . D . G . R . I . S . A . G . HV . BO . REX . Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejét hosszú fodor álhaj födi, vértezett palástos mellét aranygyapjú ékesíti.

✂ ARCHIDVX . AVSTR : D : B : MAR : M : CO : TYROL :
1708. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúval körített koronázott paizson Erdély czímerei láthatók; alúl koronázott vértén döntött keresztbe helyezett két kard tűnik föl, közbeszőtt háromlevelű lóherrel. 10 arany nagyságú.

XV. Tábla, 1. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

II.

Koronázott király palástosan áll. — Kétfejű sas, mellén Erdélynek hármass czímere.

1. IOSEPHVS . D . G . R . I . S . A . G . H . B . REX. E koronázott és vértezett király balra fordúlva, palástosan és kardosan áll, mellét aranygyapjú ékesíti, jobbjaiban kormánypálcza, baljában keresztes gömb.

✕ ARCHID . AVS . D . BV . MAR . MOR . COM . TYR . 1706. Kétfejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba körített koronázott paizson Erdélynek hármass czímere tűnik föl; alúl a téren : F T. (A rajzban kinaradt.)

XV. Tábla, 2. sz.

2. Mint 1. alatt.

✕ ARCHIDVX AVS . DVX . BVR . MAR . MO . CO . TY . 1708. Minden jegy nélkül.

3. Mint 1. alatt.

✕ ARCHID . AV . D . B . M . M . C . TYR . 1710. alúl külön vértén : I. F. K.

4. Mint 1. alatt.

✕ ARCHID . A . D . B . MA . MO . CO . TYR . 1711. alúl : I. F. K.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Vértezett és palástos mellképe. — Kétfejű sas, mellén Erdély czímerei. 3.

1. IOSEPHVS D . G . R . I . S . A . G . H . B . REX Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejét hosszú fodor álhaj földi, vértezett palástos mellét aranygyapjú ékesíti; alúl 3.

✠ ARCHID . A . D . B . M . M . CO . TYR . 1711. Nyílt szárnyú kétfejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén koronázott vértlen Erdély czímerei láthatók; alúl : I F K.

XV. Tábla, 3. sz.

2. Mint 1. alatt.

✠ ARCHID . A . D . B . M . M . COM . TYR . 1711. alúl : I. F. K.

(Nemzeti Muzeum.)

IV.

Vértezett és palástos mellképe. — Kettős paizson Erdélynek hármass czímere. Poltura.

1. IOSEPHVS . D G . R . I . S . A . G . H . B . REX . Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejét hosszú fodor álhaj födi, vértezett palástos mellét aranygyapjú ékesíti.

✠ Koronázott paizson Erdélynek hármass czímere tűnik föl, oldalainál : 1706. ez évszám alatt POLTVRA olvasható; alatta döntött keresztbe helyezett két koronázott kard közbeszótt háromlevelű lóherrel látható F T között.

XV. Tábla, 4. sz.

2. Mint 1. alatt; 1706.

3. Mint 1. alatt; 1707.

4. Hasonló; 1708.

5. Mint 1. alatt; 1709. és a két keresztbe döntött kard M. I. és H. S. között.

(Nemzeti Muzeum.)

V.

Vértezett és palástos mellképe. — Kétféjű sas, mellén Erdély czímerei. 1.

1. IOSEPHVS . D . G . R . I . S . A . G . H . B . R . Balra fordult mellképe, babérkoszorús fejét hosszú fodor állhaj fűdi, melle vértezett és palástos; alúl : 1.

⏏ ARCHID . A . D . B . M . M . C . TYR . 1711. Nyílt szárnyú koronázott kétféjű sas, mellén külön vértén Erdély czímerei láthatók; alúl : I F K.

XV. Tábla, 5. sz.

2. Mint 1. alatt; 1709.

3. Hasonló; 1710.

(Nemzeti Múzeum.)

II. RÁKÓCZI FERENCZ,

1703—1711.

Rövidítések és jegyek :

D. W. és D. VAROV. F. Daniel Warov, és Daniel Varov fecit, ki Stockholmból
jött 1686. Dresdába, utóbb Bécsbe, † 1730.

G. S. és G. Schuler. Georgius Schuler.

H. V.

K. V. Kolosvár.

I.

Jelképes fémer. — Vásra vert szabadság.

1. FRANCISCVS . II . D : G : TRANSYL : PRIN : RAKOCZI.
DVX . CONFOE . R . STAT . Balra fordúlt födetlen feje, bajuszos
arczczal; alúl : D . VAROU . F.

✕ DIMIDIVM . FACTI . QVI . BENE . COEPT . HABET .
Alúl : OPERE . LIB . INCHOATO . ANNO . MDCCIII . XIV . IVNII.
Vásra vert szabadság állva, baljában szárnyával csapkodó madarat tart,
jobbjáról a mellette álló, mérleget és kardot tartó Igazság, lábairól a
személyesített hazai törvény oldja le bilincseit, e mellett ily föliratú
nyitott könyv fekszik : Leges Patr. 18 arany nagyságú.

XV. Tábla, 6. sz.

2. Mint 1. alatt; de ezüst.

3. Hasonló ezüst; melynek külkarimáján ez olvasható : LA-
QVEVS . CONTRITVS EST . ET NOS . LIBERATI SVMVS . PSAL.
123. VER . 7.

4. Mint 3. alatt; de réz.

(Nem. Muzeum.)

II.

Három Vesztaszűz.

1. FRANCISCVS . II . D : G : TRANSYL : PRIN : RAKOCZI .
DVX . CONFOE . R . H . STAT : Véteztett és mentés mellképe arcz-
telben.

✕ CONCVRRVNT . VT . ALANT . Alúl : CONCORDIA . RE-
LIGIONVM . ANIMATA . LIBERTATE . ✱ A . M . D . CC . V ✱ IN
CON . SZECH . Három Vesztaszűz fát hord az oltáron égő tűznek ápo-
lására; az oltár talapján : D. W. (Daniel Warov.)

XV. Tábla, 7. sz.

2. Mint 1. alatt; de réz.

(Nemz. Muzeum.)

III.

Hercules hydra ellen küzd.

1. FRANCISCVS . II . D . G . S . R . I . PRINCEPS . RAKO-
CZI . & TRANSYL . Balra fordúlt véteztett képe födetlen fejjel és ba-
juszos arcezel.

✕ TENDIT PER ARDVA VIRTVS . Hercules hydra ellen
küzd fölemelt bunkójával. Arany.

XV. Tábla, 8. sz.

(Gr. Wiczay.)

2. Hasonló ezüst.

(Nemz. Muzeum.)

IV.

Ellenpárti fémer.

* PERFIDA CEDE TRIAS PROPRIVS CADAT IGNIS AB ARA * MARTI IVRE
PIO DISCE SACRARE TRIAS *

Sisakos, vértezett és paizsos császári vitéz az égő oltárhoz siet,
annak tüzeit kardjával szerte szórja, s a három Vestaszület megriasztja.
Alúl :

DE INIMICIS VICTOR.

Alább kígyózó szalagon :

INDE PAVOR PATRIAE.

Ez alatt : G. S. (Georgius Schuler).

X VERA SALVS PATRIAE SPONDETVR AB ARBORIS VMBRA * SVB QVA
PAX REQVIES IPSA SECVRA VIRENT. (1710).

Terebélyes zöldfa, melytől Erdélynek több lerajzolt és betűkkel
jelölt városait, várait és folyóit vehetni ki; jobbról : B(esztercze), S(ze-
gesvár), CLAVDIOPOL (is, Kolosvár), DÉVA, M(egyes) és Küküllő
folyam látszanak; balról : CIB(inium, Szeben), FOG(aras), COR(ona,
Brassó) és ALBA IVL(ia, Gyulafehérvár) emelkednek; hátul magas bér-
czek hosszú láncza fejezi be a láthatárt. Alúl :

INCOLIS NOBILE PRAESIDIUM. (1710).

Alább kígyózó szalagon :

MANET HINC PROTECTIO REGNI.

Ez alatt : G. SCHVLER.

XV. Tábla, 9. sz.

(Nemz. Muzeum.)

Csacska ellenpárti fémer, szebeni bélyegmetsző műve.

V.

Kalpagos és vértezett mellképe. — Nemzetségi s erdélyi czímerek.

FRAN . II . D G S R I ET TRANSYLV PRINC RAKOCZI .
Balra fordúlt vértezett mellképe, bajszos arczezel, fejét tolltarajos kalpag fűdi, jobbjában kormánypáleza, baljában kardjának markolata.

✠ PAR . REGN . HVNG . DOM ET SICVL COM 1707. Faragott karimájú koronázott paizs szívében Rákóczi sasa s kereke, körötte fél sas, nap, hold és hét vár, mint Erdély czímerei tűnnek föl; alul : H. V. (K. V?) Egy arany nagyságú.

XV. Tábla, 10. sz.

(Császári Múzeum)

VI.

Nemzetségi s erdélyi czímerek. — Pálmafa.

1. MONETA NOVA AVREA TRANS : Faragott karimájú koronázott paizs szívében Rákóczi sasa s kereke, körötte fél sas, nap, hold és hét vár, mint Erdély czímerei láthatók.

✠ TANDEM OPPRESSA RESVRGET. Hármaz halomból nyulánk pálmafa emelkedik; a téren : K. V. és 1705.

XV. Tábla, 11. sz.

2. Hasonló, nem csegeley.

(Nemzeti Múzeum.)

VII.

Egy lapra vert iratlan.

Iratlan, balra fordúlt födetlen feje, bajuszos arczczal.

✕ Az előlapi veret nyomai.

XV. Tábla, 12. sz.

(Gr. Andrásy Manó.)

Azon: MONETA . NOVA . AVREA . vagy ARGENTEA . REG(ni) HVNGA(riae); valamint PRO LIBERTATE . föliratú érmek, melyeket Rákóczi Ferencznek szokás tulajdonítani, külön ily czímű osztályba tartoznak: A városok, helyek, közösségek és társulatok érmei; mert Rákóczi Ferencznek magyarországi s erdélyi szövetségesei azonegy czélra alakult közösséget képeztek.

III. K Á R O L ,

1712—1740.

Rövidítések és jegyek :

H. vagy C. H. és C. I. H. Hedlinger, Carolus Hedlinger, Carolus Joannes Hedlinger, stockholmi bélyegmetsző 1718. utóbb Berlinben 1742. hazájában † 1771.

P. P. WERNER. Péter Paul Werner nürnbergi fémerész † 1771.

S. K. D. K. Samuel Köleséri de Keleseer.

I. F. H.

I.

A gyulafehérvári erőd alapkövének letétele. 1715.

1. * LVCE SACRA CAROLI (SIMILES ALBA ACCIPIT ORTVS) * IN SOLIDA PRIMVS PONITVR ARCE LAPIS. * IVLIA NATA FVI CAROLVS VIM ROBVR AVXIT . IVLIA SIN LIBEAT NVNC CAROLINA VOCER.

Alúl : dombok fölött hét vár.

✕ TVTISSIMA QVIES . Gyulafehérvár védfalakkal erősítve, fölötté egyfejű sas, VI. számhoz nyúl ; alúl : C : I : H. (Carolus Joannes Hedlinger.)

XVI. Tábla. 1. sz.

2. Hasonló ezüst fémer.

(Nemzeti Muzeum.)

Több ily nemű fémer a városok, helyek, közönségek és társulatok osztályába tartozik.

II.

Lipót főherceg születésére vert fémer. 1716.

GEMMAM, QVAE DEERAT TANDEM CONCESSIT OLYMPVS . Hét vár vidéken fölállított gyűrű fészkebe szárnyas nemtő kisedet hoz az égből alá.

☒ CAESAREAE SOBOLE SEPTEM SVA DONA PLANETAE SVBSTERNVNT. (1716. melyben ápril 13-án Lipót főherceg született). Hét gúla, csúcsain a bolygók jegyei mint fémjegyek tűnnek föl; a gúlak közötti téren díszes bölesőben kisedek fekszik Alul : C. H.

XVI. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

III.

Temesvár elfoglalása. 1716.

CAROLVS VI. D. G. ROM. IMP. SEMP. AVG. Balra fordult képe, födetlen borostyán-koszorús fejjel, vértezett mellét palást fűdi; alul : PP WERNER. (a rajzban kimaradt).

☒ SECVRITAS TRANSYLVANIAE RESTITVTA . Alul : THEMESVARIO OCCVP. D. 12. OCT. 1716. Jobbra fordult személyesített biztonság, jobbában koszorú, baljában bőségtülk, mellette hét várral díszes paizs.

XVI. Tábla, 3. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

IV.

Pogadalmi fémer. 1717.

OPTIMO PRINCIPI RESTITVTORI DACIAE. Alúl: MDCCXVII. A király palástosan ülve, baljával hosszú vezénybotra támaszkodik, kinyújtott jobbában kormánypálcza; hátúl személyesített győzelem a király fejét koszorúzza.

✕ DONVM PAR VOTIS. Személyesített Erdély hét vár fölött ülve, jobbában mérleg, baljában bőségtülk; előtte három nemtő eszében szívet és abból kelő napot tart: alúl két bányász-esákány és gerblye hevernek.

XVI. Tábla, 4. sz.

Köleséri, Auraria Romano-Dacica. Cibinii, 1717. 8. A czímlap után lerajzolva, s 155. l. leírva. Más kiadás: Posonii et Cassoviae, 1780. 205. l. E fémer szerzője Köleséri.

V.

Pogadalmi fémer. 1722.

PROGENIES MAGNVM COELI VENTVRA SVB AXEM. Magas oszlop, talapján ez áll: OPT. PRI. CAR. Az oszloptalpra jobbról III. Károly könyököl, balról egyfejű sas, kerek szegélybe foglalt két-arezu Janust tart. Alúl: SECVRTAS PERPETVA. II. (Hedlinger, érnész).

✕ ET NATI NATORVM ET QVAE NASCENTVR AB ILLIS. Négyyszögű oltáron lángoló szív, fölötte a felhőkhől kinyúló összekulcsolt három kéz; az oltár előlapján ez olvasható: VOT MVT (MVLTI); alúl: S. P. Q. DACIC. MDCCXXII. S. K. D. K. (Samuel Köleséri de Keleséer).

XVI. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

VI.

Tallér.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén erdélyi, castiliei, magyar, cseh és burgundi czímerek.

1. CAROL . VI . D G R . I . S . A . GE . HI . H B : REX. Balra fordúlt mellképe, borostyánkoszorús fejjel, vértezett mellét palást fűdi.

✕ ARCHI . D . AV . D . B . PRINC . TRANSYL . 1738. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjába foglalt koronázott paizs szívében koronás vértén Erdély czímerei láthatók; jobbról castiliei vár és cseh oroszán, balról koronázott hármashalmon kettős kereszt és burgundi csíkok állanak; a külkarimán : CONSTANter CONTINET ORBEM.

XVI. Tábla, 6. sz.

(Du Val, Monn. en Arg. p. 156.)

2. CAR . VI : D : G : R : I : S : A : G : HI : HV : B : REX .

✕ ARCHI . D . AV . D . BV . PRINC . TRANSIL . 1721. A külkarimán, mint 1. alatt.

3. Mint 1. alatt.

✕ Mint 2. alatt; 1737.

(Nemzeti Múzeum.)

VII.

Forint.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén függőleg két térre szelt paizs Erdély czímereivel.

CAROLVS : VI : D : G : R . IMP . S : A : G : HISP . H . B . REX. Balra fordúlt képe babérkoszorús fejjel, vértezett mellét palást fűdi.

✠ ARCHIDVX AVSTR : D : B : PR : TRANSYL . 1713. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjúba foglalt, függőleg két térre szelt koronázott paizson jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, Erdély czímerei állanak.

XVI. Tábla. 7. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VIII.

½ tallér vagy forint.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfajű sas, mellén erdélyi, castiliai, magyar, cseh és burgundi czímerek.

1. CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . HI . HV . B . REX .
Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejű, vértezett mellét palást födi.

✠ ARCHI . D . AV . D . BV . PRINC . TRANSYL . 1724.
Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjúba foglalt koronázott paizs szívében koronás vértén Erdély czímerei láthatók; jobbról castiliai vár és cseh orosz-lán, balról koronázott hármashalmon kettős kereszt és burgundi csíkok állanak.

2. Mint 1. alatt; 1725.

3. Mint 1. alatt; 1726.

4. Hasonló; 1727.

5. Szintolyan; 1733.

6. Mint 1. alatt; 1737.

(Nemzeti Muzeum.)

IX.

 $\frac{1}{4}$ tallér.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén erdélyi, castiliai, magyar, cseh és burgundi czímerek.

CAR . VI . D : G : R : I : S : A : G . HI : HV : B : REX. Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét aranygyapjú ékesíti.

✕ ARCHI . D . AV . D . BV . PRINC . TRANSYL . 1721. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba foglalt koronázott paizs szívében koronás vértén Erdély czímerei láthatók, jobbról castiliai vár és cseh orosz-lán, balról koronázott hármashalmon kettős kereszt és burgundi csíkok állanak.

(Du Val, Monn. en Arg. p. 156.)

X.

Nagyobb arany.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén erdélyi, castiliai, magyar, cseh és burgundi czímerek.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . III . HV : B . REX. Balra fordúlt mellképe babérkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét aranygyapjú ékesíti.

✕ ARCHI . D . AV . D . BV . PRINC . TRANSYL . 1722. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba foglalt koronázott paizs szívében koronás vértén Erdély czímerei láthatók, jobbról castiliai vár és cseh

oroszlán, balról koronázott hármias halmon kettős kereszt és burgundi csíkok állanak; a külkarimán : CONSTANter CONTINET ORBEM. 10 arany nagyságú.

XXIV. Tábla, 3. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XI.

A vértezett király palástosan áll. — Kétféjű sas, mellén függőleg két térre szelt paizs Erdély czímereivel.

CAROL . VI . D . G . R . I . S . A . G . H . H . B . REX .
E koronázott és vértezett király balra fordúlva, palástosan és kardosan áll, jobbában kormánypálcza, baljában keresztos gömb.

XC ARCHID . A . D . BV . MA . MO . COM . TYR . 1712. Kétféjű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba foglalt, függőleg két részre szelt koronázott paizson jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, mint Erdély czímerei állanak; alúl: I F H.

XVI. Tábla, 8. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 110.)

XII.

Kisebb arany.

Balra fordúlt mellképe. — Kétféjű sas, mellén függőleg két térre szelt paizs Erdély czímereivel.

1. CAROL . VI . D . G . ROM . IMP . S . A . GER . HIS . H . B . REX . Balra fordúlt mellképe, babérkoszorús fejfel, vértezett és palástos mellét aranygyapjú ékesíti.

✕ ARCHI : D . AVST . D : BVR . PRINC . TRANSYL . 1713.

Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjába foglalt, függőleg két térre szelt koronázott paizson, jobbról nap és sas, balról hold és hét vár, Erdély czímerei állanak.

2. Mint 1. alatt; de a körirat végén : HI . H . B . REX.

✕ Mint 1. alatt; 1715.

(Neimz. Muzeum.)

XII.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén fekkentesen két térre szelt paizs Erdély czímerereivel.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . GE . HI . H . B . REX . Balra fordúlt képe, borostyánkoszorús fejjel, vértezett és palástos mellét aranygyapjú ékesíti.

✕ ARCHI . D . A . D . B . PRINC . TRANSYL . 1734. Nyílt szárnyú két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjába foglalt fekkentesen két térre szelt koronázott paizson Erdély czímerei állanak.

XVI. Tábla, 9. sz.

(Du Val, Mon. en Or. Suppl. p. 35.)

2. Mint 1. alatt; de a körirat végén : G . HI . H . B . REX.

✕ ARCHI . D . A . D . BVR . PRINC . TRANSYL . 1723. Nem csegely.

(Du Val, Mon. en Or. p. 110.)

3. CAROL . VI . D . G . ROM . IMP . S . A . GER . HIS . H . B . REX .

✕ ARCHI : D . AVST . D . BVR . PRINC : TRANSYL . 1716.

4. Mint 3. alatt; de a körirat végén : HI . H . B . REX.

- ✕ Mint 3. alatt; de 1718.
 5. Mint 1. alatt; de a körirat végén : G . HI . H . B . REX .
 ✕ Mint 3. alatt; 1719.
 6. Mint 5. alatt.
 ✕ ARCHI . D . AV . D . BVR . PRINC . TRANSYL . 1721.
 7. Mint 5. alatt.
 ✕ Mint 6. alatt; 1724.
 8. Mint 5. alatt.
 ✕ Mint 6. alatt; 1725.
 9. Mint 5. alatt.
 ✕ Mint 6. alatt; 1726.
 10. Mint 5. alatt.
 ✕ Mint 6. alatt; 1727.
 11. Mint 5. alatt.
 ✕ Mint 6. alatt; 1728.
 12. CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . H . H . B . REX.
 ✕ Mint 6. alatt; 1729.
 13. Mint 12. alatt.
 ✕ Mint 6. alatt; 1730.
 14. CAROL . VI . D . G . R . I . S . A . G . H . H . B . R.
 ✕ ARCHI . D . A . D . B. PRINC. TRANSYL . 1733.
 15. Mint 1. alatt.
 ✕ Mint 14. alatt; 1734.
 16. Az előbbihez hasonló; 1735.
 17. Mint 1. alatt.
 ✕ ARCHI . D . AV . D : BV : PRINC . TRANSYL . 1736.
 18. Mint 1. alatt.
 ✕ Mint 14. alatt, 1737.
 19. Mint 1. alatt.
 ✕ Mint 14. alatt; 1738.
 20. Mint 1. alatt.
 ✕ ARCHI . D : AVST : D : BVR : PRIN : TRANSYL . 1740.

(Mind a nemz. Muzeumban. — 1724. évi álpéldány.)

Köhlert, Münz-Belustigung. XX. Th. S. 64. Tab. 2. n. 11. S. 70.

XIV.

Balra fordúlt feje. — Palást mennyezetbe foglalt Erdély czímerei.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . GE . HI . H . B . REX. Balra fordúlt borostyán koszorús feje.

☒ PRINCEPS TRANSYL. Koronázott hercegi palástmennyezetbe (Conopaeum) foglalt, fekméntesen két térre szelt paizson Erdély czímerei tűnnek föl; alúl : $\frac{1}{4}$.

XVI. Tábla, 10. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XV.

Erdély czímerei. — Földgömb felhőkben.

Gyöngyfüzérbe foglalt koronázott, és fekméntesen két osztályra szelt paizson Erdély czímerei láthatók; alúl : $\frac{1}{4}$.

☒ CONSTANter CONTINET ORBEM. Földgömb felhőkben.

XVI. Tábla, 11. sz.

(Nem. Muzeum.)

XVI.

Balra fordúlt képe. — Kétfejű sas, mellén Erdély czímerei.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . HI . HV . B . REX . Balra fordúlt képe, borostyánkoshorús fejjel, vértezett mellét palást tödi, és aranygyapjú ékesíti; alúl : XV.

✠ ARCHI . D . AV . D . BV . PRINC . TRANSYL . 1726. Kétfejú koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjúba foglalt Erdély címerei tűnnek föl.

XVI. Tábla, 17. sz.

Appel's, Repertorium. III. Bd. II. Abth. S. 1015. n. 3564. leírva s hihetőleg példányából az előlap lerajzolva.

XVII.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén fekkentesen két térre szelt paizs Erdély címereivel. 3.

1. CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . HI . H . B . REX .
Balra fordúlt képe, borostyánkoszorús fejjel, vértezett mellét palást fűdi.

✠ ARCHID . AV . D . B . PRINC . TRANSYL . 1735. Két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén fekkentesen két térre szelt paizson Erdély címerei láthatók; alúl : 3.

XVI. Tábla, 12. sz.

2. Mint 1. alatt; de mellkép alatt : 3.

✠ ARCHID . A . D . B . PRINC . TRANSYL . 1725.

3. Mint 2. alatt; 1729.

4. CAR . VI . D . G . R . I . S . A . GE . HI . H . B . REX.

✠ ARCHID . A . D . BV . PRINC . TRANSYL . 1736. a sas alatt : 3.

XVIII.

Poltura.

Balra fordúlt mellképe. — Koronázott paizson Erdély címerei.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . GE . HI . H . B . REX. Balra fordúlt képe borostyánkoszorús fejjel, mellét palást födi.

✠ POLTVRA . 1740. Koronázott paizson Erdély hármass címere.

XVI. Tábla, 13. sz.

(Nemz. Muzeum.)

XIX.

Balra fordúlt mellképe. — Korona nélküli paizson Erdély címerei.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . H . H . B . REX . Balra fordúlt képe borostyánkoszorús fejjel, mellét palást födi.

✠ Paizs Erdély hármass címérével; alatta : POLTVRA. 1730.

XVI. Tábla, 14. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XX.

Krajczár.

Balra fordúlt képe. — Kétfejű sas, mellén függőleg két térre szelt paizson Erdély címerei.

CAROL⁹ VI . D . G . R . I . S . A . G . H . H . B . R . Balra fordúlt képe borostyánkoszorús fejjel, mellét palást födi; alúl : 1.

✠ ARCHID . A . D . B . M . M . C . TYR . 1712. Kétfejű koronázott sas, mellén Erdély címerei tűnnek föl; alúl : I F K.

XVI. Tábla, 15. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XXI.

Balra fordúlt képe. — Kétfejű sas, mellén fekmentesen két térre szelt paizson Erdély czímerei.

CAR . VI . D . G . R . I . S . A . G . H . H . B . R. Balra fordúlt képe, borostyánkeszorús fejjel, mellét palást fűdi; alúl : 1.

✕ ARCHID . A . D . B . PRINC . TRANSIL . 1731. Kétfejű koronázott sas, mellén Erdély czímerei láthatók.

XVI. Tábla, 16. sz.

(Nemz. Muzcum.)

M. TERÉZIA,

1741—1780.

A. Fémerek.

B. Arany, ezüst és réz forgalmi érmek.

Rövidítések és jegyek :

ARCH . A . D . BV . PR . TRA . N . D . L . B . M . D . ETR. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Princeps Transilvaniae, nupta Duci Lotharingiae, Barri, Magno Duci Etruriae (Toscanae.)

AR . AV . DVX . BV . ME (MED. MEDI.) P . TRAN . CO . TYR. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Mediolani, Princeps Transilvaniae, Comes Tyrolis.

Erdély 1765. nyert Nagyherczegség czímet, cz év után :

AR . AV . DVX . BV . M . P . TRAN . CO . TYR. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Magnus Princeps Transilvaniae, Comes Tyrolis.

D. vagy M. DONNER. F. Donner, vagy Mathias Donner fecit. Bécsi fémerész (Me^dailleur) 1735—1764.

T. F. vagy G. T. F. Toda fecit, vagy Giovanni Toda fecit. Florenczi fémerész, Bécsben 1739—1765.

I. D. F. Ignatius Donner fecit. Szül. Bécsben 1752. † 1803.

W. vagy F. WÜRT. és F. WÜRTH. F. Franciscus Würth fecit. Bélyegmetsző Bécsben 1745—1790.

H. G.

H. S.

I.

Hódolati fémer, 1741.

1. REGNANT I MAR IAE THERES IAE VT PRINCIP I SVAE VOTIS SE IVRATI
OBSTRINXERE DACI. (1741.)

Koronázott mennyezet alatt kagylóteknőbe foglalt paizst, Erdély hármas czímere díszíti; alúl : INV(enit) L(iber) B(aro) IO(annes) LÁZ(ár) DE GYAL(akuta) T(abulae) R(egiae) I(udiciariae) AS(essor.)

☒ COELO NVMEN HABES . TERRAS REGINA TVETVR .
SIC COELO ET TERRIS HVNGARE TVTVS ERIS.

Diadalkapu fölött, Isten szeme, mint az isteni gondviselés jelve alatt, kettős kereszt áll, jobbról Mária ül fénykörös koronázott fejjel, jobbjában kormánypálea, balján kisdede; balról a királyné letett koronája mellett térdelve imádja az isteni gondviselést; a diadalkapu homlokzatán ez olvasható : SVB CRVCE IAM GEMINA . GEMINA EST PATRONA MARIA. A kapu küszöbén, díszes épület előtt, tigris, kos, oroszlán és juhbárány őrködnék; alúl ez áll: NEC SAEVOS METVENT ARMENTA LEONES.

XVII. Tábla. 1. sz.

2. Hasonló kisebb. A nagyobb példányok hátlapján előfordúlni szokott : Walliss F. a kisebbeken hiányzik.

(Nemzeti Muzeum.)

II.

A bányatörvény megújítása, 1747.

1. MARIA THERESIA . ROM . IMP . HVNG . BOH . REX .
PRINC . TRANSILV . Balra fordúlt képe, feje tetején fejdísz ragyog, nyaka körül fodros hajfürtök lebegnek, csipkével szegett és hímezett fűzött vállát palást fűdi s mellű ékesíti, karja tövét karszorító köríti; alúl : M. DONNER. F.

☒ LEGES METALLVRG : RESTITVTAE. A koronás királyné bogláros díszpalástban fejedelmi széken ül balra fordúltan, előtte személyesített Erdély térdel, baljával hercegi koronával fűdött erdélyi hármas czímerrel ékes paizsra támaszkodva, jobbjában nyitott könyvet tart, melyben olvasható : LEGES METAL . RESTITVTAE. és a királyné e bányász törvénykönyvet kormánypálezával illetve megszentel; alúl : MDCCXLVII. balszélén : G. TODA. F.

XVII. Tábla, 2. sz.

ERDŐY ERDÉLY ÉRMÉI.

2. Mint 1. alatt; de a körirat végén : PRINC . TRANS . Alúl : M. DONNER.

✕ Mint 1. alatt; de balszélén : T. F. Kisebb.

3. M THERESIA ROM . IMP . HVNG . BOH REX PR . TRANS . Balra fordúlt feje; alúl : D.

✕ LEGES METALLVRGICAE IN TRANSILVANIA RESTITVTAE . MDCCXLVII. Hat sorra osztott fölrirat.

XVII. Tábla, 3. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Végőrség fölállítása, 1762.

IMP . FRANCISCVS AVG . M . THERESIA AVG. Összefoglalt fejei balra fordúltan; alúl : P. KEISERSWERT.H.F.

✕ SECVRITAS DACIAE MDCCLXII. Személyesített Erdély fa alatt ülve, hármassal címerével ékes paizsra könyököl, szeméit a falombok közt álló sasra fordítva, melynek körmeiből villám sugárzik, a fa alsó ágaira sisak, kard, és paizs vannak függesztve, az előtérben és messze távolban emelkedő hegyek ormain Erdély védvárai látszanak; szélén : I. D. F.

XVII. Tábla, 4. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

IV.

A szebeni árvaház templomának alapköve letétetik, 1770.

M . THERESIA . D . G . R . IMP . HV . BO . REG. Pálma- és babérág koszorúba foglalt balra fordúlt képe.

✕ FVNDANTE AVGVSTA MARIA THERES . R . I . ET
REG . H . B . M . P . TRAN . & . & . POSITVS LAPIS FVNDAMEN-
TI PRO ERIGENDO TEMPLIO ORPHANOTROPHII THERESIANI.
CIBINII . XVI . IVNII . MDCCLXX. Tíz sorra osztott fölirat.

XVII. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

Ez helyesebben a városok, helyek, közönségek és társulatok osztályába tartozik.

V.

Az udvari tisztségek visszaállítatnak, 1762.

M . THERESIA PIA FELIX AVG . Balra fordúlt képe ragyogó fejdíszszel, gyöngyözött hajfürtjei nyaka körül lebegnek.

✕ MVNERA RESTITVTA MDCCLXII. A királyné díszteremben, Erdély hármás ezímerével ékes ernyőzet alatt fejedelmi széken ül, jobbjaival kulcsot nyújt az előtte térdelő zászlósnak, baljában kormány-pálcza, mellette apród vánkosra helyezett kardot tart, előtte főrendű erdélyiek állanak, az ajtónál két palotaőr hosszú nyelű szekerczét tartva tekintget; szélén : F. WÜRT. F.

XVIII. Tábla, 1. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

VI.

Az adónak méltányos kivetése, 1765.

M . THERESIA PIA FELIX AVG. Balra fordúlt képe ragyogó fejdíszszel özvegyi fátyolban. Alul : F. WÜRT. F.

✕ AEQVITAS TRIBVTORVM . MDCCLXV . Méltány széken ülve, jobbjában súlyegyenített mérleg, serpenyőjébe az előtte álló nő adóját teszi le, mögötte Erdély czímereivel ékes paizs fölött dolmányos férfi gyümöleskosarat tart.

XVIII. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VII.

A törvények javítása, 1765.

MARIA THERESIA PIA AVGVSTA. Babér- és pálmaág koszorúba foglalt fölirat.

✕ CVRA FORI MDCCLXV . Mérleg, vesszőnyalábba kötött balta és kard borostyánlombok közt összeállítva, a törvénytétel ezen jelvein nyitott törvénykönyv fekszik, a királyné jobbra fordúlt fátyolos képével és következő jelmondatával : IVSTITIA ET CLEMENTIA. Felül eskükéz, alúl Erdély czímereivel díszes paizs tűnnek föl, mellette : W (Würth) látható.

XVIII. Tábla, 3. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

VIII.

Erdélyország Nagyhercegség címet nyer, 1765.

IMP . IOSEPHVS II . AVG . M . THERESIA AVG . Összefoglalt fejei balra fordúltan; alúl : F. WÜRTH. F.

✕ MAGNVS TRANSYLVANIAE PRINCIPATVS MDCCLXV. Hír, felhőkben repül, jobbjával a pálmafára függesztett Erdély címereivel ékes paizshoz nyúl, baljával trombitál; szélén : F. WÜRTH. F.

XVIII. Tábla, 4. sz.

(Nemzeti Muzeum)

IX.

Mezőgazdászati, bányászati és kereskedés előmozdítása, 1769.

IMP . IOSEPHVS II . AVG . M . THERESIA AVG . Mindket-
tőnek összefoglalt feje balra fordúltan; alul : F. WÜRTH. F.

✕ DACIA FELIX . Alul : AGRIS . FODINIS . COMMERCIO .
MDCCLXIX. A földművelő szánt, a bányász fémrögöt tördel, a felhők-
ben szállongó Mercur baljában kígyóktól körülfont békebotot tart, jobb-
jával hordó, málha s bőségtülk halmazra, mint árutanyára mutat; szé-
lén : F. WÜRT. F.

XVIII. Tábla, 5. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

X.

*Balra fordúlt mellképe. — Erdély hármas címere, körötte magyar, ausz-
triai, cseh- és burgund-lotharingi címerek.*

1. MAR . THERESIA D G . REG . HVNG . BO . Fejdíszszel
és csörcsével díszes balra fordúlt feje, csipkével szegett fűzött vállát
palást fűdi s mellű ékesíti.

✕ ARCH . A . D . BV . PR . TRAN . N . D . LO . B . M . D .
ETR . 1743. Sasfejekkel és virágfüzérékkel ékes, faragott karimájú ko-
ronázott paizs szívében koronás vértlen Erdély hármas címere látható;
jobbról magyar és ausztriai, balról cseh és burgund-lotharingiai címe-
rek állanak, 6 arany nagyságú.

XIX. Tábla, 1. sz.

2. Hasonló ezüst; melynek külkarimáján : IVSTITIA ET CLE-
MENTIA olvasható.

(Nemzeti Múzeum.)

XI.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén két koronával fődött paizson 5 címér.

M . THERESIA . D . G . R . IMP . HV . BO . REG . Fejdíszszel és fátyollal ékes balra fordúlt feje, csipkével díszes mellét palást födi.

✕ ARCHID . AV . DVX . BV . M . PR . TRANS . COM . TYR. 1777 * Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén két koronával fődött paizs szívében koronás vértén Ausztria címere, jobbról magyar és burgundi, balról cseh és erdélyi címerek tűnnek föl.

XIX. Tábla, 2. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XII.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén Erdély hármass címere.

1. M . THERESIA : D . G . R . IMP . HV . BO . REG : Fejdíszszel és fátyollal ékes balra fordúlt feje, mellét palást födi.

✕ AR . AV . DVX . BV . M . PR . TRAN . CO . TYR . 1779. Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizs, mely Erdély hármass címérét foglalja magában; a téren : H. S. alúl (4.)

XIX. Tábla, 3. sz.

2. M . THERESIA . D . G . R . IM . GE . HV . BO . R.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN . CO . TY . 1764. 5 arany nagyságú.

(Nemzeti Muzeum.)

XIII.

Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén Erdély hármass czímere.

A. Két arany nagyságúak.

1. M . THERESIA . D . G . RO . I . GE . HV . BO . RE . Fej-díszszel ékes balra fordúlt feje, csipkével díszes mellét palást fűdi.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . P TRAN . CO . TY . 1764. Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizs, mely Erdély hármass czímerét foglalja magában; alúl : (2.)

XIX. Tábla, 4. sz.

(Du Val, Mon. en Or. Suppl. p. 35.)

2. M . THERESIA . D : G . R . IMP . GE . HV . BO . RE.

✕ Mint 1. alatt; de 1765.

3. M . THERESIA . D . G . R . I . HVN . BOH . REG . Balra fordúlt feje özvegyi fátyolban.

✕ AR . AV . DVX . BV . M . P . TRAN . CO . TYR . 1768.
A téren : H. G.

4. Mint 3. alatt; 1769. a téren : H G.

5. Mint 3. alatt; 1770.

6. Mint 3. alatt; 1771.

7. Mint 3. alatt; 1773.

8. Hasonló; 1774.

9. Szintolyan; 1776.

10. Mint 3. alatt; 1777. a téren : H S.

11. Hasonló; 1778. a téren : H S.

12. Szintolyan; 1780. a téren : H S.

(Mind a nemzeti Muz.)

B. Egy arany nagyságúak.

1. M . THERESIA . D . G . RO . I . GE . HV . BO . REG.
 ✕ AR . AV . DV . BV . MEDI . PR . TRAN . CO . TY . 1746.
2. Hasonló; 1750.
3. Mint 1. alatt.
- ✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN . CO . TY . 1751.
4. Mint 1. alatt.
- ✕ Mint 3. alatt; 1753.
5. Hasonló; 1754.
6. Szintolyan; 1755.
7. Mint 1. alatt.
- ✕ AR . AV . DVX . BV . MED . P . TRAN . CO . TY . 1756.
8. Hasonló; 1758.
9. M . THERESIA . D : G . RO . I . GE . HV . BO . RE . A
 többi mint 7. alatt; de 1758.
10. M . THERESIA . D . G . RO . I . G . HV . BO . REG.
 ✕ Mint 7. alatt; 1759.
11. Mint 9. alatt.
- ✕ AR . AV . DVX . BV . ME . P . TRAN . CO . TY . 1761.
12. Mint 9. alatt.
- ✕ Mint 11. alatt; de 1762.
13. Hasonló; 1763.
14. Szintolyan; 1764.
15. M . THERESIA . D . G . R . IM . GE . HV . B . REG.
 ✕ Mint 3. alatt; 1765.
16. Mint 9. alatt.
- ✕ AR . AV . DVX . BV . ME . P . TRAN . CO . TYR . 1765.
17. Mint 1. alatt.
- ✕ Mint 11. alatt; 1765.
18. M . THERESIA . D . G . R . I . HVN . BOH . REG.
 ✕ AR . AV . DVX . BV . M . P . TRAN . CO . TYR . 1765.
19. Hasonló; 1767.
20. Szintolyan; 1768.

21. M . THERES . D . G . R . I . HV . BO . REG . Balra fordult feje özvegyi fátyolban.

✕ AR . AV . DVX . B . M . P . TRAN . CO . TYR . 1770. a téren : H . G.

22. M . THERES . D : G . R . I . HVN . BOH . REG.

✕ Mint 18. alatt; 1777. a téren : H . G.

23. Hasonló; 1777. de a téren : H S.

24. Szintolyan; de 1778. a téren : H S.

25. Mint 22. alatt; 1780. a téren : H. S.

(Mind a nemz. Muz.)

XIV.

Balra fordult mellképe. — Erdély hármass czímere, körötte magyar, ausztriai, cseh és burgund-lotharingi czímerek.

1. MAR . THERESIA D G REG HVNG BO Fejdíszszel és csörcsével díszes balra fordult feje, csipkével ékes mellét palást fűdi.

✕ ARCH . A : D . BV . PR : TRAN . N : D LO . B . M . D ETR : 1742. Virágfüzerekkel ékes, faragott karimájú koronázott paizs szívében koronás vértlen Erdély hármass czímere látható; jobbról magyar és ausztriai, balról cseh és burgund-lotharingiai czímerek állanak. Egy arany nagyságú.

XIX. Tábla, 5. sz.

(Du Val, Mon. en Or. p. 111.)

2. Mint 1. alatt; 1741.

3. MAR . THERESIA . D : G . REG . HVN . BO.

✕ ARCH . A . D . BV . PR . TRA . N . D . L . B . M . D . ETR . 1745.

(Nemzeti Muzeum.)

XV.

Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén Erdély hármass czímere.

1. M . THERE . D : G . R . I . GE . HV . BO . RE . Fejdíszszel ékes balra fordúlt feje.

☒ AR . AV . DVX . BV . ME . P . TRAN . CO . TYR . 1765.
Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizs, mely Erdély hármass czímerét foglalja magában; alúl : $\frac{1}{2}$.

XIX. Tábla. 6. sz.

2. M . THERESIA . D : G . RO . I . GE . H . BO . RE.

☒ AR . AV . DVX . B . M . P . TRAN . CO . TY . 1759.
alúl : $\frac{1}{2}$.

3. Mint 2. alatt.

☒ AR . AV . DVX . B . ME . P . TRAN . CO . TY . 1762.
alúl : S.

4. M . THERESIA . D . G . RO . I . GE . HV . B . REG.

☒ Mint 1. alatt; 1765. alúl : $\frac{1}{2}$.

5. M . THERES . D . G . R . I . HVN . BOH . REG.

☒ A . AV . DVX . B . M . P . TRAN . CO . TYR . 1774. a téren : H G . alúl : $\frac{1}{2}$.

6. M . THERE . D . G . R . I . HV . BO . REG.

☒ A . A . DVX . B . M . PR . TR . CO . TY . 1780. a téren : H . S . alúl : $\frac{1}{2}$.

(Mind a magy. nem. Muzeumban.)

XVI.

Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén Erdély hármass czímere.

1. M . THER . D . G . R . I . G . H . B . REG . Fejdíszszel ékes balra fordúlt feje.

☒ A . AV . D B PR . TRANS . 1749. Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizson Erdély hármass czímerei láthatók; alúl : $\frac{1}{4}$.

XIX. Tábla, 7. sz.

2. M . THER . D . G . R . I . H . B . REG.

☒ A . AV . D . B . M . P . TRANS . 1768. a téren : H. G.
alúl : $\frac{1}{4}$.

3. Mint 2. alatt; 1778. a téren : H S . alúl : $\frac{1}{4}$.

4. Mint 2. alatt; 1780. a téren : H S . alúl : $\frac{1}{4}$.

(Nemz. Muzeum.)

XVII.

Balra fordúlt feje. — Mennyezetbe foglalt Erdély hármass czímere.

MAR . THERES . D G . REG . HV . BO . Fejdíszszel és csőr-csével ékes balra fordúlt feje, mellét palást fűdi.

☒ PRINCIPE TRANSYL . Koronázott ernyőzetbe foglalt paizst Erdély hármass czímere díszíti; alúl : $\frac{1}{4}$.

XIX. Tábla, 8. sz.

(Nem. Muzeum.)

XVIII.

Koronázott paizson Erdély hármass czímere.

Iratlan, koronázott paizson Erdély hármass czímere.

☒ $\frac{1}{5}$. 1778. H . S.

XIX. Tábla, 9. sz.

(Nemz. Muzeum.)

XIX.

Koronázott paizson Erdély hármas czímere.

Iratlan, koronázott paizson Erdély hármas czímere.

✕ $\frac{1}{16}$. 1778. H . S.

XIX. Tábla. 10. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

XX.

Balra fordúlt mellképe. — Kétfejű sas, mellén 15 czímer.

A. Forintos.

M . THERESIA : D : G : R : IM . GE . HV . BO . REG . Fej-díszszel és csöresével ékes balra fordúlt feje, melltüvel díszes fűzött vállát palást fűdi.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN . CO . TY . 1755 *
Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizs, melynek közepén Erdély hármas czímere tűnik föl; körötte a paizs felső osztályai-ban : dalmát fejek, magyar kettős kereszt, kasztíliai vár, cseh oroszán és horvát koczkák foglaltatnak.

A paizs közép térein : milanói boa, ausztriai csikolat, (Erdély fentebb), burgundi heveder (balteus) és tiroli sas állanak.

A paizs alsó osztályaiban : karáni (Carniolia, Krain) sas, stajer lángot lehegő grif (itt oroszán), lotharingiai (Lorraine) csonka sasok, karantáni (Carinthia, Kärnthen) három oroszán, és görcezi (Goritia) két csikolaton mászó oroszán láthatók.

XIX. Tábla. 11. sz.

B. Tallér.

1. M . THERESIA . D : G . R . IMP . GE . HV . BO . REG.
 ✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN . CO . TY . 1756. ✕
 A külkarimán : IVSTITIA ET CLEMENTIA.
2. Hasonló; de az előlapi körirat végén : HV . BO . RE.
 ✕ Mint 1. alatt; 1762.

C. Arany.

1. M . THERESIA . D . G . R . IMP . GE . HV . BO . RE.
 ✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR : TRAN . CO . TY . 1759 ✕.
 Tíz arany nagyságú.
2. Hasonló, kisebb.
3. M . THERESIA . D . G . R . IM . GE . HV . B . REG.
 ✕ Mint 1. alatt; 1760.
4. Mint 1. alatt; 1761.

(Mind a nemz. Muz.)

XXI.

30 kros, vagy ½ forintos.

1. MARIA . THERESIA . D . G . RO . I . GE . HV . BO . REG.
 Csüllőbe (rhombus) foglalt balra fordúlt képe; alúl háromszögben 30.
 ✕ AR . AV . D . B . M . PR . TRAN . COM . TY . 1765. ✕
 Csüllőbe foglalt két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás pajzson Erdély hármas címere látható.

XIX. Tábla, 12. sz.

(Nemz. Muzeum.)

2. MARIA . THERESIA . D . G . REG . HVN . BOH . Csüllőbe foglalt balra fordúlt képe; a téren : 1744. alúl háromszögben 30.

✕ ARCH . A . D . B . PR . TRAN . N . D . LO . BA . M . D . ETR . Csüllőbe foglalt koronázott paizs, babér- és pálmaág között; közepett koronás vértén Erdély hármas czímere látható; jobbról magyar és ausztriai, balról cseh és burgund-lotharingiai czímerek állanak.

XIX. Tábla, 13. sz.

Appel's, Repert. III. Bd. II. Abth. 1017. n. 3572. leírva, s gyűjteményéből le-
rajzolva.

XXII.

Huszas.

1. M . THERESIA . D : G . R . IMP . HVN . BOH . REG .
Pálma- s babérág koszorúba foglalt balra fordúlt képe.

✕ AR . AV . DVX . BU . M . P . TRAN . CO . TYR . 1776 ✕
Két fénykörös fejű koronázott sas babér- és pálmaág között, mellén koronás paizson Erdély hármas czímere látható; a téren : H . G .
alant : 20.

XIX. Tábla, 14. sz.

2. M . THERESIA . D . G . R . IMP . GE . HV . BO . REG.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN . CO . TYR . 1755 ✕
alúl : 20.

3. M . THERESIA . D : G . R . IM . GE . HV . B . RE .

✕ ARCHID . AVST . DVX . BVRG . CO . TYR . 1764 ✕

4. Mint 2. alatt.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN : CO . TYR . 1765 ✕

5. Mint 2. alatt.

✕ Mint 3. alatt; 1765.

6. M . THERESIA D . G . R . IMP . HV . B . REG.

✕. Mint 1. alatt; 1770 ✕ a téren : H G. alúl : 20.

7. Mint 6. alatt; 1772.
8. Mint 1. alatt; 1773 × a téren : H G.
9. Mint 1. alatt; 1774 × a téren : H G.
10. Mint 1. alatt; 1779. × a téren : H S.
11. Mint 1. alatt; 1780 × a téren : H S.

(Mind a nemzeti Muz.)

XXIII.

15 *krajczáros.*

M . THERESIA . D . G . R . IM . GE . HV . BO . REG . Fejdíszszel ékes balra fordúlt képe, mellét palást fűdi.

⌘ AR . AV . DVX . BV . MEDI . PR . TRAN . CO . TY . 1750.
Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizs közepén koronázott vértén Erdély hármass czímere látható, jobbról magyar és ausztriai, balról cseh és burgundi czímerek állanak; alant : XV.

XXIV. Tábla. 4. sz.

(Langer.)

XXIV.

17 *krajczáros.*

1. M : THERESIA . D . G . R IM . GE . HV . BO . REG . Fejdíszszel és esöresével ékes balra fordúlt képe, mellét palást fűdi.

⌘ AR . AV . DVX BV . ME . PR . TRAN . CO . TY . 1751. ×
Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronázott paizs közepén koronás vértén Erdély hármass czímere látható, jobbról magyar és ausztriai, balról cseh és burgundi czímerek állanak; alant : XVII.

XIX. Tábla, 15. sz.

2. M . THERESIA . D . G . R . IM . GE . HV . BO . RE .
 ✕ AR . AV . DVX . BV . ME . P . TRAN . CO . TY . 1763 ×
 3. Mint 2. alatt; 1764.

(Nemzeti Múzeum.)

XXV.

T í z e s.

1. M . THERESIA . D . G . R . IMP . GE . HV . BO . REG .
 Pálma- s babérág koszorúba foglalt balra fordúlt feje.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . PR . TRAN . CO . TYR . 1765 ×
 Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás vértén Erdély hármas czímere tűnik föl; alant babér- és pálmaág között négyszögű talap homlokzatán : 10 látható.

XIX. Tábla, 16. sz.

2. M . THERESIA . D : G : R : IMP . HVN . BOH . REG.
 ✕ AR . AV . DVX . BV . M . P . TRAN . CO . TYR . 1780. a
 téren : H. S. alúl : 10.

(Nemzeti Múzeum.)

XXVI.

H e t e s.

1. M . THERES . D . G . R . IM . GE . HV . BO . RE. Fejdíszszel ékes balra fordúlt képe, mellét bogláros palást fűdi.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . P TRAN . CO . TY . 1764. Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizs, mely Erdély hármas czímerét foglalja magában; alúl : VII.

XIX. Tábla, 17. sz.

2. M . THERESIA . D : G . R . I . GE . HV . BO . RE.
 ✕. Mint 1. alatt; 1762. alúl : VII.

(Nemzeti Múzeum.)

XXVII.

Három krajezáros garas.

1. M . THERESIA . D : G . R . I . GE . HV . BO . RE . Fejdíszszel ékes balra fordúlt képe, mellét palást fűdi.

✕ AR . AV . DVX . BV . ME . P . TRAN . CO . TY . 1765 ✕
Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás paizson Erdély czí-
merei állanak; alant : 3.

XIX. Tábla. 18. sz.

2. MAR . THERESI . D . G . REG . HVN . BO . Fejdíszszel és eserejével ékes balra fordúlt feje, mellét palást fűdi.

✕ ARCHID . AV . D . BVR . PRI . TRANSI . 1745. Koronázott paizs szívében koronás vértelen Erdély hármass czímnere látható; jobbról magyar és ausztriai, balról eseh és burgundi czímnerek állanak; alul : 3.

XIX. Tábla. 19. sz.

3. M . THERES . D . G . R . I . HV . BO . REG . alant : E
(Alba Julia.) Balra fordúlt feje, özvegyi fátyolban.

✕ AR . AV . D . BV . M . P . TRANS . 1780 ✕ Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén : 3. a téren : H. S.

XIX. Tábla. 20. sz.

4. Mint 3. alatt; 1774. a téren : H G.

5. Hasonló; 1777.

(Nemzeti Múzeum.)

XXVIII.

Félgaras.

M . THERESIA . D . G . RO . I . GE . HV . BO . RE . Fejdíszszel ékes balra fordúlt képe, mellét palást fűdi.

✠ POLTVRA 1747. Koronázott paizs, mely Erdély hármias címmerét foglalja magában.

XIX. Tábla, 21. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XXIX.

Krajczár.

M . THER . D . G . R . I . GE . HV . BO . REG . Fejdíszszel ékes balra fordúlt feje.

✠ AR . AV . D . BV . M . P . TRAN . C . T . 1762. Két fénykörös fejű koronázott sas, mellén koronás vértlen Erdély czímerei láthatók; alúl : 1.

XIX. Tábla, 22. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

XXX.

Garaska.

Erdély hármias címmerével díszes koronázott paizs, babér- és pálmaág között.

✠ EIN GRESCHL 1765. paizsba foglalt fölírat.

XIX. Tábla, 23. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

II. J Ó Z S E F ,
1780—1790.

A. Fémerek.

B. Arany, és ezüst forgalmi érmek.

Rövidítések és jegyek :

I. N. WIRT. F. Joannes Nep. Wirt fecit.

S. P. Q. D. Senatus Populusque Daciae.

E. 1766. év után Alba Julia.

H. G.

H. S.

I.

Fémer az erdélyi bányászatra.

IOSEPH . II . D . G . R . I . S . A . COR . & . HER . REG .
II . B . & C' . Balra fordúlt mellképe fődetlen fejjel, felfésűlt fodorított
és hátul esomóba kötött hajjal; díszes fegyverzetét hölgyszőrmével ékes
palást fődí; mellét széles szalagról függő aranygyapjú díszíti; alant :
PET. HOFER FEC'.

DC MAGNA TRANSILVANIA SOLE ET LVNA POTENS AST DIGNA SOCI
VENERE POTENTIOR. (1770.)

Két bányász fémrögöt hord az olvaszdába.

XX. Tábla, 1. sz.

(Imre egyetemi tanár czinlapjaiból).

II.

II. József erdélyi utazása.

1. IOSEPHVS . II . PIVS . FELIX AVG . Balra fordúlt babérkoszorús feje; alant : KRAFFT F.

✕ FELICITAS DACIAE. alúl : PROPECTIO AVG. MDCCCLXXIII. II. József babérkoszorús fejével, római jelmezben, balra lépdelő paripájáról jobbát nyújtja az előtte térdelő, címerét tartó s kőfallal koronával ékes Erdélynek, jobbról személyesített Adakozás tetszaru-jából érmet ömleszt.

XX. Tábla. 2. sz.

(Schau- und Denkmünzen. II. 350).

(Nemzeti Múzeum. réz.)

2. IOSEPHVS II . AVGVSTVS . A többi mint 1. alatt; alúl : I . N . WIRT . F .

✕ Mint 1. alatt.

(Ezüst és réz, a nemz. Muz.)

III.

3. IOSEPHVS II . PIVS . FELIX . AVG . Balra fordúlt babérkoszorús feje; alant : KRAFFT F.

✕ ADVENTUS AVG . MDCCCLXXIII . II. József babérkoszorús fejével, római öltözkében jobbra lépdelő paripán, személyesített Adakozás kíséretében, várkapuhoz közelít; a kapu fölött koronás paizson Erdély hármasszínűre díszkedik következő fölirattal : S . P . Q . D . OPTIM . PRINC . (Senatus Populusque Daciae Optimo Principi.)

XX. Tábla. 3. sz.

4. Mint 2. alatt.

✕ Mint 3. alatt.

(Ezüst és réz, a nemz. Muz.)

IV.

Balra fordúlt mellképe. — Jelmondat.

IOS . II . D . G . R . I . S . A . GER . IER . REX . Balra fordúlt mellképe babérkoszorús fejjel, hátul esomóba kötött hajjal, mellét széles szalagról függő aranygyapjú ékesíti; alúl : E. (Alba Julia.)

✕ VIRTUTE ET EXEMPLO 1768. Két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart; mellén aranygyapjúba foglalt koronás paizson Ausztria s Lotharingia címerei állanak; a téren : H. G. alant : 2.

XX. Tábla. 4. sz.

Forgalmi példányból rajzoltatott le.

V.

Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén Ausztria s Lotharingia címerei.

IOS . II . D . G . R . I . S . A . GE . HV . BO . REX . Balra fordúlt babérkoszorús feje, hátul esomóba kötött hajjal; alant : E. (Alba Julia).

✕ ARCH . A . D . BVRG . LOTH . M . D . H . 1789. Két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjúba foglalt koronás paizson Ausztria s Lotharingia címerei láthatók.

XX. Tábla. 5. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

VI.

Huszas.

1. IOSEPH . II . D . G . R . I . S . A . GE . REX . A . A . LO
& M . H . D . Két babérágba foglalt balra fordúlt babérkoszorús feje,
hátsó csomóba kötött hajjal, mellett széles szalagról függő aranygyapjú
ékesíti; alant : E . (Alba Julia.)

✠ VIRTUTE ET EXEMPLO . 1779 ✕ Két fénykoros fejű ko-
ronázott sas kardot, kormánypálczát és gömböt tart, mellett aranygyap-
júba foglalt koronás paizson Ausztria és Lotharingia czímerei állanak;
a téren : H . S . alant : 20. babér- és pálmaág között.

XX. Tábla. 6. sz.

2. Mint 1. alatt; 1765 ✕ . a téren : H G.

3. Mint 1. alatt; 1773 . ✕ . a téren : H G.

4. Hasonló; 1780. a téren : H S.

5. IOSEPH . II . D . G . R . I . S . A . GERM . HV . BO . REX .
alul : E.

✠ ARCH . AVST . D . BVRG . LOTH . M . D . HET . 1783.
minden jegy nélkül.

6. Mint 5. alatt; 1790. ✕ .

(Nemzeti Múzeum.)

VII.

Tízes.

1. IOSEPH . II . D . G . R . I . S . A . GE . REX . A . A . LO .
& M . H . D . Két babérágba foglalt balra fordúlt babérkoszorús feje,
hátsó csomóba kötött hajjal, mellett széles szalagról függő aranygyapjú
ékesíti; alant : E . (Alba Julia.)

XC VIRTVTE ET EXEMPLUM . 1770 X Két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba foglalt koronás paizson Ausztria s Lotharingia czímerei tűnnek föl; a téren : H . G . alúl : babér- és pálmaág között 10.

XX. Tábla. 7. sz.

2. Mint 1. alatt; 1776. a téren : H G.

3. IOS . H . D . G . ROM . IMP . S . A . GER . HVNG . BOH . REX . alúl : E.

XC ARCH . AVST . D . B . LOTH . M . D . HETR . 1782 X a téren semmi jegy.

4. JOSEPH . H . D . G . R . I . S . A . GERM . HV . BO . REX . alúl : E.

XC ARCH . AVST . D . BVRG . LOTH . M . D . HET . 1790. a téren semmi jegy.

(Nemzeti Múzeum.)

VIII.

Három krajczáros garas.

1. IOS . H . D . G . R . I . S . A . G . R . A . A . LO & M . H . D. Balra fordúlt babérkoszorús feje, hátul esomóba kötött hajjal, mellet széles szalagról függő aranygyapjú ékesíti; alant : E. (Alba Julia.)

XC VIRTVTE ET EXEMPLUM . 1777. Két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálczát tart, mellén aranygyapjúba foglalt 3. a téren : H. G.

XX. Tábla. 8. sz.

(Löffler, pesti fogorvos gyűjteményéből.)

2. Mint 1. alatt; 1773. a téren : H G.

3. IOS . II . D . G . R . I . S . A . GE . HV . BO . REX .
alúl : E.

✕ ARCH . A . D . BVRG . LOTH . M . D . H . 1785. a téren
semmi jegy.

(Nemzeti Múzeum.)

II. LEOPOLD,

1790—1792.

A. Fémerek.

B. Arany és ezüst forgalmi érmek.

I.

Hódolati fémerek.

1. LEOPOLDVS . II . P . F . AVGVSTVS . Balra fordúlt bérkoszorús feje; alúl : I. N. WIRT F.

☩ PIETATE . ET . CONCORDIA . Tömjénző oltár, homlokzatán ez áll : FIDEI . ez alatt nap és hold a székelők, nyílt szárnyú sas a magyarok címerei láthatók; magát az oltárt, kígyózó szalaggal egybekapcsolt hét vár, mint a szászok címerei körítik.

XX. Tábla, 9. II. sz.

2. IMP . CAES . LEOPOLDO . II . P . F . AVG . HOMAGIVM .
PRAESTITVM . CLAVDIOPOLI . XXIII . DEC . MDCCXC.

☩ Mint 1. alatt.

XX. Tábla, 10. II. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

3. IMP . CAES . LEOPOLDO . II . P . F . AVG . HOMAGIVM .
PRAESTIT . CLAVDIOPOLI . XXIII . DEC . MDCCXC. Hat sorra osztott fölirat.

☩ PIETATE . ET . CONCORDIA . Tömjénző oltár, FIDEI fölirattal és Erdély hármassal.

XX. Tábla, 12. sz.

4. Mint 3. alatt; $1\frac{1}{4}$ arany.
5. Hasonló; $\frac{1}{2}$ arany.
6. Mint 3. alatt; de kisebb ezüst.

(Nem. Muzeum.)

II.

Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén Ausztria s Lotharingia czímerei.

LEOP . II . D . G . R . IMP . S . A . GE . HV . B . REX . Balra fordúlt babérkoszorús feje; alúl : E.

✠ ARCH . A . D . BVRG . LOTH . M . D . H . 1791. Két fénykörös fejű koronázott sas kardot és kormánypálcát tart, mellén aranygyapjúba foglalt koronás paizson Ausztria s Lotharingia czímerei tűnnek föl.

XX. Tábla, 13. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

III.

Huszas.

1. LEOP . II . D . G . R . I . S . A . GERM . HV . BO . REX . Két babérágba foglalt balra fordúlt babérkoszorús feje, alant : E.

✠ ARCH . AVST . D . BVRG . LOTH . M . D . HET . 1791 . Két fénykörös fejű koronázott sas jobb lábával kardot és kormánypálcát tart, baljában keresztes gömb, mellén aranygyapjúba foglalt koronás paizson Ausztria és Lotharingia czímerei állanak; alúl babér- és pálmaág között 20.

XX. Tábla, 14. sz.

2. Mint 1. alatt; 1792.

(Nemzeti Muzeum.)

I. F E R E N C Z,

1792—1835.

A. Fémerek.

B. Arany, ezüst és réz forgalmi érmek.

I.

Fémer az erdélyi utazásra.

1. FRANCISCVS I . AVST . IMP . REX . VNG . M . PRIN .
TRANS . CAROLINA AVGVSTA IMPERATRIX . Fent : TVTATVR .
ET . AVGET . Alant : FELIX . A . A . IN . DACIAM . ADVENTVS .
C. WVRSCHBAUER. F.

Mindkettőnek arczképe szemközt.

XC AVGVSTIS . HOSPITIBVS . PRO . MELIORE . DOTATI-
ONE . IN . ALVINTZ.

Alúl : FELICITATEM . PERP . VOVET CAPIT . TRANSILV .
MDCCCXVII . Égő oltár, melyre Vestaszűz hála áldozatot önt, jobbról
egyház, balról messze távolban Alvincz tűnik föl; a felhőkben sugár-
körbe foglalt kereszt lebeg.

XXI. Tábla, 1. sz.

2. Mint 1. alatt; de a TVTATVR ET AVGET hiányzik.

(Nemzeti Múzeum.)

II.

Ugyanazon erdélyi utazásra.

FRANCISCO I CAES : ET CAROLINAE AVG . PRIMAE DACIAM INVISENTI IMPERATRICI.

Alant : DACIA LAETA . MDCCCXVII . Virággal koszorúzott nemtő a lángot vetett, és magasan füstölgő oltárra babérszálat tűz, az oltár homlokzatát színekkel jelzett*) Erdély czímerei díszítik.

XC VIDISSE SAT EST. A teljes fényben ragyogó nap legyőzi a felhők sötétségét.

XXI. Tábla. 2. sz.

(Nemzeti Múzeum.)

III.

Szintazon erdélyi utazásra.

Kisebb körben : FRANCISCVS I . AVST . IMP . HVN . REX .
CAROLINA AVGVSTA . IMP.

Nagyobb körben : PRINCIPIS EST VIRTVS MAXIMA NOSSE
SVOS.

Mindkettőnek öszvefoglalt balra fordúlt képe; alant : C. Wurschbauer F.

XC FAVSTO PROSPERO SOSPITI ADVENTV AVGVSTI ET AVGVSTAE CONSILIO ET ARMIS PACATO ORBE DICIONES AVSTRIACAS SVBDITOSQVE OVANTES FELICI ITINERE LVSTRANTIBVS DEVOTE ADDICTA LAETA PROVINCIA DACIAE
KAL . 30. AVG . MDCCCXVII. Tizenkét sorra osztott fölirat.

XXI. Tábla. 3. sz.

(Nemz. Múzeum.)

*) Itt az érmész rosszúl jelzi az Erdély czímereinek színeit; mert a nap és hold a székelyek, és nyílt szárnyú sas a magyarok czímerei nem ezüst, hanem kék téren kell, hogy álljanak. A ezimertan következő szabályok szerint jelzi a czímerek és czímermezők színeit:

Pontok aranyt tesznek s a jegy kihagyása ezüstöt, Álva verest, kék színt fekvő vonáska jelent, A zöld balra ledől, a bíbor balra megyen föl, Kockázott négyszög búsfeketére mutat.

IV.

A. Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén hármus címér.

1. FRANCISCVS I . D . G . AVSTRIAE IMPERATOR . Balra fordúlt babérkoszorús feje; alúl : E.

DC HVN . BOH . LOMB ET . VEN . GAL . LOD . IL . REX . A . A . 1825. Két fejű koronázott sas, jobb lábával kardot és kormány-pálcát tart, baljában keresztes gömb; mellén aranygyapjúba foglalt paizson Csehország, Ausztria s Lotharingia címerei állanak.

XXI. Tábla. 4. sz.

Forgalmi példányból rajzoltatott le.

B. Balra fordúlt feje. — Kétfejű sas, mellén kettős címér.

2. FRANC . II . D . G . R . IMP . S . A . GE . HV . BO . REX . Balra fordúlt babérkoszorús feje, alúl : E.

DC ARCH . A . D . BVRG . LOTH . M . D . H . 1792. Koronázott két fénykörös fejű sas, kardot és kormány-pálcát tart, mellén koronás paizson Ausztria s Lotharingia címerei láthatók

(Nemz. Muzeum.)

V.

Egész, fél és $\frac{1}{4}$ koronás tallér.

FRANC . II . D . G . R . I . S . A . GER . HIE . HVN . BOH . REX . Balra fordúlt babérkoszorús feje; alúl : E. (Alba Julia.)

DC ARCH . AVST . DVX . BVRG . LOTH . BRAB . COM . FLAN . 1797. Endre másképp burgundi döntött nagy kereszt, szögeit magyar, német és cseh három korona s aranygyapjú foglalják el. (Koronás tallér).

XXI. Tábla, 5. sz.

2. Szintolyan és ugyanazon 1797. évi $\frac{1}{2}$ és
3. $\frac{1}{4}$ koronás tallér.

(Nemzeti Muzéum.)

VI.

Tallér.

FRANCISCVS I . D . G . AVSTRIAE IMPERATOR . Balra fordúlt repkénynyel koszorúzott feje; alúl : E.

✕ HVN . BOH . LOMB . ET . VEN . GAL . LOD . IL . REX . A . A . 1824. Két fejű koronázott sas, jobb lábával kardot és kormánypálczát tart, baljában keresztes gömb, mellén aranygyapjúba foglalt és több lovagrenddel díszített paizson, Csehország Ausztria s Lotharingia czímerei állanak.

XXI. Tábla, 6. sz.

Forgalmi példányból rajzoltatott.

VII.

Huszas.

1. FRANC . II . D . G . R . I . S . A . GERM . HV . BO . REX . Babérral koszorúzott balra fordúlt feje, két babérágba foglalva; alant : E.

✕ ARCH . AVST . D . BVRG . LOTH . M . D . HET . 1795 ✕ Két fénykörös fejű koronázott sas, jobb lábával kardot és kormánypálczát tart, baljában keresztes gömb, mellén aranygyapjúba foglalt koronázott paizson Ausztria s Lotharingia czímerei állanak; alúl : babér és pálmaág között. 20.

XXI. Tábla, 7. sz.

2. FRANCISCVS I . D . G . AVST . IMPERATOR . alól : E .
 DC HVN . BOH . LOMB . ET . VEN . GAL . LOD . IL . REX .
 A . A . 1824. de a sas mellén korona nélküli paizson, Osehország, Ausztria s Lotharingia czímerei láthatók.

3. Mint 2. alatt; de fejét befoglaló két babérág hiányzik, alól :
 E . 1835.

Tízes.

4. Mint 1. alatt; de alól babér és pálmaág között 10. 1795.
5. Hasonló; 1796.
6. Szintolyan; 1797.
7. Mint 2. alatt; 1828.

(Nemzeti Muzeum.)

VIII.

12 krajczáros.

KAI . KÖN . ERBLÄNDISCHE . SCHEIDMÜNZ . Két fény-
 körös fejű koronázott sas kardot és keresztes gömböt tart, mellén arany-
 gyapjúba foglalt koronázott paizson Ausztria s Lotharingia czímerei
 állanak.

DC 12. KREÜTZER . 1795 . babér- és pálmaág között E.

XXI. Tábla, 8. sz.

(Némz. Muzeum.)

IX.

Hetes.

FRANC. II . D . G . R . IMP . S . A . GE . HV . B . REX . A .
 A . Csillóbe foglalt két fénykörös fejű koronázott sas, jobb lábával
 kardott és kormánypálczát tart, baljában keresztes gömb, mellén arany-
 gyapjúba foglalt koronázott paizson Ausztria s Lotharingia czímerei ál-
 lanak; a téren : VII.

⦿ Dísztett esüllőbe foglalt 7. szám, babér- és pálmaág, 1802.
 évszám és E. (Gyulaféhevár.)

XXI. Tábla, 9. sz.

(Nemzeti Muzeum.)

X.

Három krajczáros garas.

1. FRANCISCVS . I . D . G . AVST . IMPERATOR . Babérral
 koszorúzott balra fordúlt feje; alant : E.

⦿ HVN . BOH . LOMB . ET . VEN . GAL . LOD . IL . REX .
 A . A . 1830. Két fejű koronázott sas, jobb lábával kardot és kormány-
 pálczát tart, baljában keresztes gömb; mellén aranygyapjúba foglalt 3.

XXI. Tábla, 10. sz.

2. Mint 1. alatt; 1826.

3. Hasonló; 1828.

(Nemzeti Muzeum.)

XI.

Réz 30 krajczáros.

* FRANZ . KAIS * V . OEST . KOEN * Z . HUNG . BOEH * GALIZ . U . LOD . Szemesés esütlőbe zárt babérral koszorúzott balra fordúlt feje; alúl : E . a esütlő négy oldalán kívül, 30. szám szinte négyszer adatik elő.

✕ * DREYSSIG * KREUTZER * ERBLAEND * ISCH . 1807. Szemesés esütlőbe foglalt két fejű koronázott sas kardot és kormánypálezát tart, mellén aranygyapjúval körítet 30 szám látható; a esütlő oldalain kívül olvashatni : WIENER ST . BANCO ZETT . THEILVNGS MÜNZ Z . 30. K.

XXI. Tábla, 11. sz.

Réz 15 krajczáros.

FRANZ . KAIS . V . OEST . KOEN . Z . HVN . BOEH . GALIZ . U . LOD . Csütlőbe zárt balra fordúlt babérkoszorús feje; alúl : E . a esütlő behorpasztott két oldalánál : 15. szám kétszer fordul elő.

✕ FÜNFZEHEN KREUTZER . ERBLAENDISCH . 1807. Szemesés esütlőbe foglalt kétféjű sas kardot és kormánypálezát tart, mellén 15. a esütlő horpadásainál 15. kétszer adatik elő; a esütlő oldalain belül olvashatni : WIENER ST . BANCO ZET . THEILUNG . Z . 15.

XII.

3 krajczár.

FRANZ KAIS . V . OEST . KÖN . Z . HU . BÖ . GAL . U . LO . Babérral koszorúzott balra fordúlt feje; alúl : E.

✕ * SCHEIDMÜNZE DER WIENER WAEHRUNG . Közepett : 3 KREUTZER. 1812.

XXI. Tábla, 12. sz.

XIII.

Krajczár.

K . K . OESTERREICHISCHE . SCHEIDEMÜNZE . Koronázott paizson két fejű sas, jobb lábával kardot és kormánypálczát tart, baljában keresztes gömb; mellén Csehország, Ausztria s Lotharingia czímerei láthatók.

✂ EIN KREUZER . babér- és pálmaág között 1816. alúl : E.

XXI. Tábla. 13. sz.

V. F E R D I N Á N D ,
1835—1848.

Hódolati fémer. 1837.

1. FERDINANDO . A . I . REGI . HVNG . M . P . TRAN-
SYLVANIAE . Balra fordúlt babérkoszorús feje.

✕ HOMAGIVM . PRAESTITVM . CIBINII . MDCCCXXXVII .
Herczegi korona alatt fekmentesen két térre szelt paizson felül : nap,
hold és félsas, alul : hét vár.

XXIV. Tábla, 5. sz.

(Arany : Dr. Szabó. † 1861. jul. 13.)

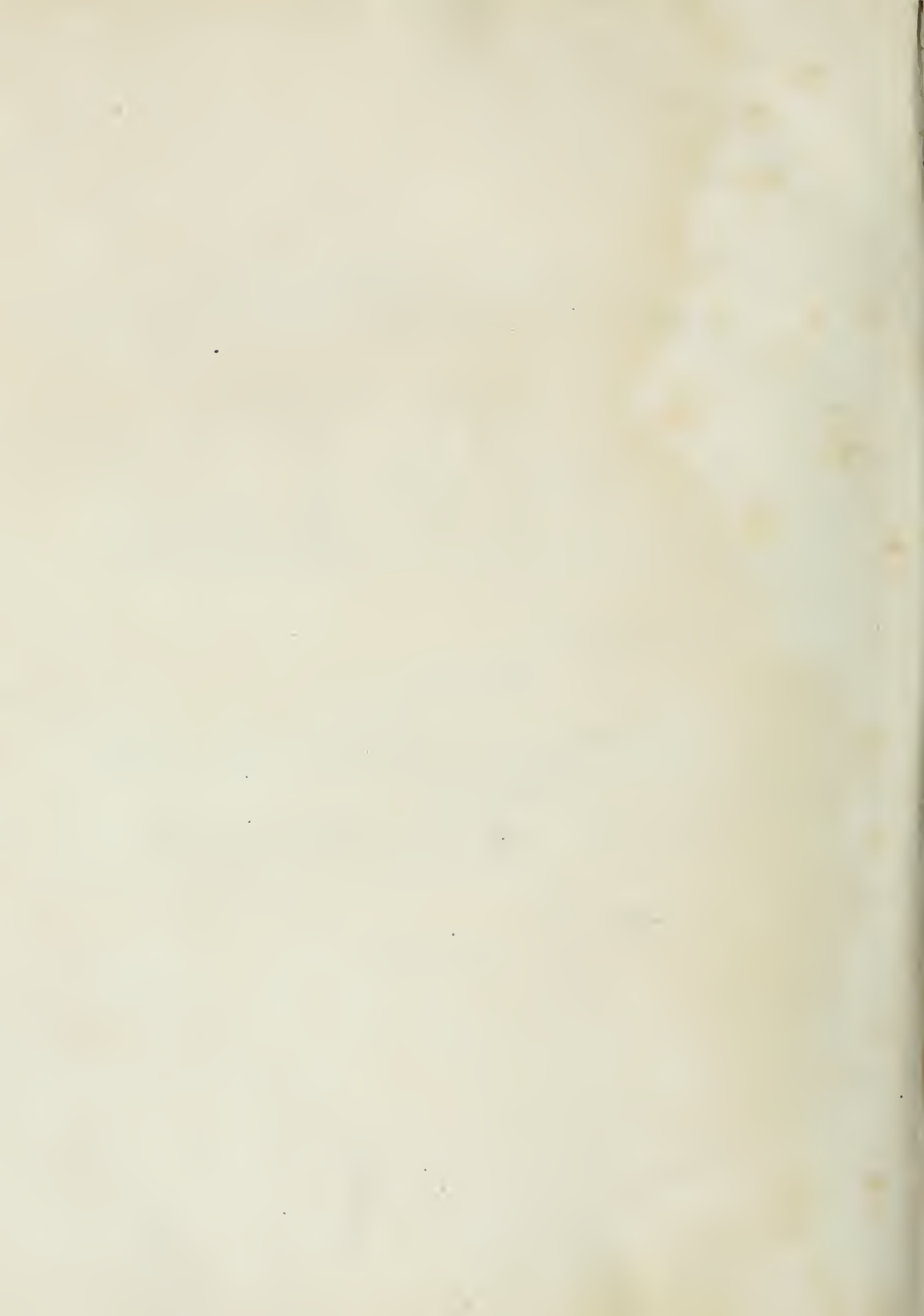
(Ezüst : nemz. Muzeum.)

2. FERDINANDO . AVSTR . IMP . REGI . HVNG . MAGNO .
PRINCIPI TRANSILVANIAE . Balra fordúlt koronás fejű mellképe;
jobb válla alatt : J . D . BOEHM . F.

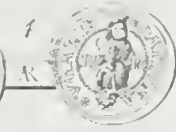
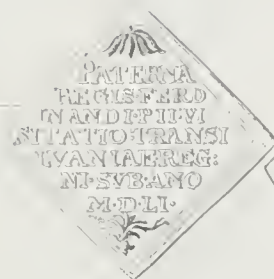
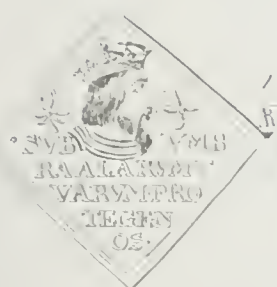
✕ HOMAGIVM . PRAESTITVM . CIBINII . MDCCCXXXVII .
Koronával ékes hercegi palást mennyezett alatt Erdély hármás címere.

XXIV. Tábla, 6. sz.

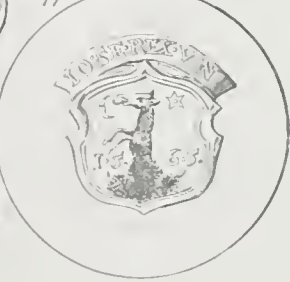
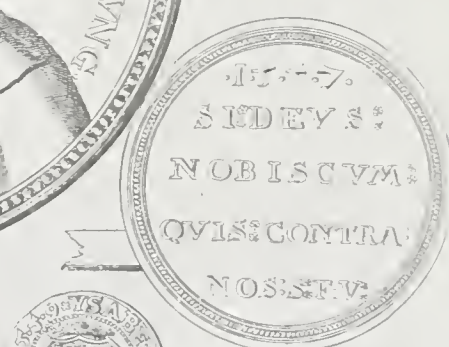
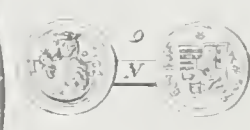
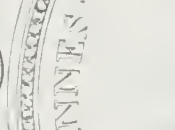
(Nemzeti Muzeum.)

Ferdinandi I

Joan Sigism Lapolya

Steph. Bathori.

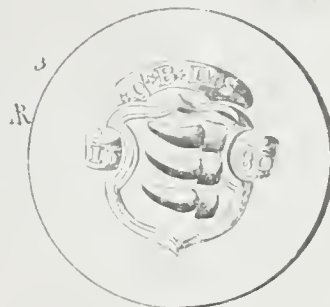

Christoph. Bathori.

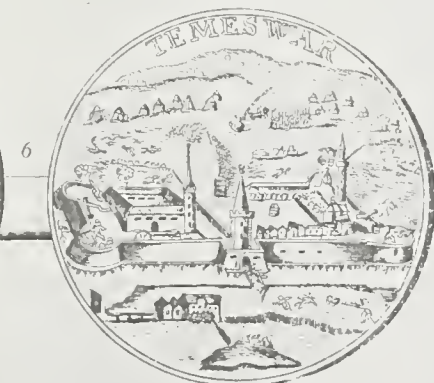

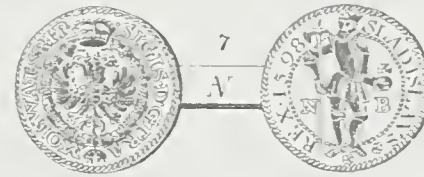
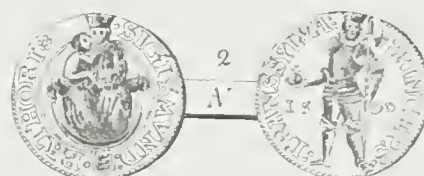
Club. Beaten

Sigism. Bethen

Michaelis Valachi.

Moyses Lekdy.

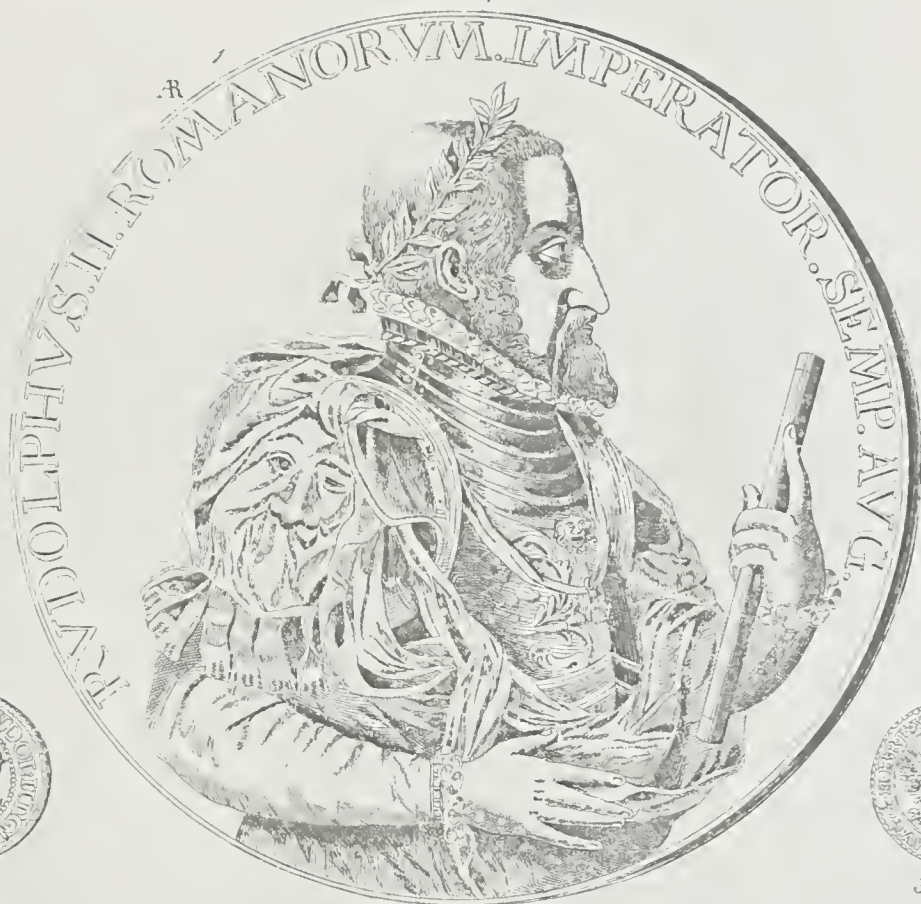

Rudolphi.

2 N

N

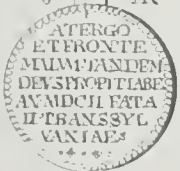

3 N

6

R

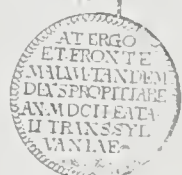
5

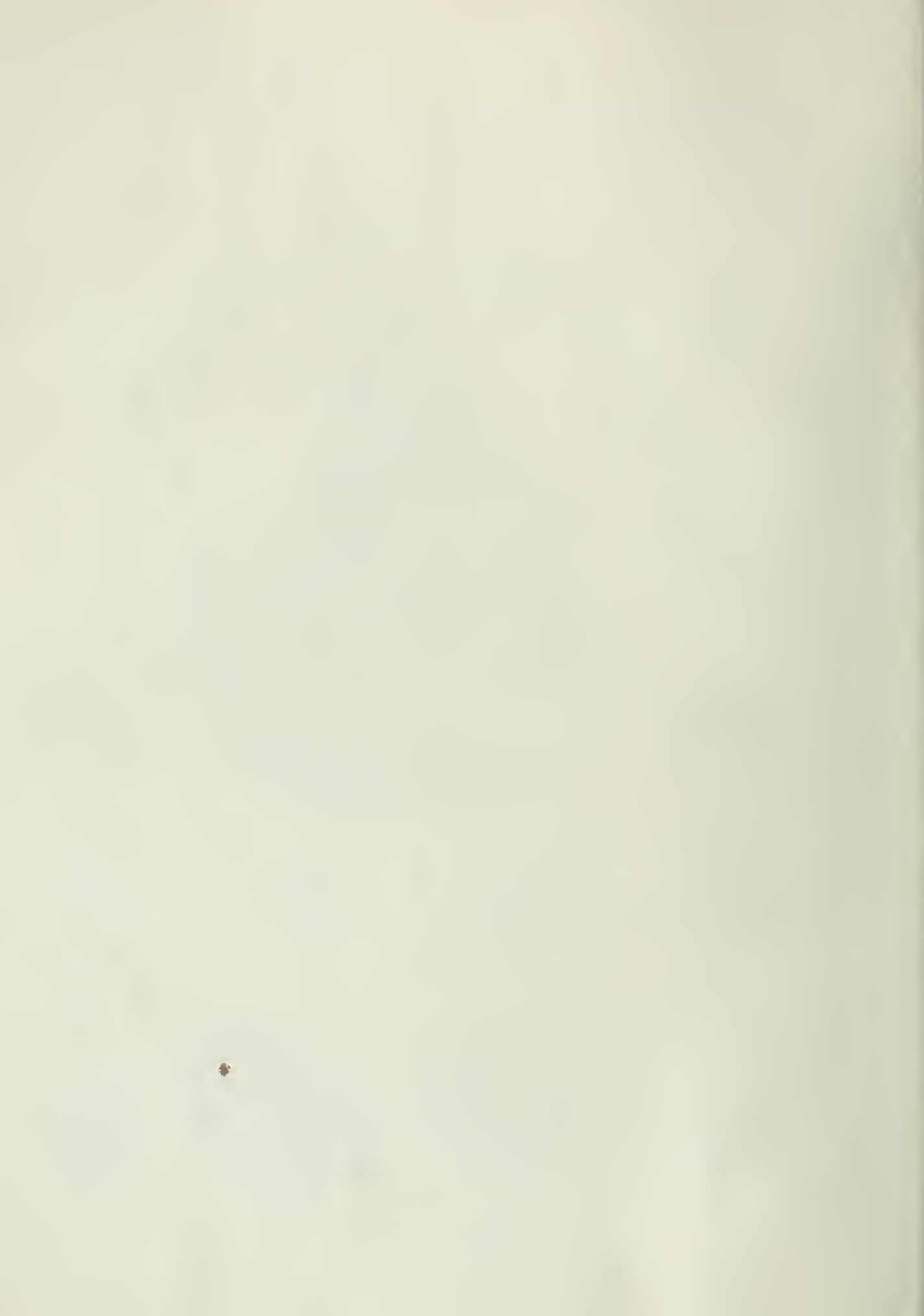
R

N

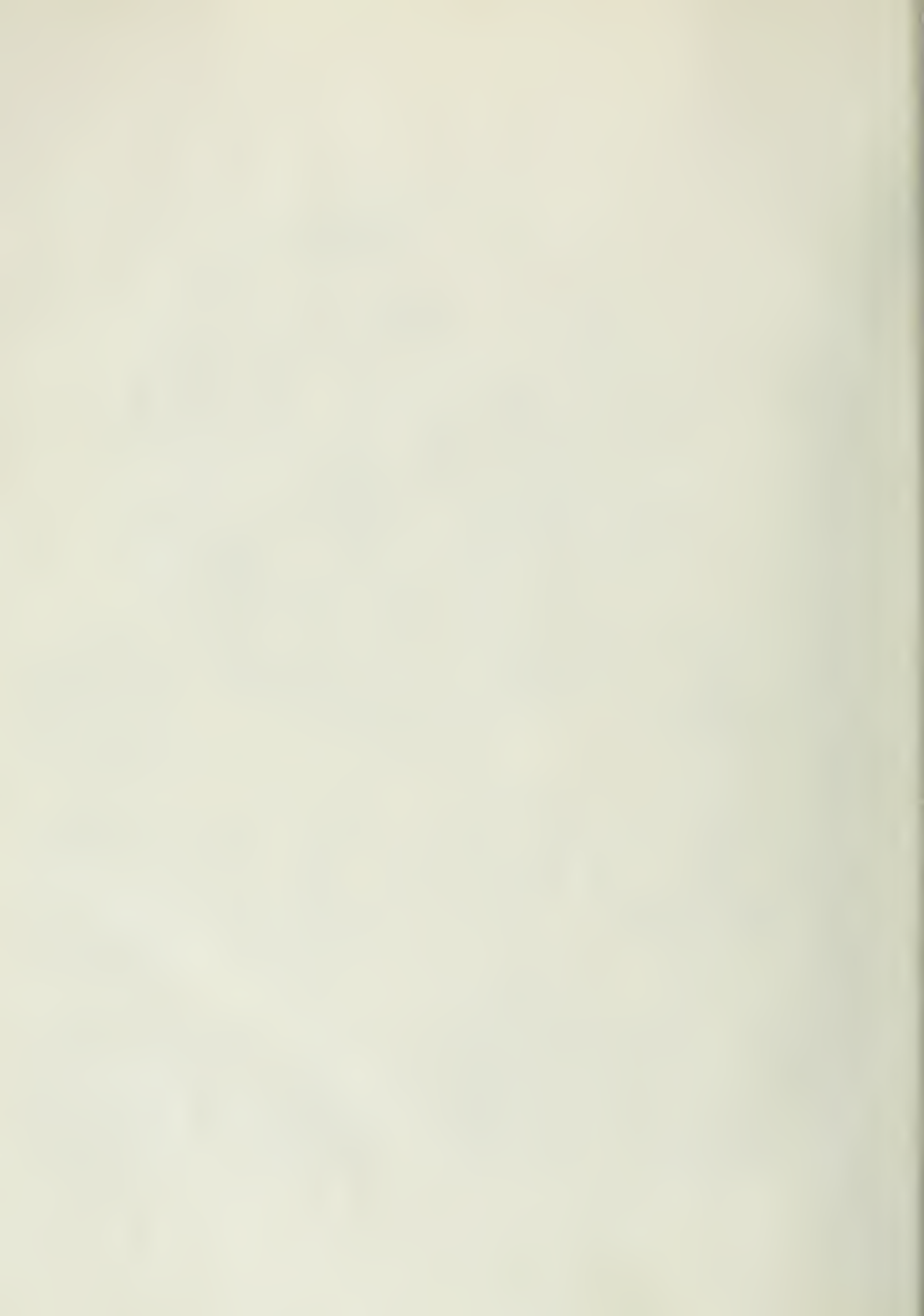

7 N

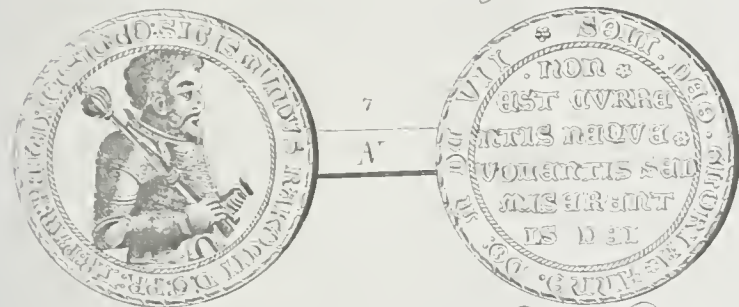

Sigism. Rákóczi

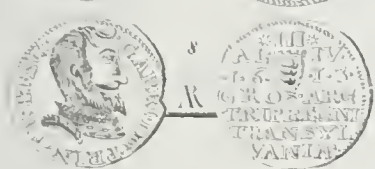
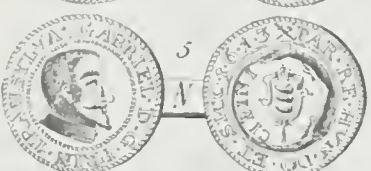
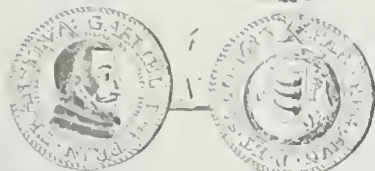
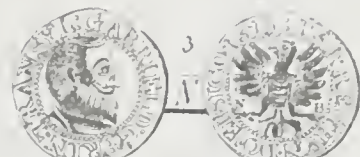
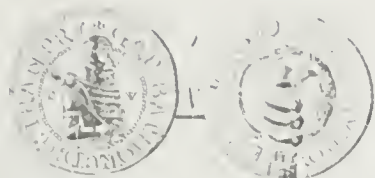

Sabr. Báthori

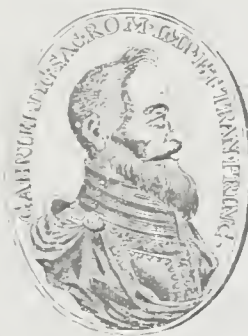
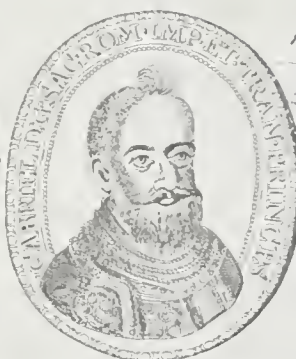
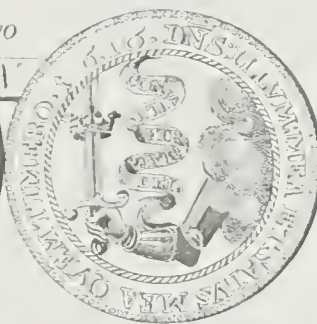

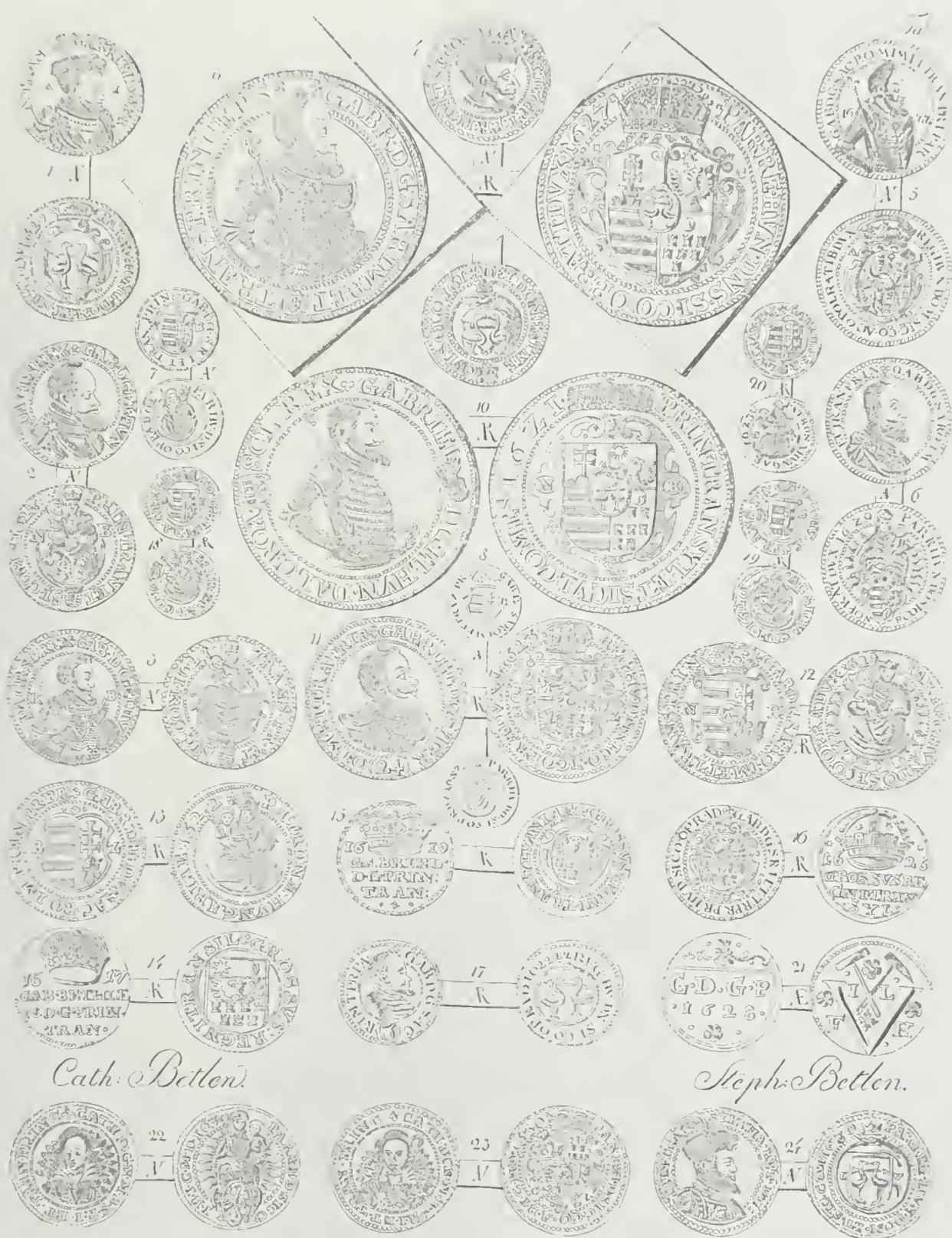

Sabr. Betten.

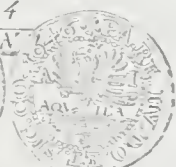
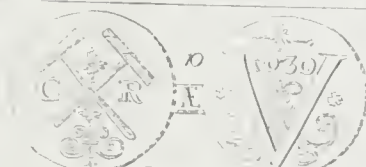
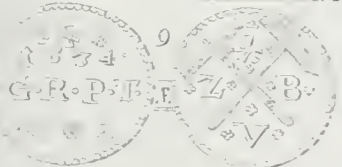
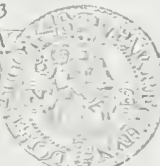
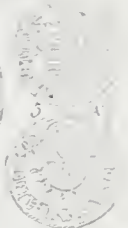
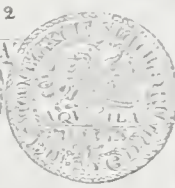
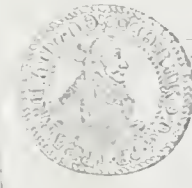
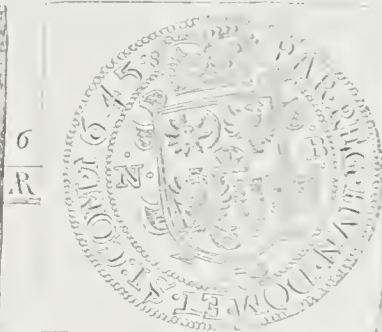
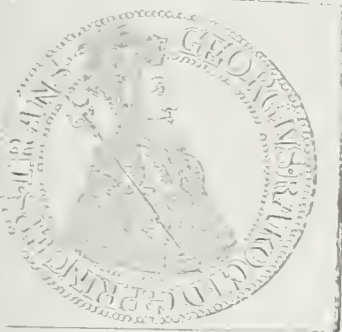

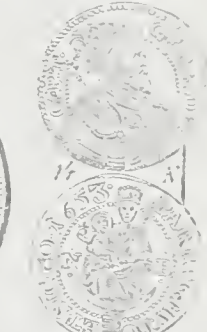

Georg I. Rakoczy

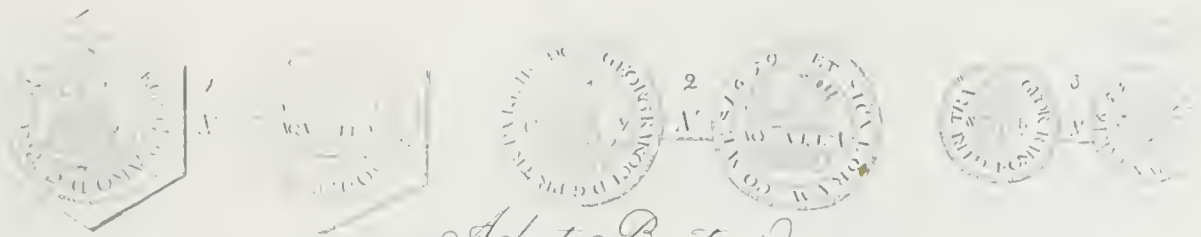
17

Georg II. Rakoczy

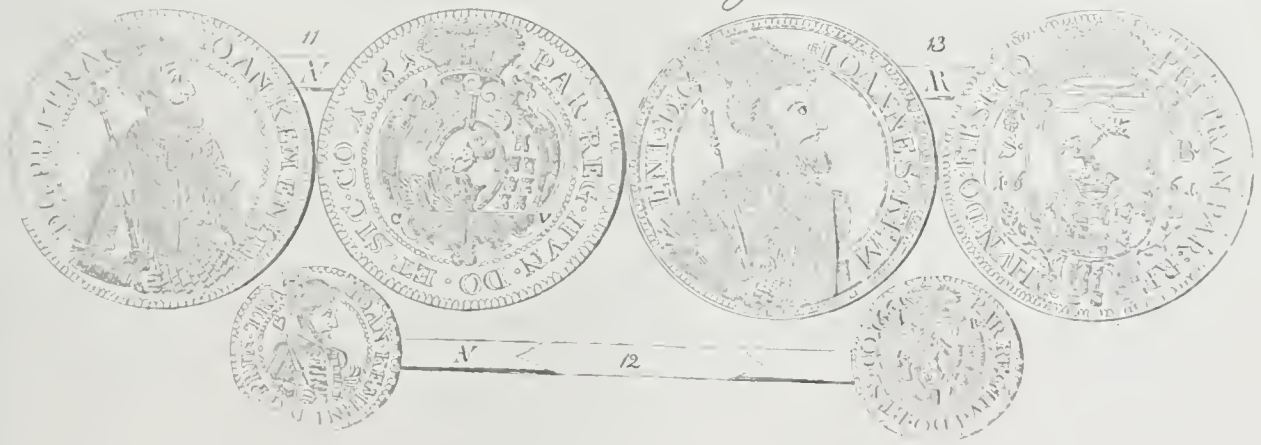

Achat: Bartolai

Jean: Kemény

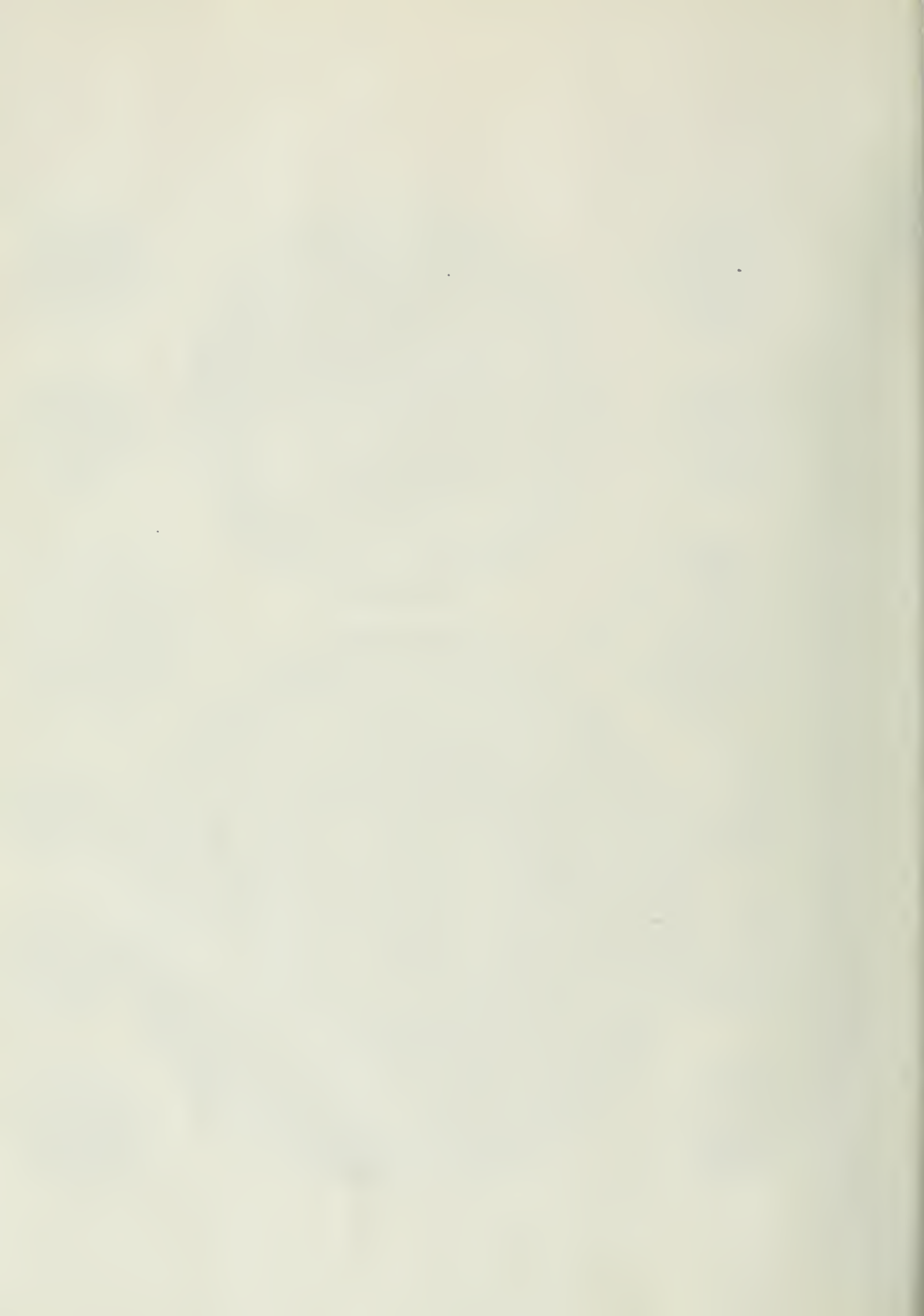
hoch groß

Repeldi 1.

Emer. Tökeli.

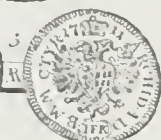

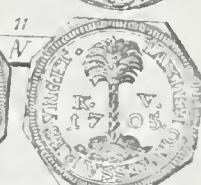

Joseph I.

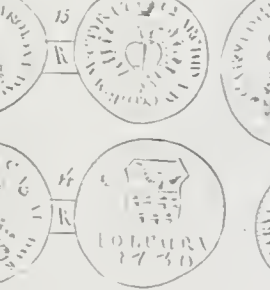
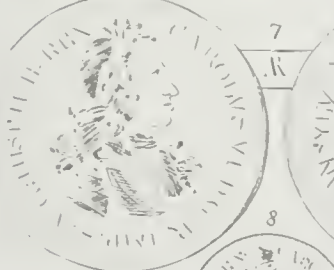
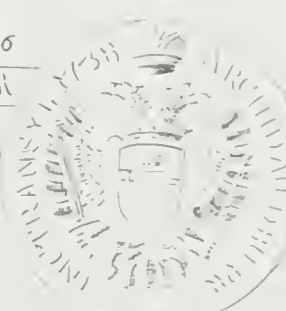
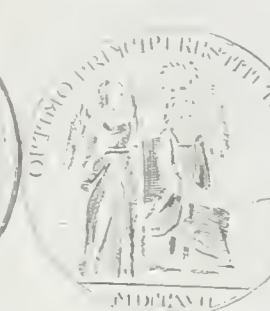
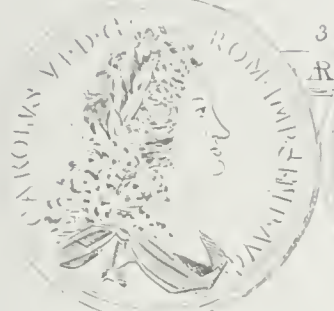
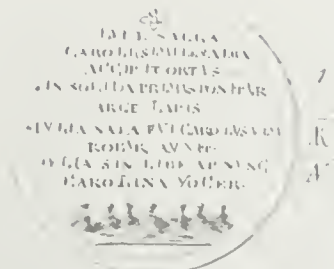
Tab. 1

Franc. Rakoczi

50. 11. 11

R

12

LEGE
MEXICANA
IV
TRANSACCIONES
RESTITUCION
INDIVIDUAL

凡

5.

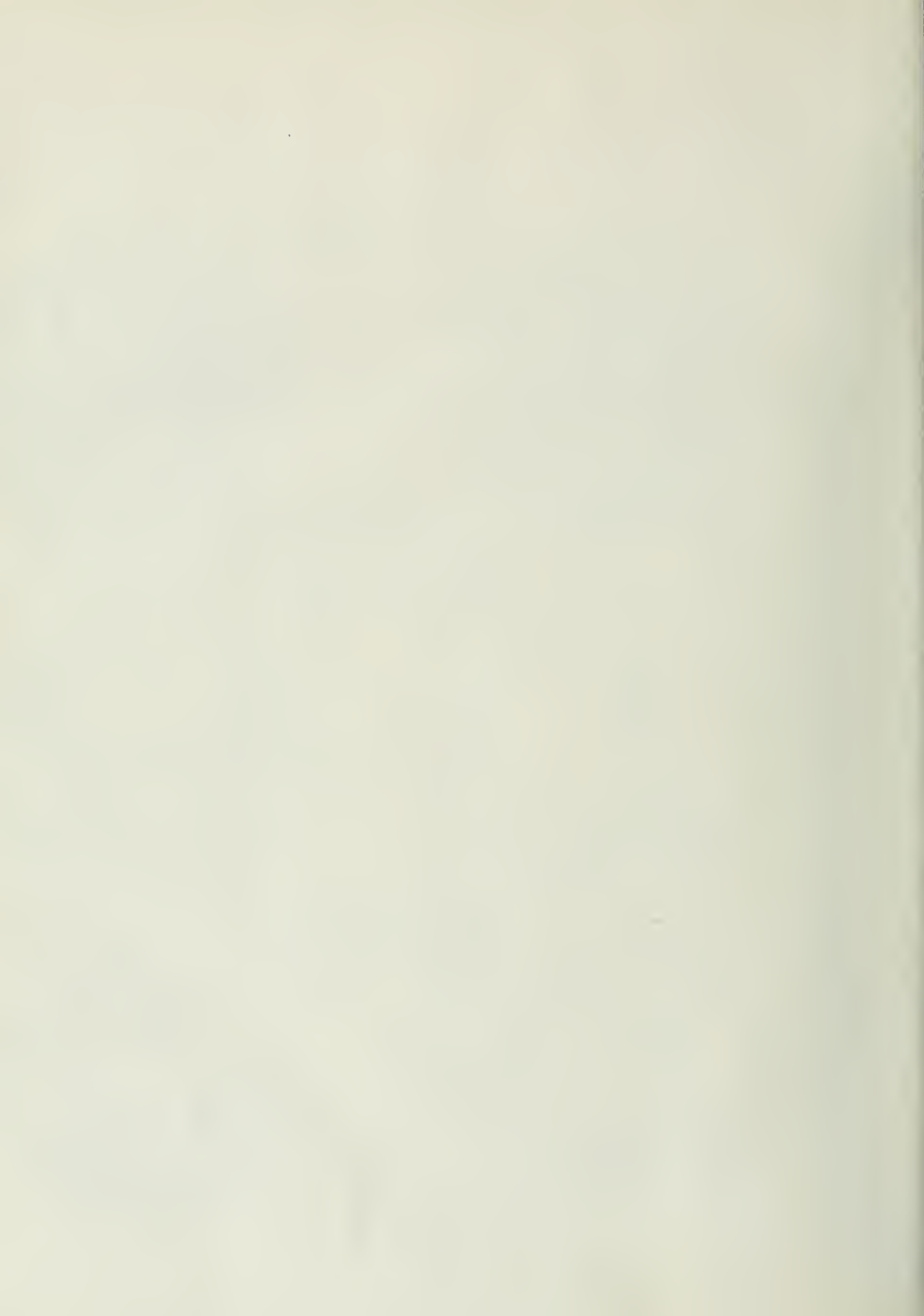
FUNDANTE
AUGUSTA MARIA
THERES R. I. E. R. I. G.
H. B. M. F. TRAN.
P. O. S. T. U. L. A. P. I. S. F. U. N. D.
M. E. N. T. I. P. R. O. E. U. G. E. N. D.
T. E. M. P. L. O. O. R. T. H. A. N. O.
T. R. O. P. H. I. T. H. E. S. S. A. N. I.
C. I. R. C. U. M. A. L. I. U. M.
M. D. C. C. L. X. X.

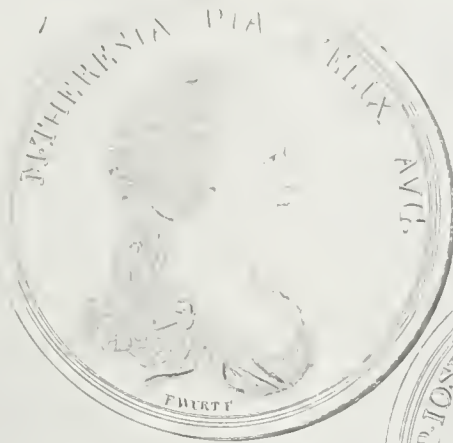

R

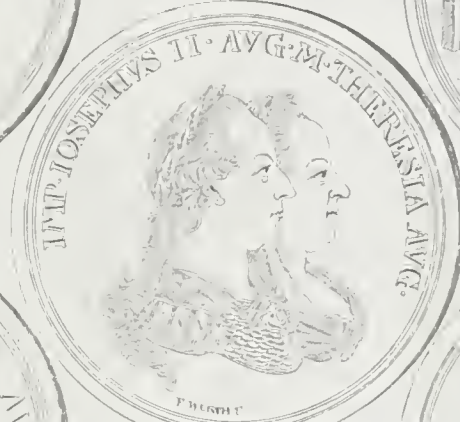

Æ

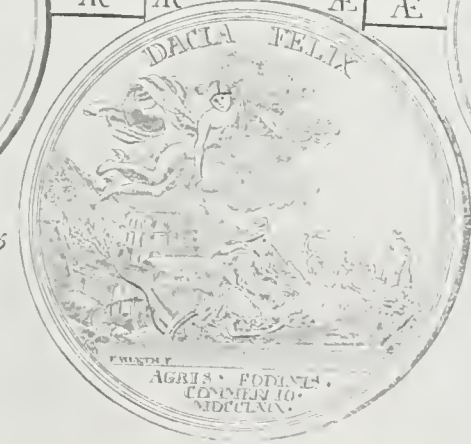
4

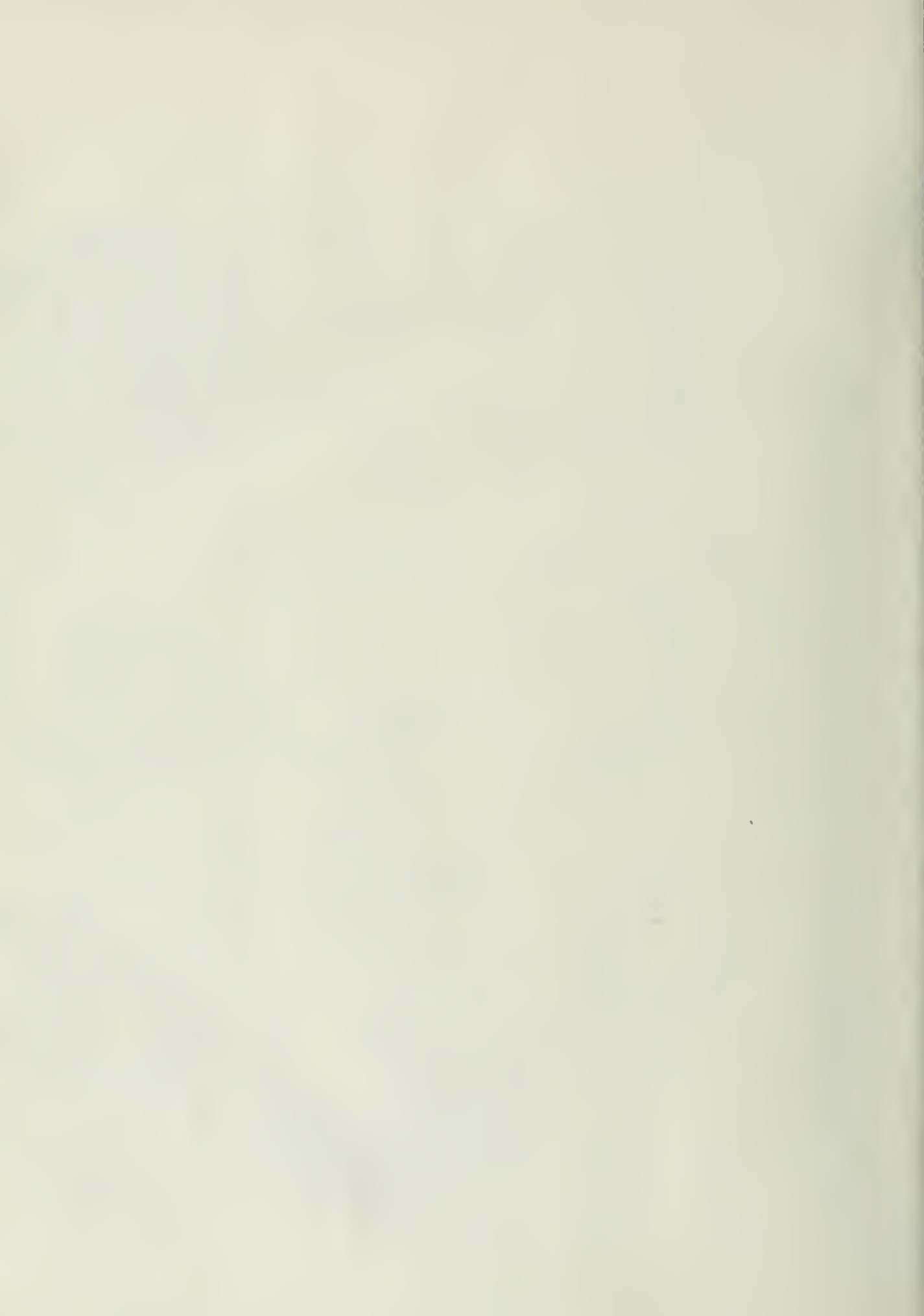

Æ

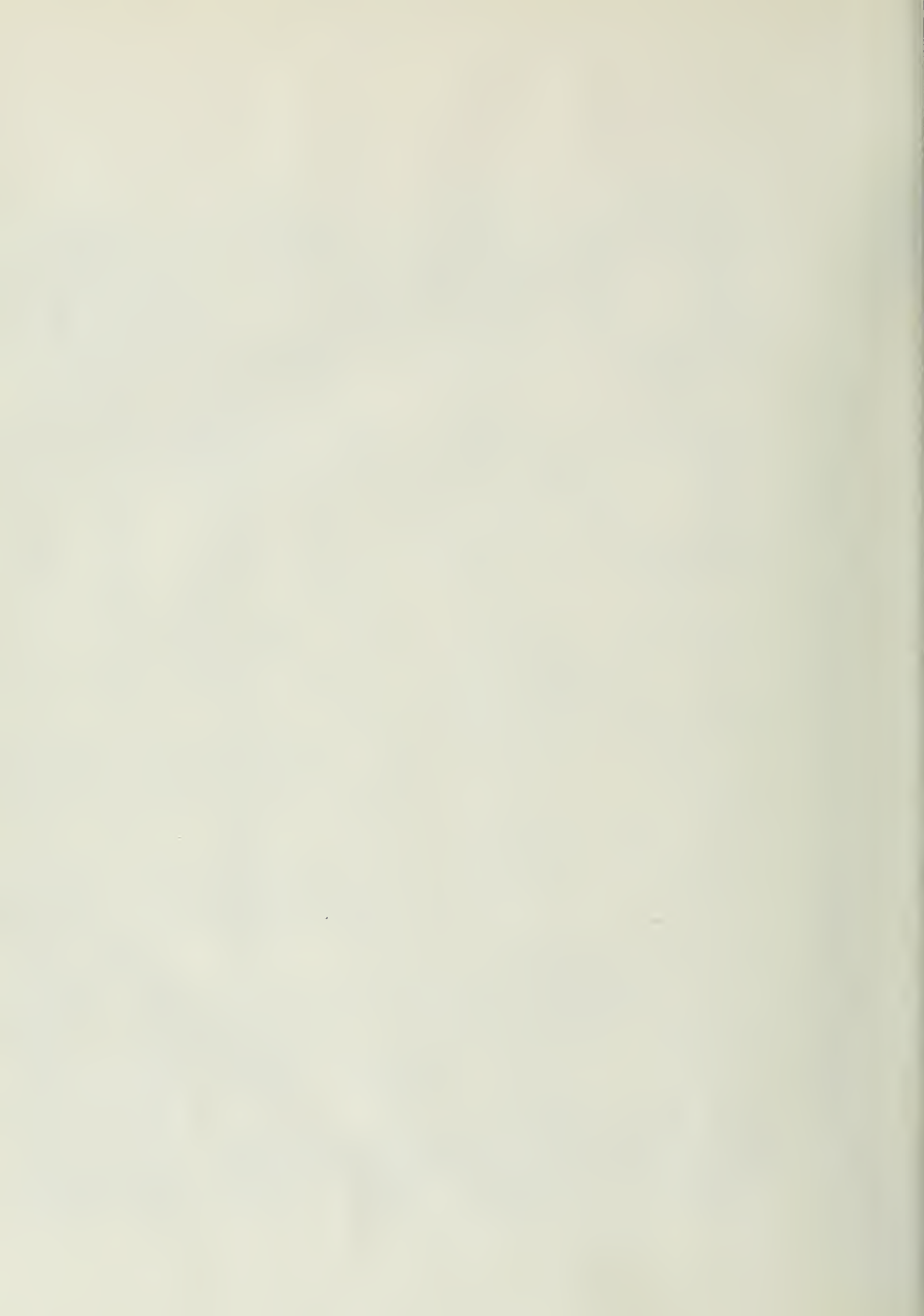
Æ

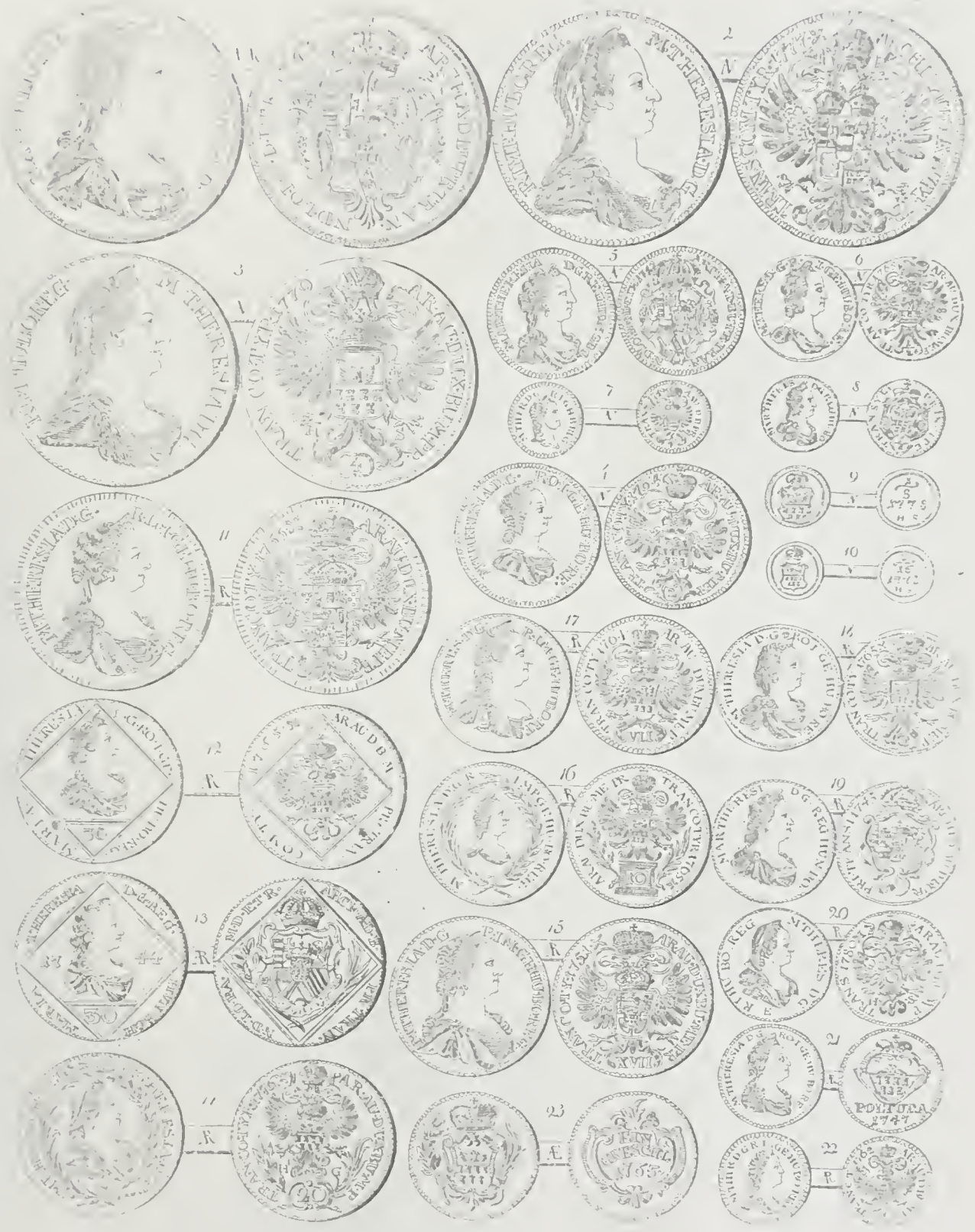

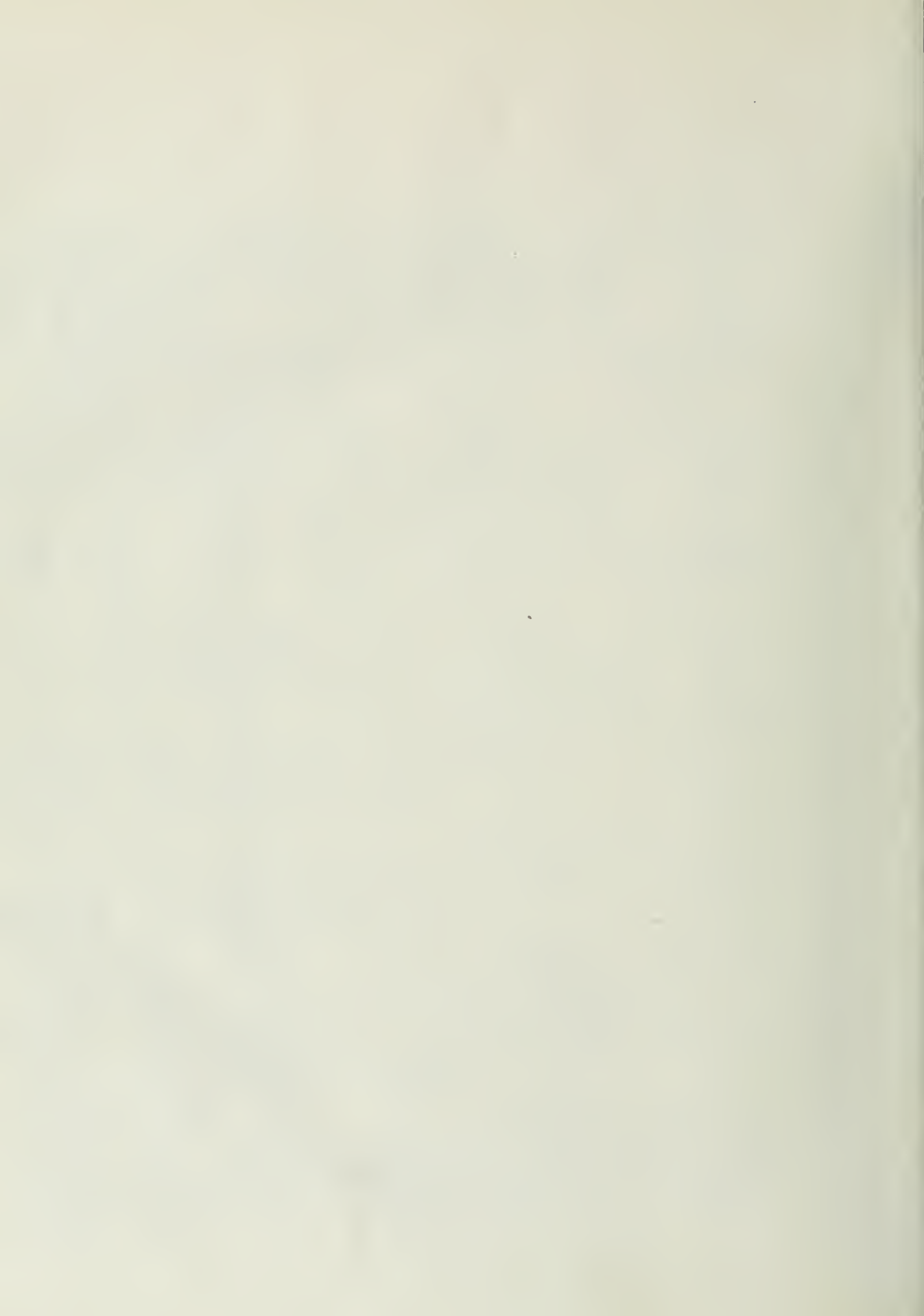

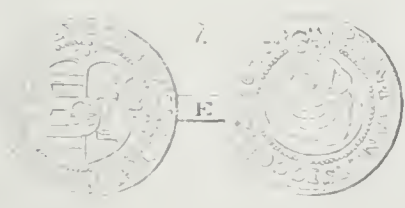
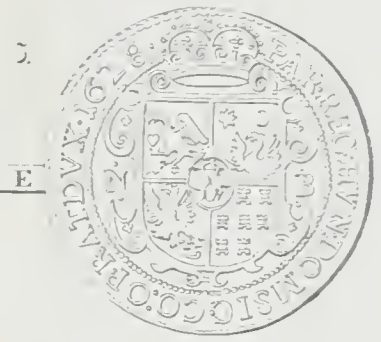

24. 1/1

6. E

7.

8.

2.

A

3.

E

4.

E

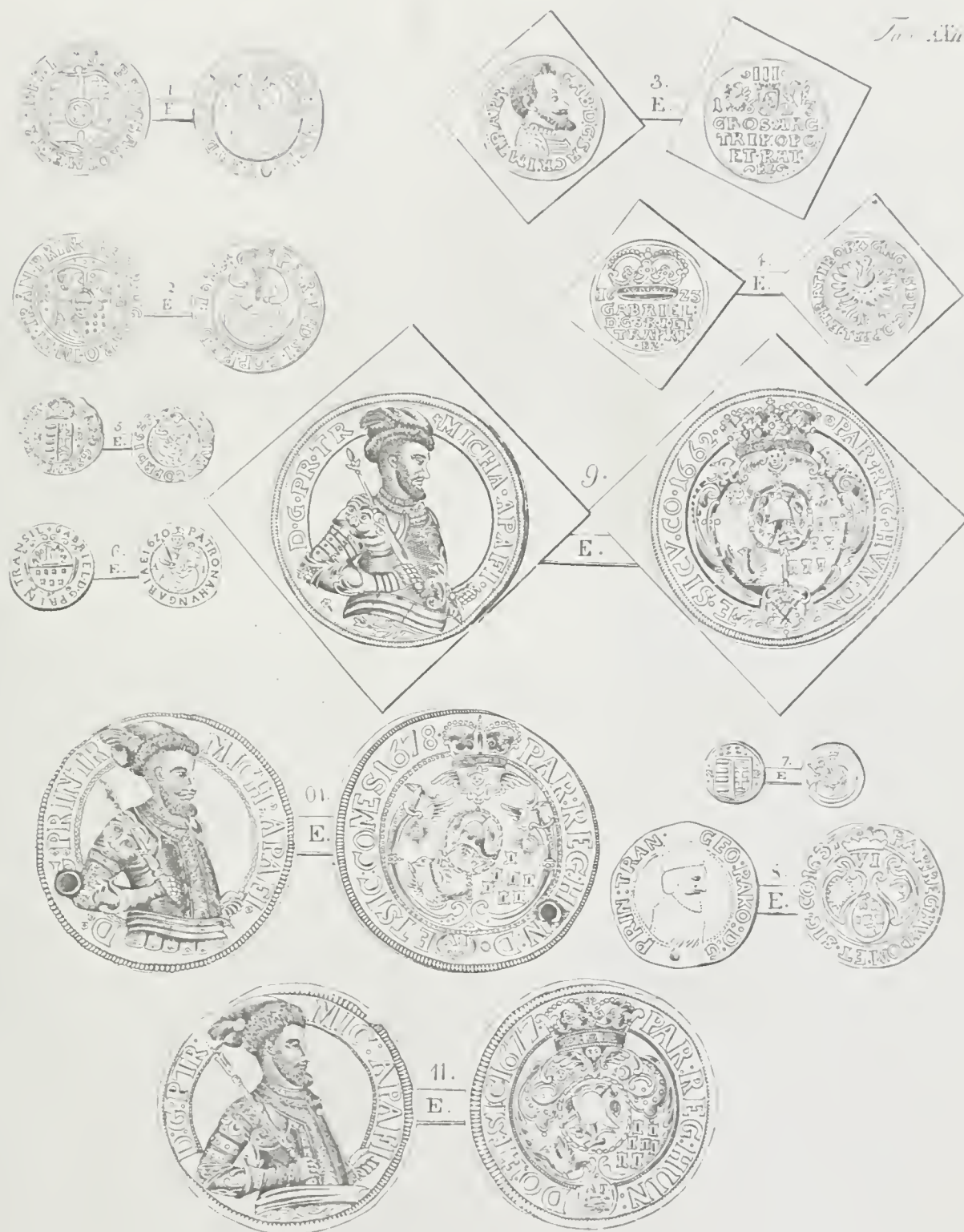
5.

A

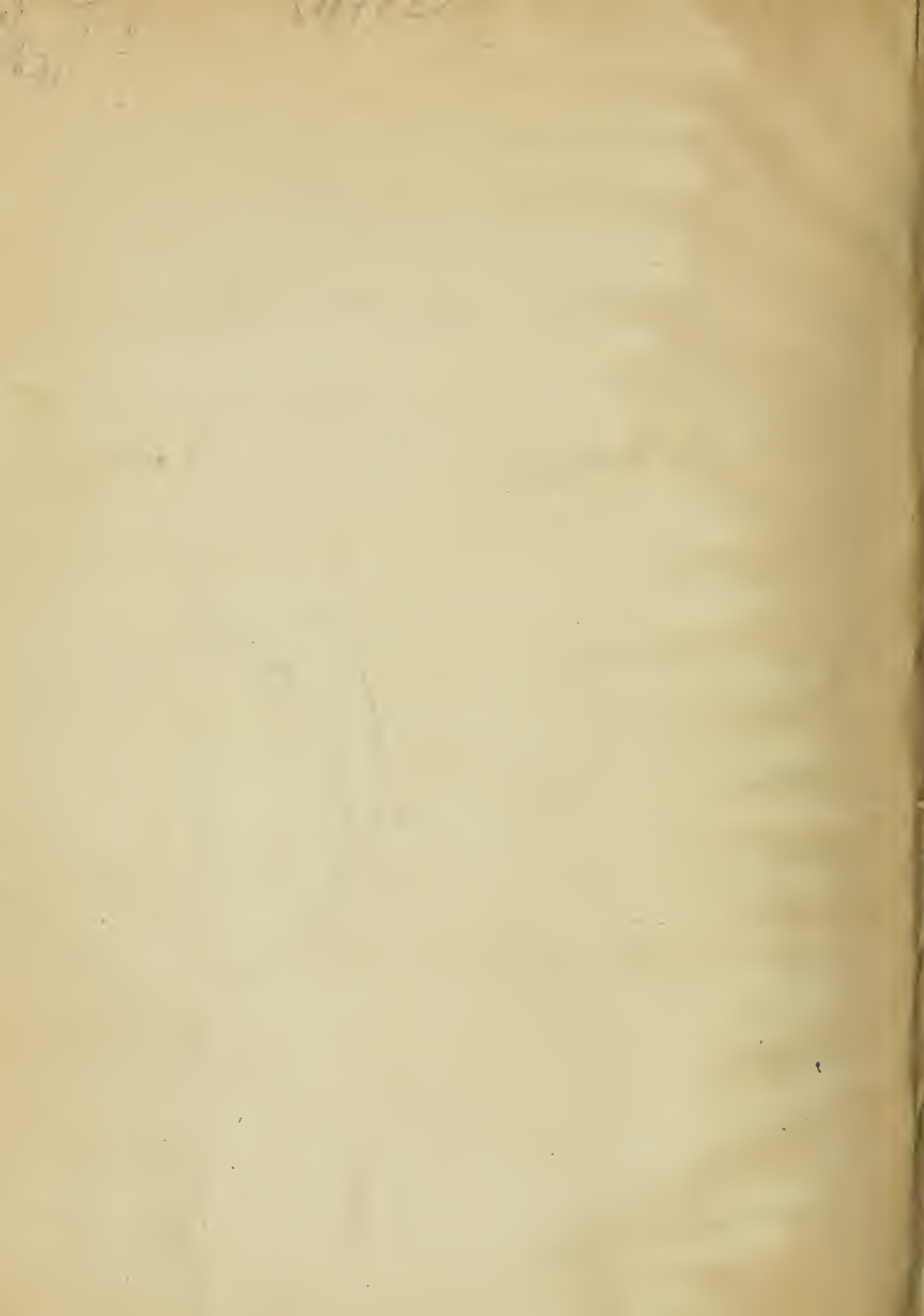

CJ   Erdi, Janos
2630   Erdelyi ermei
E7

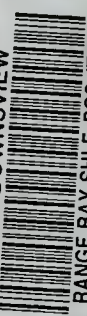
PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 07 17 06 015 3